

ARGIA

KEPA LANDA

«Gorostiza luzaz
egon daiteke preso
bere aurka ezer ez
duten arren»

SOMALIA

Goseak
irentsitako herria

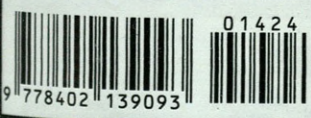
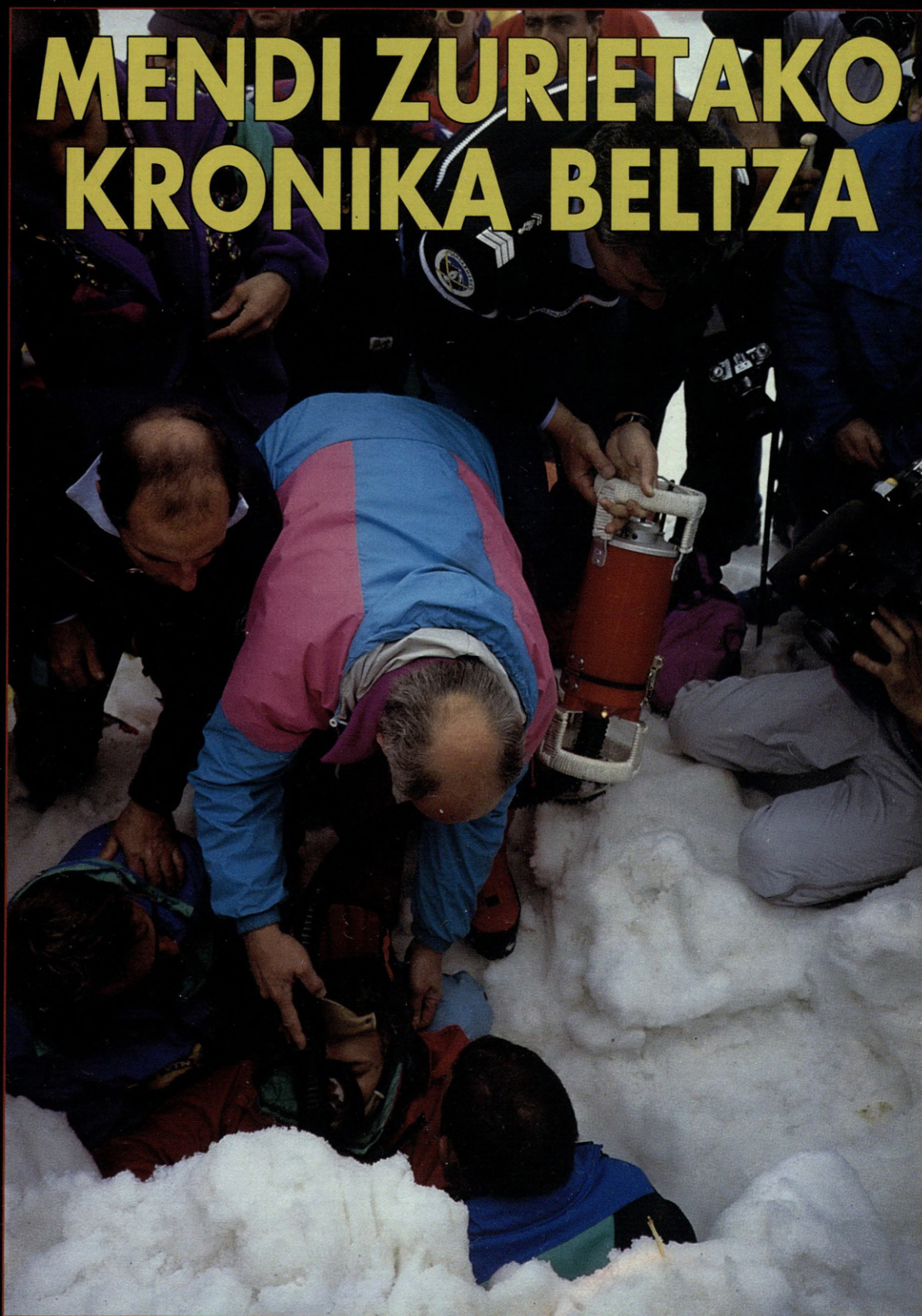
GEHIGARRIA

Grafikagintzaren
etorkizuna
iraganaren mugak
hausten

ANJE DUHALDE

«Euskal musika
mundua eromen
bat da, eta agian
hor eroenak
kantariok gara»

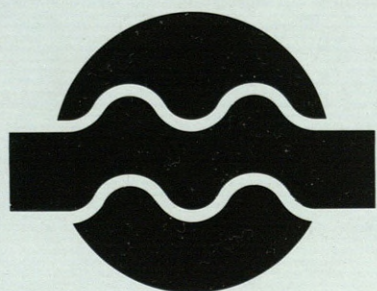
MENDI ZURIETAKO KRONIKA BELTZA

GAZTEA
eta
 EUSKALDUNA

F.M. 102.6

Lekeition	98.1
Ondarroan	92.5
Markinan	96.7
Aramaion	104.9

BIZKAIA

irratia

Kultur onberei begira

EUSKAL kulturaren ikertzerakoan behar da aztertu zein puntutan bereizten den nagusiki erromatarrengandiko kulturatik. Zer alde egon daitekeen euskal igerle edo sorgin bat eta filosofo klasizista baten artean (Hegel, adibidez).

Hasi gaitezke Hegelen jakintasunaren mamia ikertzen. Eta nik, bazter guztietan aztertuak eginez gero, badut teoria bat honetaz. Jainkoaren borondatea unibertsala da, denaren jabe da, eta gizonena partikularra. Borondate hori gauzatzen da *bau* edo *hura* nerea egiten dudana neurrian.

Beraz, psikologiazko borondatearen terminoa ez da axiomatikoa, baizik eta bilakatzen da, eta gauzatzen, jabegoaren sebertateari lotuta. Oinarrian jabegoa dago.

Eta Hegelek borondate termino horrekin kulturaren determinazioa guztiak argitaratzen bazituen (elkarren arteko etsaitasuna, gerrak, erlijio kristauaren sare mataza osoa, psikologia...), nola borondate hori baitaigoen jabegoaz, jabegoaren terminoarekin hori dena ere argi daiteke.

Etika ere bai. Heredentzia asuntuetan, semeak norberarenak direlako segurtasuna behar da eta hori bakarrik lortzen da patriarkadoarekin, emaztea *garbia* izanik. Eta osterantzeko etikabideak, oso logikoak dira, etsaitasunen aurrean, norberaren buruaren ukamena, borondatearen frenatzea, edo positiboki, maitatzea.

Guzti honen aurrean, euskal kulturak badu berezitasunik. Beraz, jabego pribaturik ez duela ezagutzen. Eta igerle edo azti baten jakintasuna, naturari begira gauzatu da, Pirinio mendi oihanetara, baina jabetze nahirik gabe, biolentziarik gabe, lagun egiten.

Gaur egun bakeaz hainbeste dihardute-larik, agian jabego gabeegi begiratu beharko diegu, eta Faustorekin batera, Mefistofeloren eskutik, leize bazterretara beharko dugu bidaia egin, ea zer ikas dezakegun.

Zeren ematen baitu Hegelen kultura agortua dagoela, eta bere determinazio guztiak urratuak eta jorratuak daudela.

R.G.
(Soraluze)

OHARRA: Sail hau, aldizkarian azaldutako edozein gairi buruz edota interesgarri litekeen beste edozeini buruz, **ARGIA**ko irakurleak adierazi nahi duena idatziz jasotzeko txoko irekia da. Gutunak, ahal dela, ez du mila karakter (folio erdi, espazio bi-koitzean) baino gehiago izango; bertan, igorlearen izen-abizenak eta kaleratu nahi duen sinadura agertuko dira, gehienez lau hitzetako titularrarekin batera. Gutun hauek **ARGIA**, 1 eta 2 pabilioiak, Industrialdea, 20160 Lasarte-Oria helbidera bidali behar dira.

H I R U G A R R E N B E G I A

Ea honekin bukatzen dugun

BUKATZEN ez den soka, garizuma baino luzeagoa eta antzekoak aditzeko prest gaituzue baina gaurkoan, llabur bada ere, duela bi astezko zenbakia-ekin segituko dugu. Parisera bidaiak hartu zigun tokia estreinekoan eta *lapsus* biz jardun genuen atzenengoan. Zozoak beleari... Gu hirugarrenekook ahaztutakoak zuzentzen, anaiaren begian lastoa ikusten, eta ia konjuntibitisa sortu zaigu gureetan zetzan enborraz oharu gabe. Alegia, duela hamabost egunetik daukagula esateko zuek komuneko bakardade zoragarrian edo ordaindutako lanordu aspergarrietan betetzen dituzuen denbo-

rapasen koadernotxoak, lehiaketakoak, ez zuela **ARGIA**k egin. Ez zela editoriala. Egileen izenak alboan utzi genituela mus kontuek zoratuta. Erran nahi baita, denborapasak **Joxean Elosegik** eta **Iñaki Agirresarobek** egin zituzten.

Atzera begira hainbeste denbora eman dugu ezen ahaztuxe baititugu gordetakoak, azken biez esan beharrekoak. Ezin dena ongi eraman, gizonezko eta emakumezko handi, handiago eta erraldoi-entzat apika egingo dituzte arropak, baina ez dizkigu oraindik inork hiru begitarako betaurrekoak erakutsi. Lastimal!

Sumatu ditugu, bestal-

de, azken alean belaunaldi berriekekin nolabaiteko aiherrak kazetariak. Zentzu onean baina. Dela fisiokoki, dela geografikoki... Hain gazte ote kazetariak? Hau diogu zeren eta arropen buruzko erreportaietan esaten baitzen «*azken belaunaldia indarrez datorrela; gorantz gainera*». Ez dakigu bada, zer esan baieztape horren zehaztasunaz. Handiak datoz inondik ere, Kellogsekin hazi dituzte eta luzatu agian bai, baina indarrez eta gorantz... Arropak ez dakit baina okulistik beharko dituzte hainbeste *sega*, *mega* eta *nintendo* eta antzekoekin.

Gazte 'bihurrien' erreportaietan, berriz, badirudi

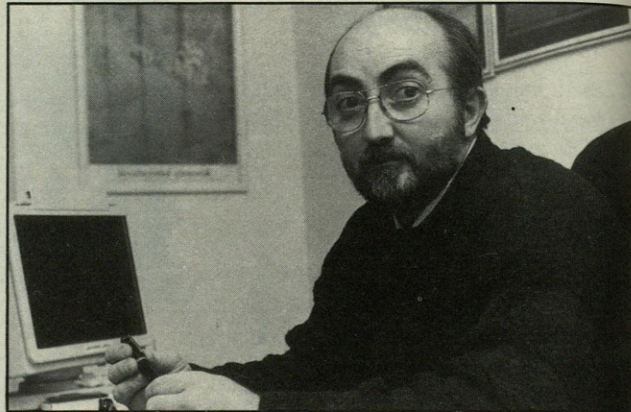
batzuk besteak baino gaiztoagoak garela. Zera, ongi dagoela Bidasoaz bestaldean 16tik 18 urte bitarteko gazteak hemengo legezko estatus bera ez izatea, hots, ardura penalik ez izatea. Hala ere, pentsatzen dugu haiek ere 'bihurrikeriak' egitean izanen dutela tratamenduren bat. Ala Ipar Euskal Herrian gazte guztiak onak dira? Batzuk itxuraz bai, **Ramuntxo Kanblongek** ederki adierazi digun bezala (bai elkarriketa ona! Ea pixkat lotsatzen garen beti gure zilborrari begira gauden alde bateko *euskaldunak*), baina denak agian gehiegitxo.

MIKEL ELORZA

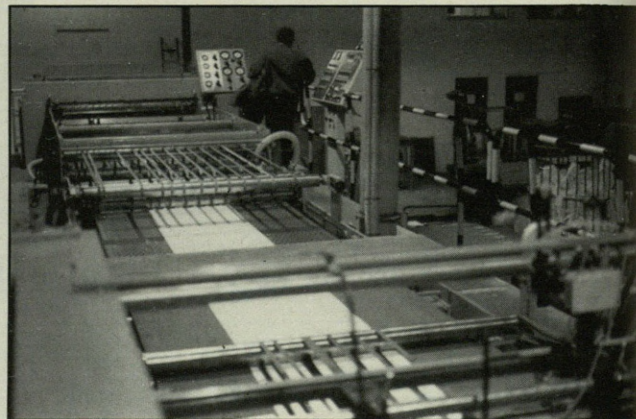

N O N - Z E R

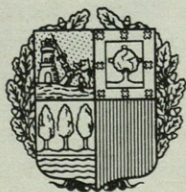
7. Politika kronika. AITZIBER YARZA.
8. Kepa Landa, euskal preso politikoen abokatuak: «Gorostiza luzaz egon daiteke preso bere aurka ezer ez duten arren».
12. Politika ttantaka.
14. Nazioarte kronika. LUKAS MARTINEZ.
16. Goseak irentsitako Somalia. XABIER LETONA.
18. Nazioarte ttantaka.
20. Bankuak. Dirua ere larre motzean. PELLO ZUBIRIA.
22. Mendi zurieta kronika beltza. ALBERTO IRAZU.
27. Familia nuklearretik at. MYRIAM GARTZIA.
30. Anje Duhalde: «Euskal musika eromena da, eta agian hor eroenak kantariok gara». AMAGOIA IBAN.
35. Euskal grafikagintza krisialdi gogorak jota dago. Sektorearen etorkizuna iraganak mugatzen du. AMAGOIA IBAN.
52. Lantegi zaharrak: industria eta iragana suntsiturik. RITXI LIZARTZA.
56. Kultura kronika. J.J. PETRIKORENA.
58. Melodien bitartez, irudiak sortzeko itzalpeko pasabideak. JOXI GOIKOETXEA.
60. Eusebio Larrañaga, Kultura Sortu eta Zabaltzeko zuzendaria: «Ondo etorri dira diru murrizketak gauzak bere tokian zuzen jartzeko». J.J. PETRIKORENA.
64. Txotxongilo munduak ezinbestekoa duen sustapen zentroa. PATXI SARRIEGI.
66. Munduaren zabaletik kultura. J.M. HERITZ.
68. Kultura Agenda.
72. Kultura ttantaka.
74. Aukeran.
80. Denborapasa.
82. Esaminen hiria. FITO RODRIGUEZ.

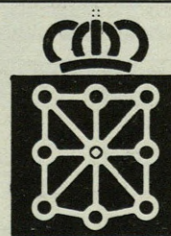
KEPA LANDA: Aspaldian hasi zen Kepa Landa euskal preso politikoei lanean eta urte hauetan hainbat kasu aurrera eraman ditu. Azken aldian Alcala kasuarekin buru belarri aritu da, eta aurrerantzean ere ikertzen jarraituko duela adierazi digu. Hala ere azken asteetan preso politikoen abokatuak aurkako kanpainaz arduraturik ibili da eta EAJren aurkako kritika gogorak ere bota ditu./8

GRAFIKAGINTZA: Grafikagintza teknologiaren laguntzaz abiada bizian aurrera doan sektorea dugu. Euskal Herrian, arloko enpresak ere lasterketa horretan murgildurik dabiltza. Baina arazo ekonomikoak eta langile koalifikatuak eskasiak bide hori oztopatzen du. Sektorea altxatzeko saiakerak ez dira gauzatzen. Hil honetako koloretako gehigarrian arte grafikoen mundua aztertu dugu./22

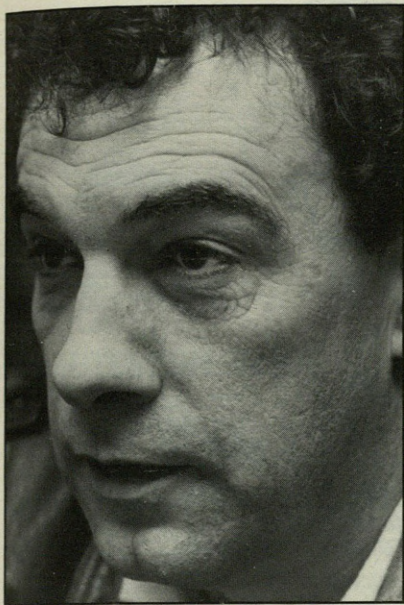

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

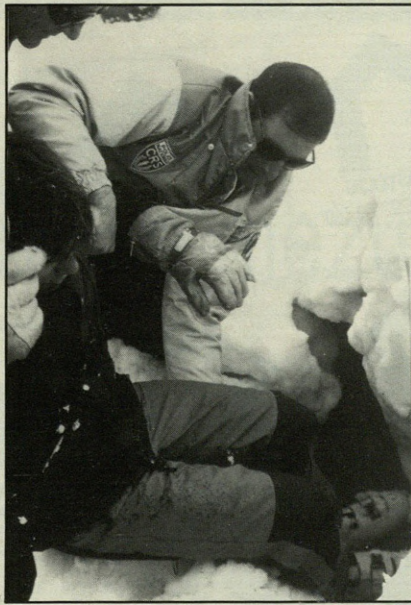

Aldizkari honek Nafarroako Gobernuaren
laguntza jaso du

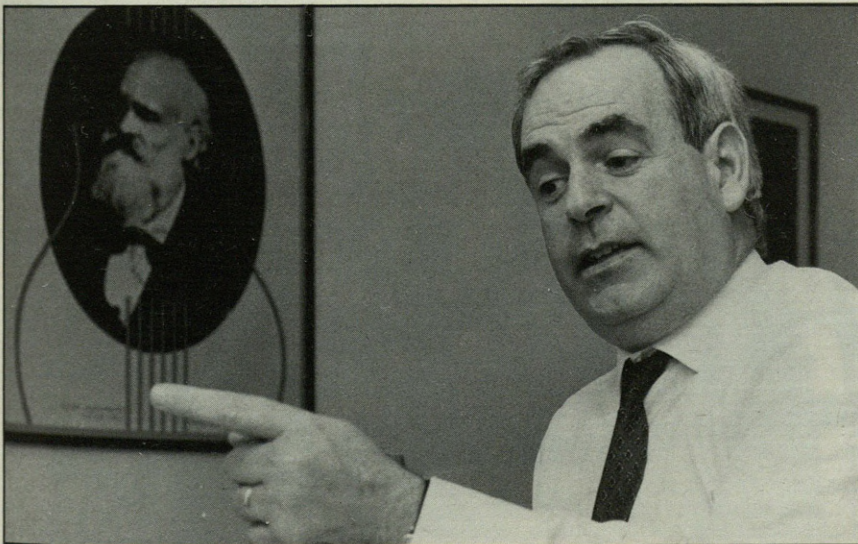

ANJE DUHALDE: Arrangoitzen jaioa, Ustaritzen hazia, bateria jotzen hasi zen gizon hau bakarlarri gisa dugu ezaguna azken urteotan. Hogei daramatza jada musika munduan. Hori aitzakiatzat hartuta zuzenean grabatutako disko bat kaleratuko du laster. Rocka tresnatzat hartuz euskararen alde diharduen gizon honek ongi ezagutzen du euskal musika mundua. Oraindik esateko asko duela eta, horretaz, eta hainbat gauzaz mintzatu zaigu./ **34**

KIROLA: Urtarrilaren azken asteburuan Pirinioetan hildako lau mendizaleen kasua kolpe gogorra izan da euskal mendizaleentzat. Izan ere, estatistikek mendian jazozen diren istripuetatik heriotza kasuak % 3 baino ez direla badiote ere, azken boladan zorigaitza nagusitzen ari dela dirudi. Zergatik hainbeste hildako? Zer egin daiteke Hego Euskal Herrian 20.000 federatu dituen kirol honen arriskuak aurrikusteko?/ **22**

EUSEBIO LARRAÑAGA: Eusko Jaurilaritzan zazpi urte daramatza Kultura Saileko Kultura Sortu eta Zabaltzeko Zuzendaritzan lanean. Musika, dantza, zinema, antzerkia, eta besteren zabalkundeaz eta sustapenaz arduratzen da, eta adierazi digunez, egunero badu norbait bere bulegoan. Diru eske gehienak. Hain zuzen ere, azken murrizketak erditik harrapatu duen honetan, asko izan dira Larrañagaren ezezkoa jaso dutenak./ **60**

Jabea: Zeruko Argia, S.A.L.

Argia egiten dugu:

Donostian: Eñaut Apaolaza, Amagoia Iban, Alberto Irazu, Joxi Goikoetxea, Ritxi Lizartza, Juan Jose Petrikorena, Patxi Sarriegi, Garbiñe Ubeda, Aitziber Yarza.

Bilbon: Maite Artola, Myriam Garcia, Maite Iriondo, Xabier Letona, Maite Lizarraga, Sabino Madariaga, Amaia Nabaskues, Nere Portillo, Idoia San Sebastian, Lierni Uribarren, Ainara Zuazabeitia, Aitor Zuberogitia.

Iruñean: Iñaki Camino, Patxi Larrion, Ixiar Rozas, Iñigo Herce, Ander Usabiaga.

Iparraldean: Ixabel Etxeberria.

Gasteizen: Ismael Diaz de Mendivil, Jon Maia, Leire Lopez de Aberasturi, Igone Olarte, Estitxu Ugarte.

Kolaboratzaileak: Iñaki Agirresarobe, Mikel Antza, Xabier Alegria, Edorta Arana, Hilario Arbelaitz, Xipri Arbelbide, Karlos Argiñano, Gorka Arrese, Patxi Azpillaga, Mikel Arrieta, Juan Mari Arzak, Mikel Asumendi, Jean Louis Davant, Elhuyar, Joxan Elozegi, Xarlo Etxezarreta, Luis Fernandez, Fernan Goñi, Andres Gostin, Jimu Iturralde, Josu Landa, Juan Jose Lapitz, Xabier Lekuona, Xabier Lezeta, Emilio Lopez Adan, Mattin, Xabier Mendiguren, Bego Montorio, Imanol Murua, Jaione Ogiza, Joxan Oiz, Eva Olaizola, Xabier Oleaga, Joxe Mari Ostolaza, Bota Punttuba, R.M. Sabaris, Joxemi Saizar, Carlos Santamaria, Jon Sarasua, Tala, Txillardegi, Iñaki Uriá, Iñaki Uriarte, Asisko Urmeneta, Iñaki Zarata, Pello Zubiria.

Hizkuntz arduraduna: Mikel Elorza.

Argazkiak: Aitor Bayo, Leire Arzuaga.

Diseinu eta montajea: Garbiñe Ubeda, Karlos Beristain.

Infografia: Beñat Azurmendi, Iñaki Martiarena.

Azala: Aitor Bayo, Garbiñe Ubeda.

Publizitatea: Josu Martikorena.

Promozioa: Jose Luis Olaziregi.

Administrazioa: Aitor Aznar.

D.L.: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X

Commission paritaire: 72562 E.

Helbidea: Industrialdea, 1 eta 2 pabiloiak. 20160 Lasarte-Oria, 114 Postakutxa Bilbo, Iratxe Monastegia 70 3.ezk 31011 Iruñea.

Tfnoa: (943) 37 15 45, (94) 424 46 63, (948) 17 80 78

Faxa: (943) 36 10 48.

Inprimategia eta Fotomekanika: ANTZA.

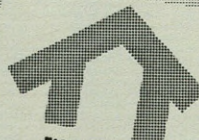
URS

EKO ATEASU
Keelavite poligonoa z/g
ASTEASU

EKO VILLALBA
San Juan Kalea, 9
EIBAR

EKO TOLOSA
Zumalakarregi kalea, 4
TOLOSA

AUTOSERVICIO GORA-BERA
Agerretxe Ibilbidea
DEBA

EKO EUOMAR
Nafarroa Ibilbidea, 37
ZARAUTZ

SUPER ANDONAEGUI C.B.
Andonaegi kalea, 10
SAN PEDRO - DONOSTIA

MERKEK IGLESIAS
Azkuene Kalea, 12
TRINTXERPE

**SAN JUAN BAUTISTA
KOOPERATIBA**
Villas auzoa
HERNANI

EKO IRUN
Blas de lezo, 22
IRUN

EKO LEZO
Avda. Jaizkibel, 1
LEZO

EKONOMATO ORBEGOZO
C/ Eliz-Kalea, 1
ZUMARRAGA

SUPER RENTERIA
Vicente Elicegei kalea, 5
ERRETERIA

EKO BERAUN
Galtzaraborda Etorbidea, z/g
BERAUN - ERRETERIA

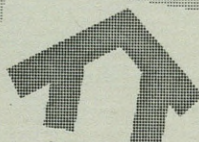
EKO ERREKONDO C.B.
Zigordia kalea, 7
ZARAUTZ

EKO LEGAZPIA
Urola s/n
LEGAZPIA

SUPERMERCADO SOKOA C.B.
Sokoa Merkatalgunea, 7
Hirigintza (ARABARKA jaietxearen alzean)
HONDARRIBIA

BETI MERKEK
Loiola kalea, 12
DONOSTIA

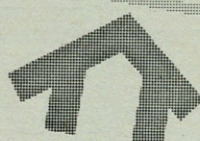
EKO ALTZA
Larratxo Ibilbidea, 96 zbk.
ALTZA

EKO VILLALBA
Torres Urquizu kalea, 13
EIBAR

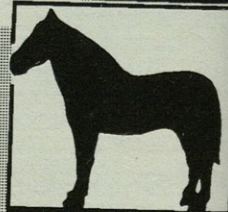

EKO AIETE
Etxaidi Salla
AIETE - DONOSTIA

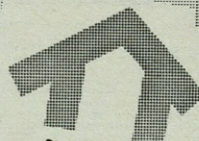

BASTIDA
Erdiko kalea, 32
MUTRIKU

ZURE ETXE ONDOAN

EKO

SUPER IZTIETA
San Sebastián kalea, 16
ERRETERIA

Saltzeko mezu bila

HAUTESKUNDEEN urtea bizi dugu, eta horrelako urteetan gertatu ohi den bezala zenbait gai pil pilean jartzen dira hauteskundeen aurreko hilabeteetan. Oraingoan, ezker abertzalea eta ETaren aurkako kanpaina hasi dute. Gobernuak alderdiak errentagarritasun politikoa atera nahiko lioke kanpaina honi eta horretarako ETaren amaieraren irudia hauteskundeetan saltzea baino hobea gaur egungo inkestek iragartzen dioten boto galteari aurre egiteko.

FRANTZIAN eta Ipar Euskal Herrian asteen zehar hainbat polizi ekintza burutu dira, Pedro Mari Gorreren atxilotetarekin hasita, arma fabrikaren aurkikuntza eta Peixoto-

ren atxilotetatik, larunbatean gertatu zen Rafael Carideren atxilotetarekin, besteak beste. Edozein erakunderen ustezko kideen atxilotetak eta azpiegiturak aurkitzeak kalteak egin ditzaizkeela zalantza jarri gabe ere, ekintza hauei hauteskunde garaian ematen zaien bultzada eta garrantzia ere aipatu beharra dago. Oraingoan, Espainia eta Frantziaren arteko kolaborazioa ikusi dugu, bi estatuak alderdi sozialisten laguntza moduan edo, emaitza polizalak beti ere erabiltzeko kartak izaten baitira garai txarretan.

Baina aste honetako aipagarriena ekintza hauek izan duten oihartzuna da, bai komuniabide eta baita politikarien artean. Komunikabideek izugarritzko garrantzia eman diote Bi-

darteko Etxebarne baserrian aurkituriko arma fabrikari, eta honen infograma, marrazki eta bestelako informazio ugari jaso dugu, xehetasun osoz. Bitartean «Egin» egunkariak fabrika duela urtebete utzita zegoela kaleratu zuen, inolako oihartzunik izan gabe, hauteskundeetan saltzeko ezer handirik gabe gelditzea suposatuko bailuke baieztapen honen onarpenak.

Hala ere, azken asteetako erasoak ez da ETari soilik zuzendua izan, ezker abertzaleko hainbat sektoreen aurkako hitz eta ekintzek ere bere tokia izan baitute. Ezker abertzalearen kriminalizazio bidetik egin dute apustu. Corcuerak Floren Aozien aurka esanikoak adibide xume gisa. Floren Aoziek gobernuari ETaren amaieraren inguruan baikorregi ez azaltzeko adierazi zion. Corcuerak berehala erantzun zuen «justiziak Floren itaundu beharko luke, horrelako gauzak esateko agian berak disenatzen baitu ETaren estrategia» esanaz. Baina hara non azaltzen den Ramon Jauregi «Artapalok ETA espetxetik zuzentzea ez duela lortzen» esanaz. Corcueraren teoria erabiliz, Jauregi ere izan daiteke estrategiaren disenatzaile berria.

ALDERDI guztiak dabilta hauteskundeetan saltzeko emaitzen bila, igaro berri diren merkealdien sukarrak jota edo. Bitartean, bakea lortzeko bidean ez dirudi urrats gehiegirik eman denik, nahiz eta Jose Maria Gurrutxaga, Gipuzkoako gobernadore zibila, bezalako batzuk oraindik ere bide polizialean sinetsi.

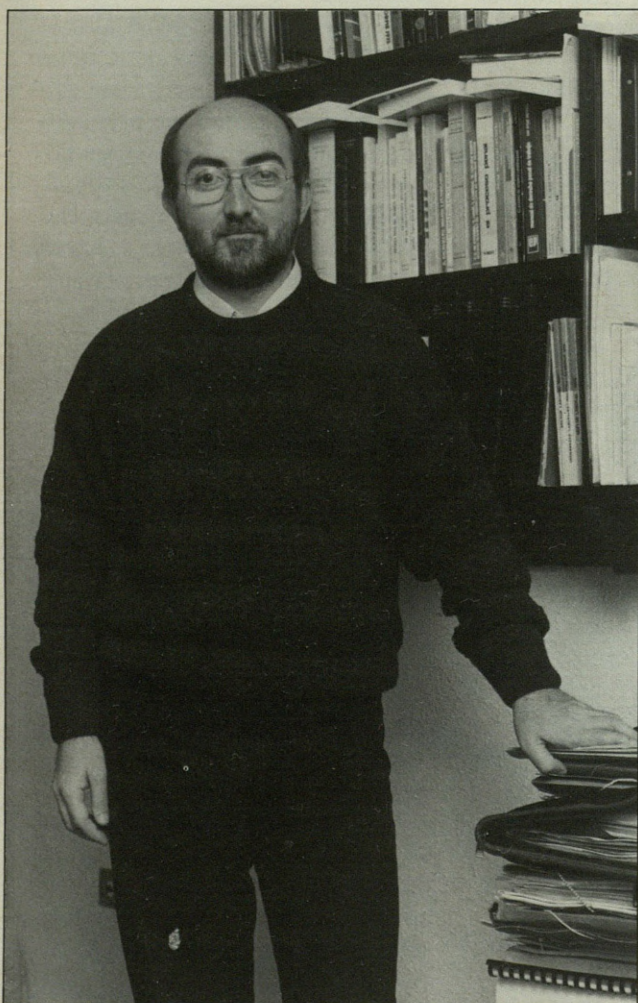
EE alderdi bezala desagertu zen igandean, Eibarren egindako kongresuan PSE-PSOErekin bateratzea onartu ondoren. Bateratzea gehiengoz onartu bazen ere aurkako ahotsak oraindik ere entzun ziren, hala ere, alde aurretik bateratzea gertatuko zela jakinik ezer gutxi zegoen egiteko.

Aitziber Yarza

Kepa Landa, euskal preso politikoen abokatua

«Gorostiza luzaz egon daiteke preso bere aurka ezer ez duten arren»

«Preso batzuek, bizitza ahal zuten guztia eman gabe joaten ari zaiela ikusten dute».

Badira hamabi urte Kepa Landa euskal preso politikoen aldeko defentsa lanean hasi zenetik. Geroztik makina bat auzitan parte hartu du. Orain ere Alcala kasuan akusazio partikularreko abokatua izan da. Baina horretaz gain, azken egunetan preso politikoen abokatuak aurkako kanpaina salatzen ere ibili da. Berarekin solasean aritu gara gai hauetaz Bilboko bere bulegoan.

A. Zer esan nahi du zuentzat Txemi Gorostizaren atxiloketak?

K.L. Guretzat ez da sorpresa bat izan. Gaur egun mugitzen garen gizartearen jarrera politiko eta sozial jakin bat defendatzen duten abokatuak jarraituak izango direla argi dugu. Humanitatearen historian horrela izan da toki guztietan eta Euskal Herrian ez zen ezberdina izango.

A. Zer dela eta uste duzu aukeratu dutela une hau?

K.L. Momentu honetan Euskal Herrian bi estrategia daude. Batetik ENAMek bultzatzen duen jarrera, su-

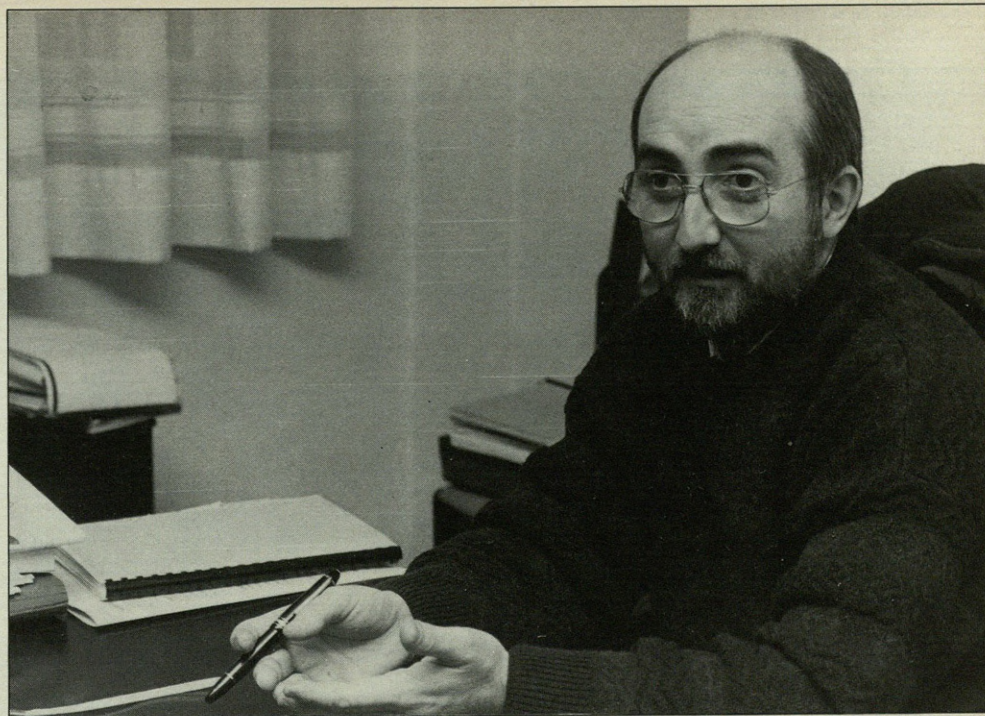
biranotasun lortzea eta bestetik, EAJk planteatzen duena. Azken honen arabera, ez leudeke subiranotasun maila bat lortzeko aukerak eta ondorioz, momentuan lor daitezkeen gauza konkretuen bidez bizi jarraitzea. Bi estrategia kontrajarri dira, batek subiranotasun eskubidea defenditzen duelako eta besteak ez, nazionalista deitu ala ez. Ikuspegi honetatik, EAJk argi dauka punturik ahulena pertsonak dauden egoera dela eta, preso politikoak direla. Preso politikoak nahiz eta oso argi eduki bere ideiak eta bizi duenarekin konprometitua

egonda ere, espetxeko presoia jasaten du. Horregatik behartzeko errazena dateke, eta EAJk apustu handia egin du alde horretatik, espetxeetan sartuz. Abokatu batekin egin du, oraingoz izenik emango ez dudan arren, gizarte laguntzaileekin, familarrekin eta alderdiko kideekin ere egin izan du. Bere helburua ahalik eta krisi handiena sortzea litzateke. Presoen artean aukerarik ez dagoeneko ideia zabaldu nahi du. EAJk, estatuko aparatu eta PSOekin batera, bere kartak jokatzen nahi ditu. Presoak familiarrik, abokatuengandik eta lagunengandik guztiz bakartuak daudenean, beraien mezua sartu nahi dute espetxeetan. Beraien mezu hau sartzeko arazoak dituzte, legeak hausten dituzte, ezingo luketelako inolako gestiorik egin preso bakoitzak aukeratu duen abokatuaren baimenik gabe.

A. *Zer paper jokatzen duzue abokatuak estrategia honetan?*

K.L. Gure lana egin ez dezagun saiatzeko ari dira. Gu espetxeetara sartzen bagara, beraien estrategia osoa hankaz gora jartzen da. Beraien mezu guztiak kontrastatu daitezke eta egoera honetan gu aurretik kendu behar gaituzte. Beraien joko ongi ez doala ikusten dutenean abokatuaren atxilotaren muntaia osoa egiten dute, komunikabideekin oso ongi antolaturiko estrategia batean. EAJri ez zaizkio presoak, bere famiarteak edo lagunak batere axola, nahi duen bakarra da ahal dituen preso gehienak ENAMen aurkako palanka bezala erabiltzea. Prozesu honetan haragi gisa presoak, abokatuak eta erdian jartzen den edozein erabil-

■ **«Presoak familiarrik, abokatuengandik eta lagunengandik guztiz bakartuak daudenean, beraien mezua sartu nahi dute espetxeetan.»**

tzeko prest daude. Abokatu eta bere defendituaren arteko elkarriketak grabatu ahal izateko babes politikoa eta beste babes motak bilatu dituztelako. Zer dela eta joan ziren hainbat pertsona Entzutegi Nazionalera grabaketak kaleratu baino egun batzuk lehenago, Estatuko fiskal nagusia kasu? Beharbada horrelako jokaerei baiezkota emateko. Babes juridiko zabala lortzeko.

Zer gertatzen da urtarriaren 12tik, ustez elkarri-

A. *Zenbait preso kalean egon daitezkeela ere adierazi du Atutxak.*

K.L. Presoren bat errekurtsoren bat aurkeztuz gero kalean legokeela adieraztea zentzugabekeria da. Epaile batek pertsona bat espetxean edukiko balu abokatuaren errekurtsorearen zain dagoelako, epaile honek egoera horren erantzukizun penala izango luke. Hau da Atutxa esaten ari dena.

A. *Grabaketa Txemi Goros-*

menduak ez du deliturik egiten. Hala ere Txemi luzaz egon daiteke preso, bere aurka ezer egon ez arren, egoeraren bahitu bat delako.

A. *Presoek jasan behar duten egoera oso gogorra da. Uste duzu azken aldian presoak apur bat lur jota daudela?*

K.L. Ez dut uste presoak lur jota daudenik, baina egia da nolabaiteko desgastea badagoela. Zenbait pertsona urte luzez daude espetxean eta honek fisiko eta psikikoki nekea suposatzen du eta hau nabari da. Zentzu honetan bi muturretako egoerak eman daitezke. Batetik, bere ideiak mantenduz pertsonalki, fisiko edo psikikoki, lur jota dagoen pertsona. Beste batzuei aldiz, iruditzen zaie urte asko daramatzatela espetxean eta urte hauetan zehar euskal prozesu politikoari oso gutxi eskaini diotela, gehiago eskaini nahiko luketenak. Zentzu honetan bitzita ahal zuten guztia

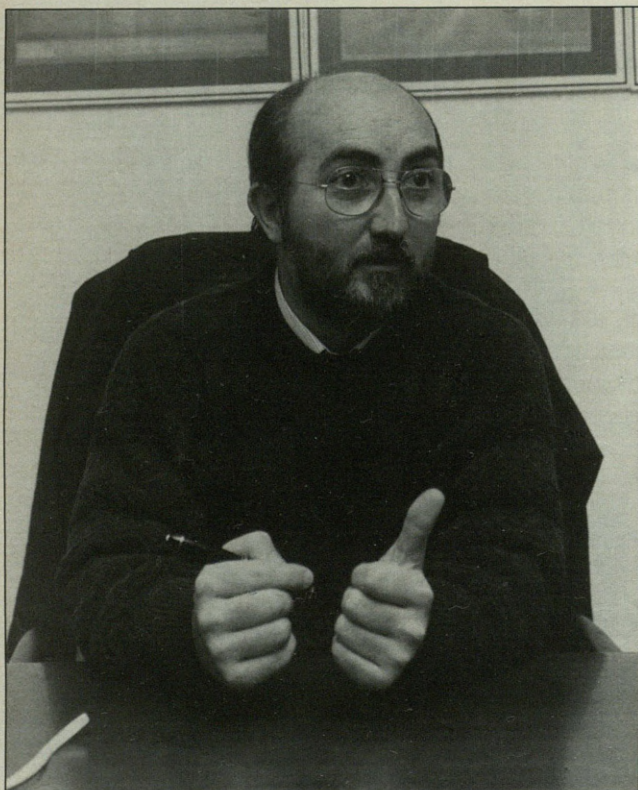
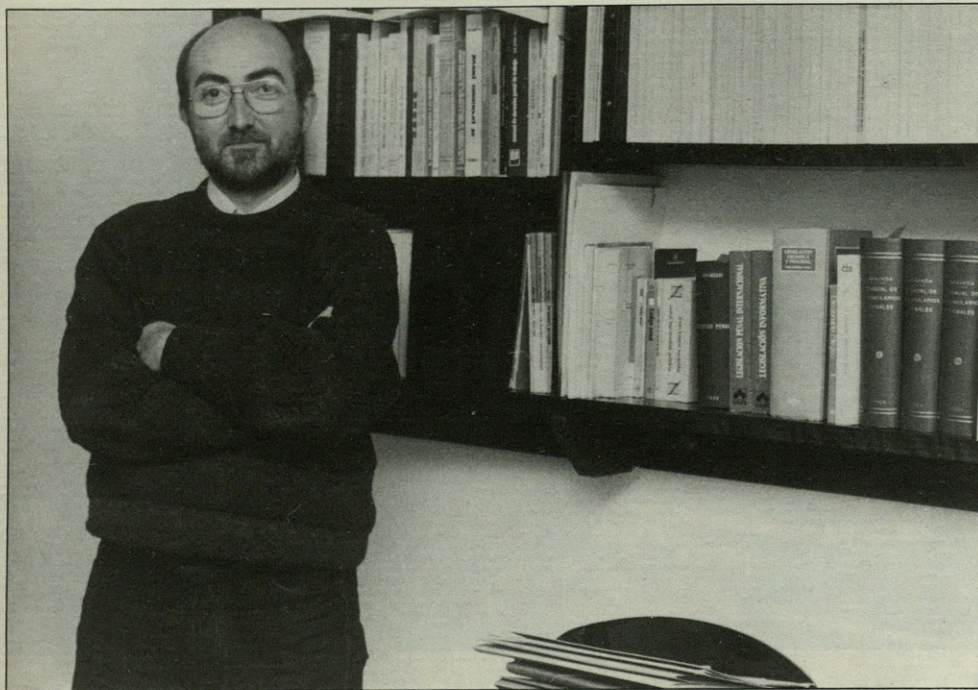
■ «EAJri ez zaizkio presoak axola, PSOekin batera presoak inolako defentsarik gabe egotea babestu baitu» ●

keta grabatu zuten eguna, 29ra. Batetik, manipulatu dituztela eta bestetik, babes politikoa eta informatiboa bilatu dute, oinarritzko eskubide bat ez errespetatzea babestuko duen egitura lortzeko. Estatuaren aparatu guztien erabilera honek degradazio izugarria dakar.

tizaren aurkako frogak gisa erabiliz, luzaro eduki ahal dezakete espetxean?

K.L. Grabaketa hauetatik ez da erantzukizun penala dagoenik ikusten. Nik gaiti bati buruz nahi dudana iritzia eman dezaket delitu bat egin gabe. Printzipio juridiko zahar batek dionez, pentsa-

«Elkarrizketak grabatzeko babes politiko eta informatiboa bilatu dute, oinarritzko eskubide bat ez errespetatzea babestuko duen egitura lortzeko».

eman gabe joaten ari zaiela ikusten dute. Baina lur jota daudela ez dut ikusten.

A. Nola uste duzu eragin duela presoan artean zenbait preso 3. graduarekin ateratzen ikusteak?

K.L. Kolektiboari orokorrean esatea oso zaila da,

presoekin harremanak izateko oztopo handiak baititugu. Presoak, nire ustez, pertsona hauekin etsita zeuden, baina kolektiboan ez dut uste inolako zalantzarik sortu denik. Bere ideiekin ziur daudenak, hala daude, nahiz eta beste batzuek beste gauza bat egin. Egia da, hala ere, etsita daudela denbora luzez ideia batzuk defendatu dituen batek irtenbide indibidual bat hartu duelako. Ez dut beraien aurkako jarrera gogorrik ere ikusi. Militante politiko bezala huts egin dietela sentitzen dute, baina beraien erabakia dela uste dute. Hala ere gai hau ez da presoan artean garrantzitsuenetakoa.

A. Alcalá kasuko epaiketa nola joan da?

K.L. Espero genuen bezala. Ez da datu berririk egon. Ez da adierazpen berezirik izan. Beraien aurreko estrategiarekin jarraitu dute: Ynestrillasen errugabetasuna frogatu nahian eta Yolanda Gonzalez, kolaboratzaile baino gehiago Duceren neskalaguna zela esanez. Epai-

keta oso luze joan da, guk ahalik eta frogagehien atera nahi izan baititugu. Hala ere, epaiketaren martxa aurrerago jarriko egutegiarekin bat etorri da.

A. Zeintzuk uste duzue izango direla epaiketa honetatik aterako diren zigorrak?

K.L. Nola joan den ikusirik, harrigarria litzateke zigorrak akusazioak eskaturikoak ez izatea. Bai fiskalaren aldetik, baita Fernando Salasen familiaren aldetik eta Iñaki Esnaola eta Elena Bartolomeren akusazioek eskatzen zuten zigorren ia parekoa zen.

A. Zeintzuk dira epaia emateko orduan egon daitezkeen zalantzazko puntuak?

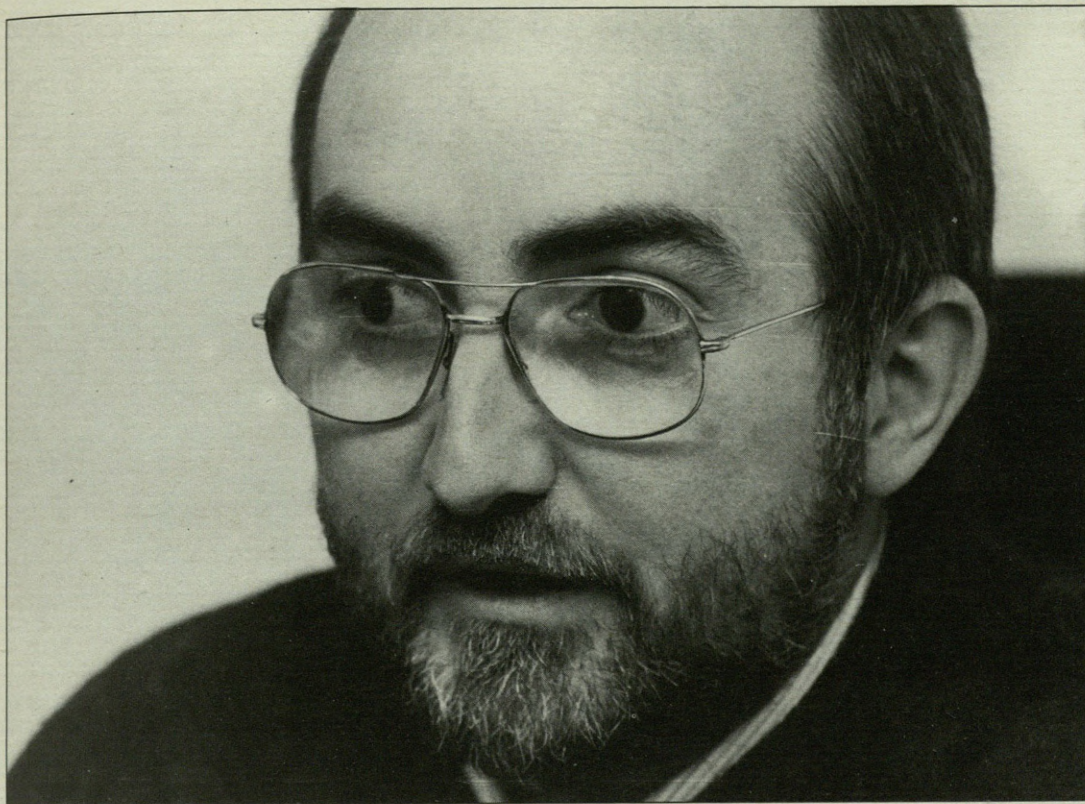
K.L. Talde armatu bateko kide bezala zigortuko ote dituzten ikusteke dago. Nik uste dut atera diren datuak ikusirik, logikoena honegatik ere kondenatzea litzatekeela.

■ «EAJk presoan artean aukerarik ez dagoeneko ideia zabaldu nahi du» ●

Bigarren zalantza Ynestrillas zigortzea edo ez litzateke, baina alde honetatik ez dut beldur handirik, uste dut argi geratu dela berak ere parte hartu zuela. Guztiak zigortzen ez badituzte eskandalua litzateke.

Beste gai bat atentatuaren helburuena da. Gure ustez hiru ziren atentatuaren helburuak. Garzon epaileak egindako ekintzen berregitean argi azaltzen da helburuak hiru zirela. Fiskalak ez du hiru helburuen tesia

«Alcala kasuko epaiketak ez dizkigu datu berriak eskaini, baina pentsatzen genuena baieztatzeko balio izan du».

mantentzen, honek zenbait konklusiotara eramango lukeelako. Tesi hau onartuta ikusten da tiro egin zutenak bazekitela argi asko zeini egiten zioten tiro. Esnaola helburuetako bat zergatik zen argi dago, politikoki oso pertsona ezaguna baita, abokatua eta abar. Helburua Idigoras izatearen zergatia ere argi dago, oso pertsona ezaguna baita HBn. Baina atentatua Josu Muguruzaren aurka balitz, baieztapen honen ondorio politikoak oso garrantzitsuak lirateke. HB barnean eta Estatuko aparatuetan ere ezaguna zen, baina publikoki ez zen oso ezaguna. Ondorioz, bi pertsonen bapateko ekin-tzaren teorio desagertu egi-ten da eta beste inplikazio mota batzuk azaltzen dira.

Beste azkeneko puntu bat Estatuaren ardura zibila litzateke. Fiskalak eta Estatuaren abokatua aurka azaldu dira, baina guk hainbat datu eman ditugu. Erabili ziren pistolak polizia baten

bidez lortu ziren, erabili zi-ren balak fabrika batek Es-tatuari saldu zizkion eta Al-cala hotelean zeuden per-tsonen informazioa ere po-lizia baten bidez jaso duela azaldu zuen epaiketan Du-cek.

A. *Atentatuaren trama noizbait argituko dela adie-razi duzue, noizko uste duzu izango dela?*

K.L. Epaiketan Alcala ho-telean gertaturikoaren zati bat besterik ez da ikusi, ez da guztia ikusi, ez gertatu-takoaren aldetik, ezta parte hartu zutenen aldetik ere. Gu aspalditik ari gara iker-tzen eta datu ugari lortu di-

tugu. Hala ere, datu hauek ardura zuzena duten per-tsonen aurkako frogak ez dizkigute ematen. Ondo-rioz, ikertzen jarraituko du-gu. Argi dugu ETA eta go-bernuaren arteko harrema-netan oztopoak jartzea zuela helburu, bi aldeei abisu bat emanez. Abisu hau estatuko botere faktiko batzuk eta estatuko aparatu batzuen bidez eman zen. Hau horrela izan bazen, erabakia zeinek eta zergatik hartu zuen jakin arte ez gara geldituko. Guk argi dugu norbaitek hitz egingo duela edo datu in-teresgarriren bat topatuko dugula, baina noiz ez daki-gu, ez dugu presarik.

A. *Zer berri azaldu dute epaiketan deklaratu eta Al-cala hoteleko atentatuan lekuko izan ziren bi atze-rritarrek?*

K.L. Pertsona hauetako bat Ertzaintza, Polizia Na-zionala eta Goardia Zibilari entzuteko aparailuak sal-tzen dizkion enpresa batean

ari zen lanean eta bestea es-pioitza elektroniko arloan oso famatua den enpresa batean egiten du lan. Guk arlo honetatik asko ikertu dugu, baina epaiketan zer ikusi duten galdegiten die-gunean ezer ez dutela ikusi diote. Guk beraiek han ego-teko arrazoiari buruzko gal-derak egiten ditugunean, epaimahaiak honi buruzko galderarik ezin dela egin adierazten digu. Honen bi-dez jakin dugu pertsona hauen atzean zerbait arraroa badagoela, baina epaiketak ez digu ezer argitu.

A. *Zer datu berri eskaini dizue epaiketa honek?*

K.L. Ez digu datu berririk eskaini. Pentsatzen genuena baieztatzeko balio izan du. Alde batetik, pertsona ge-hiago ere badaudela aten-tatuan sartuta, eta bestetik, pertsona hauen atxilotzeak ikerketak gelditzeko bidea eman zuela baieztatu digu.

■ «Alcala kasuan epaitutako guztiak zigortzen ez badiutze eskandalua litzateke» ●

Aitziber Yarza

E Z P A L A K

■ IKURRINEN GERRAK AURRERA DARRAI

FISKALAK hamabi urteko espetxe zigorra eskatu du Bilboko Aste Nagusiko istiluetan parte hartu zuten 11 gazteentzat. Fiskalak eskatzen duen zigor hau 1992ko abuztuaren 21ean gertaturiko istiluen ondorioa da. Espetxe zigorraz gain, Udaletxean eragindako kalteak ordaintzea ere eskatu du fiskalak. Kalteok 14 milioi pezeta (700.000 libera) ingurukoak dira. Pertsona hauen partehartzea frogatzeko Ertzaintzak filmaturiko bideoak baliatu nahi ditu salatzaileak.

■ JIPOIAK ESPETXE FRANTZIARRETAN ERE

RAMON Gil Ostoa Frantzia atxilotutako lesakarrak jandarma eta funtzinarioren jipoia jasan zuen Pabeko espetxetik Perigueuxekora zeramaten bitartean. Gil Ostoa preso politikoa-
ren bizi baldintzak oso gogorak dira gaur egun, eta Perigueuxeko espe-

txean sartu zutenean isolamendu gela batera eramane zuten. Isolamendu gela hau normalean bortxaketak direla eta espetxe zigorra duten presoentzat edo kutsakorrek diren gaitzak jotakoeentzat erabili ohi dira. AABk azaldu dutenez, Frantzia euskal preso politiko batek jipoia jasaten dituen bigarren aldia da honako hau.

■ PSE-EE ALDERDI BERRIAREN TXOSTENAK LANTZEN

LAU batzorde, bi alderdietako lagunek osatutakoak, ari dira alderdi berriaren txostenak eztabaidatzen. Hauexek ditugu txostenen gaiak: politikoa, ekonomikoa, sozio laborala, hezkuntza eta kulturakoa, eta alderdi berriaren estatutoei buruzkoa. Idazki hauetan lanean hasiak dira jada eta hil honen bukaeran onartuko dira martxoaren 27an burutuko den batasun biltzarren aurretik. Txosten gehienak nahiko aurreratuta badaude ere, zenbaitetan arazoak dituzte.

H I T Z H I T Z H I T Z H I T Z

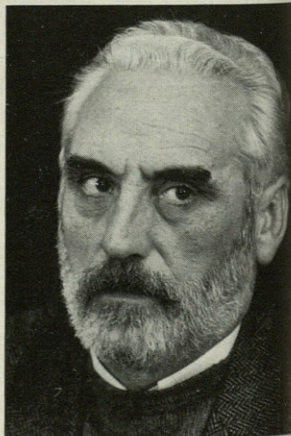

«PSOeri emango zaio EE gutxi batzuen eskuetatik, nahiz eta hau ez den Euskadiko Ezkerrako gebien nabia Leioako kongresutik hona. Gure siglak lapurtu zizkiguten PSOeri emateko».

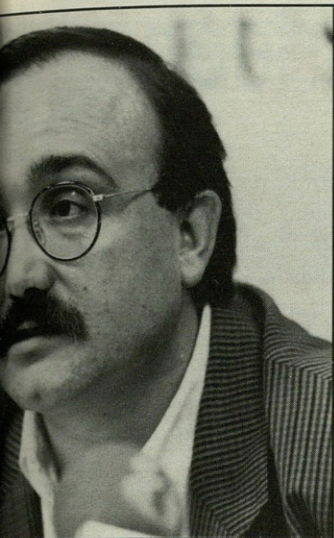
Patxi Bazterrika, EUEko bozeramailea. Deia, 93-II-18

«Hasieran HBk Nafarroari zerbait onuragarria ekartzeko aukera ikusten nuen, baina ezin nuen beste diktadura bat jasan».

Jose Antonio Urbiola, EAJko NBBko lehendakaria. Deia, 93-II-16

G O R D E T Z E K O A K

EZKERRALDEKO URAK HARROTUTA DAUDE

BARAKALDOKO Udalean EAJk eta PSOEk zuten akordioa apurtu dute, EAJren ustez PSOEk harturiko akordioak apurtu baititu. Baina akordioa Barakaldon ezezik, Ezkerraldeko beste zenbait herritan ere apur daitekeela dirudi. Guztia atzean PSOE eta EAJren arteko ezadostasunez gain, ustelkeriaren kontuak ere airean daude.

K A R T A J O K O A N

«Egunotako erasoaldia ez da gatazka konpontzeko bidea, aitzitik, luzatu baino ez du egiten. Erasoen bidea guztiz antzua da eta konponbidea atzeratu egiten dute».

Bittor Aierdi, Elkarri taldeko kidea. Egunkaria, 93-II-18

«Nire sinadurak nire abokatuari bidali nizkion eta ez Atutxa bezalako pertsonaia ilun eta gezurtiari, nire abokatua eta Amnistiaren Aldeko Batzordeko kideak direlako nire konfidantza merezi dutenak. Atutxagatik soilik sentitu naiz manipulatu, neure izena neure baimenik gabe erabili baitu».

Saturnino Lopez Domaika, euskal preso politikoa. Egin, 93-II-18

«Nire ustez, justiziak Aoizi itaundu beharko lioke berak esaten dituen gauzak nola dakizkien galdetzeko, agian bera baita ETaren estrategia antolatzen duena».

Jose Luis Corcuera, Espainiako Barne ministroa. El Diario Vasco, 93-II-18

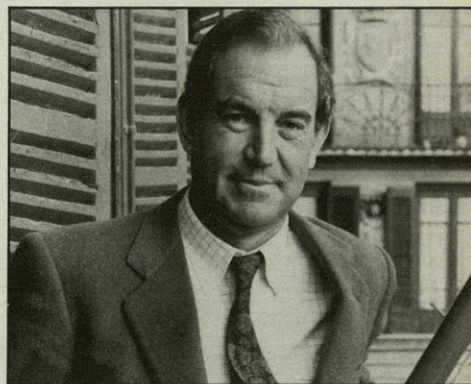
enbido...

XABIER ARZALLUZ

Hegoaldean ere hauteskunde giroan murgiltzen hasiak gara eta alderdi politikoetako kideak adierazpenak egiten hasiak dira nonnahi. Arzalluzek adierazi duenez, abertzaleen frontea ez du begi onez ikusten, baina argi utzi zuen: «Sozialistek gaur egungo politikarekin jarraitzen badute, nik abertzaleen batasunerantz joko nuke. Baina ez beti alderdi abertzaleak direlako. Ikusi beharko da, zeren eta HBk, nabiz eta ETA desagertu, denbora beharko baitu bere obiturak galtzeko». Elkarriketaren beste zati batean PSOErekin gobernatzearen aukera besterik ez zuela ikusten gaineratu ondoren, «beldur naiz, elkarrekin gobernuan egon ez gaituzten eguna hurbil ote dagoen, zenbait gauza onartezinak baitira» ●

...ordago!

KARLOS GARAIKOETXEA

Eako lehendakariak erantzun zion Xabier Arzalluzi, «EA abertzaleen arteko akordio baten alde dago, baina dakusagun mezu bikoitza eta seriotasun eza onartu gabe», esanez. Garaikoetxeak salatu zuen Arzalluzek hauteskunde aurrean bere mezua aldatzen duela. Aldaketen adibideak ere eman zituen: «Orain dela hilabete batzuk EAJren zuzendaritzak Gobernu nazionalista hautsi zuen, PSOE instituzio guztietan sartzeko, eta orain berriz, akordioa apurtzearekin mehatxatzen du. PSOErekin eginiko ituna euskal ekonomi eta autogobernuarentzat onuragarria izango zela hitz emanez justifikatu dute, eta orain, PSOEri leporatzen diote industri eraispena, azpiegituren gerraraztea eta autogobernuaren gelditzea» ●

Lituania: EK eta Errusia artean

«**KOMUNISTA** gaiztook berriro irabazi dute Lituania». Horixe da mendebaldeko komunikabideek Algirdas Brazauskasek, Alderdi Laborista Demokratikoko buruzagiak (komunista ohia) hauteskundeak irabaztean zabaldu dutena. Komunismoaren itzulera zabaldu izan nahi dute norbaitzuek Brazauskasen hautaketa ekiditeko, baina emaitza ezin eskasagoekin. Lituania ederto asko dakite zein izan zen eta den gizon hau eta beldur gutxiarekin hautatu dute.

Lituaniako Alderdi Komunistako idazkari nagusia izan zen Brazauskas eta 1988an SBAKekin (Sobiet Bata-suneko Alderdi Komunista) apurtu zuen SESBeko lehen alderdi komunista izan zen Lituaniakoa. Brazauskasek berak mendebaldeko komunikabideek bultzatutako kanpainaren arabera, ondo gogorarazi du berak SBAKekin apurtu zuenean Boris Iel-

tsin haren batzorde zentralekoa zela eta hark, beste garaiko buruzagi komunista askok legez, euren irteera gogor kritikatu zuela. Dena den, gaur egun inori ez zaio bururatzten Ieltsin komunista dela aieratzea. Brazauskas bai, nahiz eta azken honen izaera sozialdemokrata agerian baino ageriago dagoen. Stasys Lozoratis Sayudiseko hautagaiak berak ere komunismora itzultzeko beldurrik ez dagoela adierazi du.

— **Baltikoko hiru estatuetatik, Errusiarekiko harreman eremua lantzeko baldintza onenak dauzka Lituaniak** ●

Lituanianek badakite zer errefusatu eta hautatu duten. Euren izpiritu nazionalista handia izan arren, bizi-tzaren larritasunak behartutako hautaketa bat izan da. Litautas Landsbergis izan zen independentziarako bidea zuzendu zuena baina Errusiarengandik urrundu eta Europako mendebaldera hurbiltze prozesu azkarregia bultzatu nahi izan zuen. Kontuan hartu barik, antza, Lituania berrogei urtean SESB eta batipat Errusiako ekonomiari lotuta bizi izan dela. FMiri jarraiki, pribatizazio prozesua azkarregi bideratu du eta herriarrek ekonomia galeraren zama laster igarri dute euren gainean.

Oro har, Baltikoko beste estatu biek ere, Letonia eta Estoniak, arazo berdintsuak bizi dituzte ekonomia aldetik baina ezegonkortasun politikoa handiagoa da, eta Errusiarekiko harremanak zailagoak. Bi errepublika

Nelson Mandela orain dela hiru urte kalera atera zenean ANCren helburua, lehen urrats moduan, zuriak gehiengo beltzaren gobernu onartzea zen. Ez du hori lortu eta, egonkortasunaren izenean, Frederik de Klerk lehendakariarekin iragapen epe bat hitzartu du. 1994ean konstituzioa egiteko hauteskundeak egingo dira, baina gobernu koalizio zabal batek osatuko du 1999ra arte. Urte horretan jada gobernu osatzeko hauteskundeak burutuko dira eta, orduan bai, gobernu hautesleek erabakitakoaren arabera osatuko da. Arazo bakarra Mangosuthu Buthelezi Inkatha talde zuluko buruzagia da, ez baitu akordioa onartzen eta gerra giroa iragarri duelako.

TERMINOLOGIA

Muturra *Gizakiaren eta animalia batzuen buru aurrean izan ohi den abo-ezpainen irtenune biribil antzekoa.*

Mendealdeko lurralderen batean gerra izateak, Bosnian esaterako, gainerako estatuei elkartasun frogak erakusteko balio die. Errefuxiatu musulman bosniarrak hartuta, esate batera. EK-ko estatuek milaka batzuk errefuxiatu hartu dituzte 'hilabete batzuetarako'. Aukerarik galdu ez dutenen artean israeldarrak daude. Eurek ere ia 100 musulman bosniar hartu dituzte, elkartasuna adieraziguran. Kanpokoak hartu eta etxeakoak hil edo erbesteratu. Argi gera dadila eurek ez dutela ezer musulmanen aurka. Jokaldi biribila izan ala ez, horrek badu zerikusirik terminologia honetarako aukeratutako berbarekin.

horietan bizi den errusiar kopurua handia da eta hauek, besteak beste, hizkuntz zapalketa salatzen ari dira etengabe.

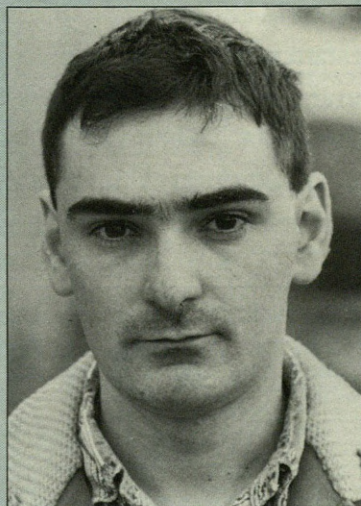
Hiru estatuei komeni zaizkie Errusiarekiko harreman onak eta Brazauskasek zentzu horretan errazagoak ditu bere urratsak, besteak beste erregaia Errusiatik datorkiolako eta gaur egun, merkatu prezio normaletan, Lituaniari erosi ezina zaiolako. Iaz Lituaniar inflazioa % 2.000ra heldu zen eta produkzio industrialak % 40 murriztu. Argi dago, beraz, zein izango den Brazauskasen erronka. Eta ez makala gainera. Baina, printzipioz, iragarria dauka ez duela pribatizazio prozesua geldiaraziko, geldotu baizik. Agintari eraginkor moduan duen ospea frogatzeko aukera ezin hobe dauka.

Lukas Martinez

MUNDUA EZ DA BIRIBILA

Desideologizazioa

HITZ luzea benetan, ezta? Desideologizazioa. Hori omen da gaur egungo gizartearen ezaugarrienetako bat, bereziki gazteena edo, baina ez hemen bakarrik, mundu osoan gainera. Nik ez dakit egia ote den ipuin hori. Ez dagoela jada ideologiarik. Historia amaitu dela esatea bezain merkea da «desideologizatu gaudela eta» negar egitea. «Gaurko gazteen ardura politiko osoa garagardoa, anburgesak eta modako arropa dira», kexu dira zenbait, «hori da desideologizazioa». Bueno, nik esango nuke pentsamolde hori ere ideologia dela, eta ez dut uste sasoi batekin gonbaratuta gauzak hainbeste aldatu direnik. Adibidez, nire aitaren ideologia ez da, funtsean, horren desberdina: perretxikoak, birigarroak eta ETB Kantxa. Kontua da, ezkerrarentzat ideologia konpromezu etiko goren moduko bat zela, eta horrek porrot egin duela. Eta orain triste dabilzkgu, jendeari hanburgesak gustatzen zaizkiolako.

LUIS FERNANDEZ

Kazetaria

BERLINEKO harresia behera etorri denean, Jugoslaviak eztanda egin duenean, Abimael Guzman atxilotu dutenean, arazoa ez da desideologizazioa, buruan ideiak faltatzea baizik (esan dezadan, bide batez, HBko Jasone Manterolak Bosniaz dituen dudamugak Nazio Batuenak gogoratzen dizkidatela). Nazioarteko erreferentziak ezinbestekoak ziren eta dira ezkerrarentzat, bistan dagoenez. Horregatik pena ematen dit niri ikusteak, nazioartean horrenbeste gertakari, ezuzteko egoera eta faktore berri pilatzen ari den honetan ezker abertzaleak hortik ezer ikasteko duen ezintasun hau. Bada garaia Vietnameko sindromea gainditzeko!

MARXISMOAK eta guzti horrek kale egin digu, eta zer? Basoan oraindik perretxikoak hazten dira eta gizasemeen ardura eta penak aurreko gizaldietakoenak dira, gutxi gora behera. Iraultza ala hil? Iraultza, duda barik (hiltzea baino, edozer!); baina iraultza ala Beverly Hills. Hor dago kexka, akaso Beverly Hills 90210...

Goseak irentsitako Somalia

Soldadu estatubatuarrek apurka ateratzen ari dira Somaliatik. 24.000tik 5.000 besterik ez dira geratuko. Gainerakoen ordezkari NBERen agindupean beste estatu batzuetako soldaduak helduko dira. Somaliako klan desberdinak oraindik adostasunera iritsi ez badira ere, nazioarteko soldaduek laguntza humanitaria beharrezko lekuetara iristea bermatzen dute eta, beraz, milaka heriotza ekidin. Baina laguntza hau bideratzen duen mundu garatuak zerikusi zuzena du somaliarrek bizi duten egoera larri horrekin.

24.000tik, 5.000 soldadu estatubatuar geratuko dira Somalian.

HOLLYWOOD-EKO

edozein eszena bailitzan, abenduaren 9an hasi ziren lehorratzen estatubatuar *marineak* Muqdisho-ko hondartzetan. Milaka pertsona gosez hiltzen ari ziren Somalian eta herrialde garatuetatik bidalitako laguntza humanitaria ez zen beharrek lekuetara iristen. Konponbidea: Estatu Batuek 24.000 soldadu bidali zituzten laguntza humanitario hil zorian zeudenengana hel zedin. George Bushen azken jokaldia izan zen, eta nazioarteko eremuan ondo biribildutako jokaldia gainera.

Urtarrilaren 20ra arte egon behar zuten *marineek* bertan, baina euren etxeratzea hilabete beranduago hasi da. Estatubatuarrek ateratzen ari dira apurka eta NBERen agindupean dauden estatu desberdinetako soldaduak jadanik posizioak hartzen hasi dira Muqdisho hiriburuan. Hala ere, 5.000 *marine* bertan geratuko dira, *partehartze az-*

karreko indar moduan. Munduaren begietara berriro ere argi geratzen da estatubatuarrek direla horrelako partehartze bat eta horren denbora gutxian bidera dezaketen bakarrak.

Somalia lehertutako estatua da, eta gaur egun zortzi taldek kontrolatzen dute Somaliako lurraldea. Horietatik garrantzitsuena Somaliako Kongresu Batera da, baina hau ere aldi berean beste bi zatitan banatua dago eta bien artean banatzen dute Muqdisho. Batetik, Ali Mahdi Mahomed, 1991n Siad Barre diktadorea boteretik kanporatu ondoren lehendakaritza bere gain hartu zuena, eta bestetik Mohamed Fara Aidid, hiriburua eta oro har Somaliako Hegoalde gehiena kontrolatzen duena.

Lapurretaren ondorioak

Somalia gerra eta gosearen artean ari da idortzen. Jadanik, urte t'erdiko gerran 100.000 pertsona hil dira gosez ala su armez, haueetatik herena hiriburuan. Gosez hil direnen artean gehientsuenak haurrak dira. Urrian nazioarteko laguntzaren heltzearekin batera heriotzak izugarri murriztu dira. Horiez gain, milioi bat

Herrialde industrialduet orain laguntza humanitariora bidaltzen badute ere, zerikusi handia dute somaliarrak egoera horretara bultzatu dituzten baldintzen sorrerarekin.

somaliarrak Kenia eta Etiopia errefuxiatu behar izan dute. Said Barreren erorketaren ondoren, dena den, Somaliako iparraldean SMNk (Somaliako Mugimendu Nazionalak) berak kontrolatutako lurraldearen —Somalilandia— independentzia aldarrikatu zuen.

Hegoaldean ere, USC eta FNSren (Somaliako Fronte Nazionala) arteko borroka latzak izan dira *marine*-ak iritsi arte. Morgan generala da FNSko buruzagia eta indar hau Siad Barreren aldekoa da. Abenduan bertan, USCKo bi buruzagi etsaiek bakea sinatu zuten eta NBEk armak entregatzea eskatu zien talde guztiei. Orain arte Morgan generala da armak nazioarteko indarren esku uzteko oztoporik handiena jarri duena.

Estatubatuarren partehartze humanitarioak eztabaida handiak piztu ditu munduan zehar baina ez da zalantzarik, laguntza humanitariora heldu beharreko

lekuetara iristea bermatzen duen neurrian, bizitza ugari salbatu dituela. Alabaina, kontua ez da hori, kontua da somaliarrak zergatik hiltzen diren gosez. Bi eragile nagusi daude, lehortea eta gerra.

Afrika ezagutzen den lehorterik basatiena ari da jasaten, Hegoafrikatik hasi eta Afrikako adarreraino, uztak alperrik galdu dira.

■ Urte t'erdiko gerran Somalian 300.000 pertsona hil dira, horietatik herena Muqdisho hiriburuan ●

Eta uzten emaitzak hil edo bizikoak direnean, lehortea pozoinik hilgarriena bilakatzen da. Baina guzti hau ez da kasualitatez gertatzen, eta laguntza humanitariora horren eskuzabal bideratzen duen mundu industrialduak badu zerikusirik guzti horrekin.

Afrikan lehortea izatea ez

da gauza berria, normala ez dena horren lehortea gogorak jasatea da eta, adituen esanetan, hori luraren berotze prozesuaren ondorioz da. Eta luraren berotzea, batipat mundu industrialduak erabilitako errekiniek sortutako kutsaduraren ondorio zuzena da. Lehortea gosearen lehenbiziko arrazoi izan arren, gatazka politikoen ondorioz sortutako

gerrak ere funtsezkoak dira. Eritrean, esaterako, lehortearen indarra berbera da baina han badago nazioarteko laguntza bideratuko duen gobernu indartsua, eta horrek heriotza ugari ekidin dezake.

Baina bi baldintza horietan, lehortea eta gerra, lehen mailakoak izanda ere, sus-

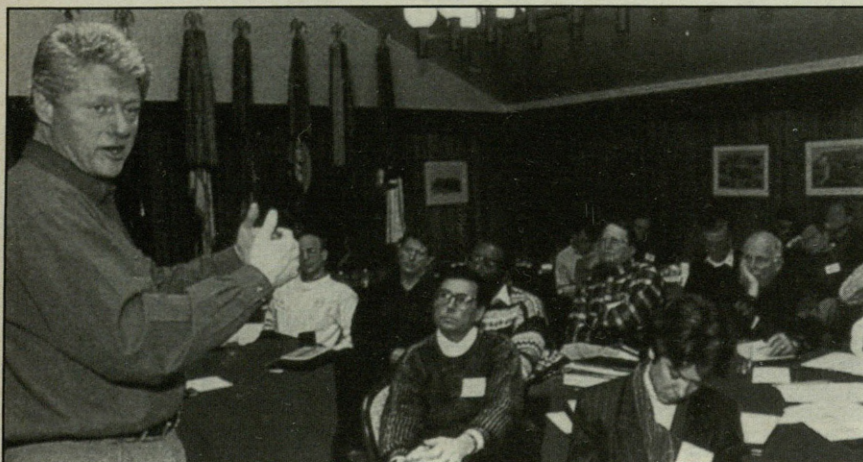
traietan arakatzu, munduko sistema ekonomikoaren justizia ezaz egingo dugu topo. Eta nazioarteko laguntza humanitariora milaka bizitza salbatuko badi-tu ere, adabaki hutsa litza-teke horrelako egoerak gerta ez daitezen baldintzak sortzen ez badira.

Mundu industrialduak jarritako baldintza ekonomikoen menpe jokatu behar du Hirugarren Munduak. CNUDen datuen arabera (Nazio Batuen Garapenerako Egitasmoa) mundu industrialduak —Hirugarren Munduko produktuei jarritako salneurriak medio— 500.000 milioi dolar 'lapurtzen' dizkie herrialde azpi-garatuei. 500 lapurtu eta gero 50 inguru —55.000 milioi dolar— laguntza kontzeptu moduan eman. Lehortea, gerra eta 'lapurreta': horra hor somaliarren hiru arantza nagusiak.

Xabier Letona

HISTORIA ETA GERO

■ ESTILO BERRIA CLINTONEN GOBERNUAN

GOIKO argazkia, ez dirudien arren, Bill Clinton EEBetako lehendakaria eta bere gobernu taldearen arteko bilerak bat da. Gizon hau, aldagetekin bizi duen obsesioak galduko du azkenean. Tira! Nork pentsatuko luke Etxe Zurian gobernu bilerak era horretara egiten zirenik? Pintxoak, ardo apur bat eta —aldaketa giroa guztiz sinesgarria izan dadin— *petaren* bat baino ez zitzaizaien falta. Aldi berean, Clintonek Etxe Zurian korrika egiteko pista bat eraikitzea agindu du, Washingtoneko kaleetan zehar goizetan *jooging* egitean auto zirkulazioa eta bere segurtasun taldea aztoratzen du eta. Zergak igotzen dituen une honetan, laster jakinarazi dute korrika pista hori diru pribatuarekin ari dela eraikitzen.

■ GORBATXOVEN LIMUSINA

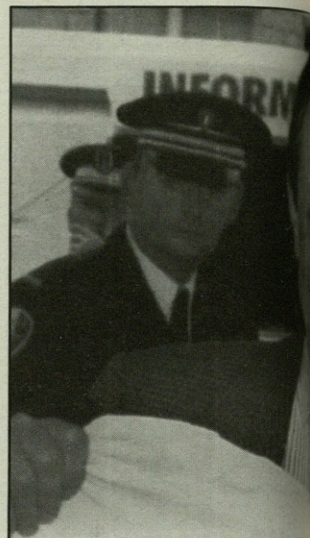
MUNDUAN gaur egun jadanik esan daiteke denetarik dagoela, eta horien artean aberatsentzat bereziki egindako

aldizkariak. «Robb Report» supermilioilarien aldizkariaren azken zenbakian Mikhail Gorbaxov SESBeko lehendakaria zeneko bere limusina enkantean ageri zen. Autoa 1986an egin zen eta zenbait bereizgarritasunez gain, Raisak, Gorbaxoven emazteak, eskatutako leopardo larruzko alfonbra bat dauka. Garraio kontutuan bederen ez ziren huskeriatan ibiltzen mandatari komunista ohiak.

■ ERRESUMA BATUKO PATATA FRIJITUAK

OSASUNAREN eremutik gero eta kritika zorrotzagoak egiten elikadura moduei. «Hanburgeskeria eta patata frijituak» ordezkaritza dituen elikadura motari hain zuzen. Erresuma Batuan, oster, ospindutako patata frijituak eta arrain zati batekin, elikaduraren 'monumentu nazionala' eraikia dute. Baina argi dabilta, badaezpada, patata frijituen etsaiekin, eta pataton defentsarako, Patata Frijituen Aldeko Astea antolatzen dute hango Elikadura Izoztuen Informazio Zerbitzukoek. Berondeiela.

E L E M E N T E S

«Mitterrandek 1971n sortutako alderdiarekin apurta eta hauteskundera legegile hauen ondoren bultzatzea ezazue elkartasun eta eraldaketa nagusi izango diren mugimendu berria».

Michel Rocard, PSFko lehen ministro ohi.

«Inork ez du esaten Boris Ieltsin komunista denik. Guk SBAK (Sobiet Batasuneko Alderdi Komunista) utzi genuenean, bera oraindik Batzorde Zentralean zegoen eta alde egiteagatik kritikatu gintuen».

Algirdas Brazauskas, Lituaniako lehendakaria.

O I H A R T Z U N A K

ERROMA, TURIN, MILAN ETA NAPOLI ALKATE BARIK

ITALIAKO lau hiri garrantzitsuenetako alkateek euren postuak utzi dituzte *tangente* izeneko eskandalua dela eta (diru ilegalen kobraketak). «Esku garbiak» operazioa gero eta ageriagoan ari da uzten era guztietako mandatariek *tangente*-rekin duten lotura. Alderdi Errepublikarreko Giovanni Incisa Turinako alkateak urriaren 2an utzi zuen bere kargua. Erroman, Franco Carraro sozialistak hilaren 3an utzi zuen alkatetza. Bi egun geroago Nello Polese Napoliko alkate sozialistak beste horrenbeste egin zuen, hori bai, oraingoa «gobernua udaletxe eta sindikatuekin bere aginduak ez dituelako bete». Eta azkena otsailaren 16an izan zen, Piero Borghini komunista ohiak Milaneko alkatetza uztean.

«Lurralde okupatuetako kolonoek obitu egin behar dute etorkizun ez oso urrun batean arabiar subiranotasunaren menpe biziko direneko ideia».

Simon Peres, Israeleko Atzerri ministroa.

«Bortxaketena mendebaldeko politiko eta kazetariek asmatutako kontua da».

Ratko Mladic, Bosniako serbiarren buruzagi militarra.

«Sei milioi algeriar pobrezia-eremuan bizi dira».

Saida Benhabyles, Elkartasun Nazionalaren ministroa.

ALDAKETA KLIMATIKOAREN ONDORIOAK TXINAN

NATURAREN Mundu Fondoak aldaketa klimatikoari buruz egin berri duen txostenean jakinarazten denez, Txina izango da aldaketa hori modu nabarmenenean sumatuko duen herrialdea. Uraren eskasia dela eta arroz uztak nabarmen gutxituko dira, eta berdin soja eta basartoarekin (azken bi hauek erdira murriztu daitezke). 2050. urterako Txinako iparraldean hozberoa bi graduan igo daiteke. Estepa sail handiak basamortu bihurtuko dira, Tibeteko ekosistema alpinoetako aniztasun biologikoak ere mehatxupean daude, eta ekialdeko lautadetak lur emankor ugari —Suitza besteko handia— itsasoko urek estaliko lituzkete.

Dirua ere larre motzean

Bankuen etekinek behera egin dute —dirua galdu duen bankurik ere bada—, eta aldi berean sekula baino zorrotzago neurtzen dute diruetxeek dirua nori-nola eman. Ez da krisiaren eragina bakarrik, banketxeen negozioan aldaketa sakonak gertatu dira.

EUROPAKO bankuek jakin dute, 70eko hamarkadako krisiaren ondorengo birmoldaketa erraldoiari etekinek ateratzen. Urre aro bat ezagutu dute 80ko hamarkadan, eta europarren artean Espainiako bankuek bereziki. OCDEko ekonomiak hedatzen zebiltzanean, bankuek are zabal-kunde handiagoa egin dute, eta zenbait lekutan bankuen hazkundea Barne Produktu Gordina bera baino handiagoa zen. Beste aro batean sartu dira orain.

Beren zorrak ordaintzen ez dituztenen kopuruak aipatzen dituzte gero eta gehiago diruetxeek. Arazo nagusia, ordea, ez da autoaren letrak ordaintzen ez dituztenena: eraikuntza eta

inmobiliarietan arrisku handiegia dituzte bankuek, sail horiek leku askotan atzerantz hasi direnean, hala nola Estatu Batuetan, Britainia Handian edo Frantzian. Bankuen osasuna ez da orain hain sendo eta ukiezina ageri.

Arriskuen beldur

Einantz sistemetan ere aldaketa handiak gertatu dira. Tituluen merkatuek indar hartu dute, enpresarik sendoenak ordaintzekoak jaulkitzen hasi dira —behar duten dirua bankuen maileguetatik baino merkeago eskuratuz— eta ahulenak geratu zaizkie bankuei. Baina erakunde eta adminis-

trazio publikoek ere gauza bera egin dute, bankuen zirkuituetatik kanpora ateraz diru bila. Eta horrela galdu dituzte bankuek, hein batean behintzat, bezerorik oparoenak.

Ez da harritzekoa banku eta kutxek, ondorioz, familien kontsumo-kredituetan ahalegin berezia egitea. Herritarren postakutxak eskaintzaz beterik ageri dira. Baina ekonomiak hoztera egiten duenean, edo areago krisian murgiltzen bada, mailegu horiek dira errazen huts egiten dutenak. Ez da harritzekoa, beraz, banketxeak beren produktibitatea handitzeko esfortzueta n ikustea, langile kopuruak urritu nahian funtsean, baina baita edozein gestioaren

truke komisiok ezartzen ere. Zuzendaritza taldeetatik ere jendea bidaltzen hasi dira zenbait.

Mugimendu estrategikoetan murgildurik dabilta bankuak, handiak bezala txikiak: fusioetara jo dute batzuek, hain inbertsio onak ez diren negozietatik korrika ateratzen ari dira besteak, arriskuak ekidin eta merkatua garbiagotzeko bileren ondorioz aurreko arauak hautsi ondoren arau berriak planteatu dituzte, eta beste.

Bankuek berriro irabaziaz handitzeko neurriak hartzen ari dira. Galeretatik irabazietara pasatu ezinik ari den industriak dirua lortzeko modu errazagorik ez du izango ■

Karmelo Urdangarin, Danobat-eko idazkari nagusia

«Txinaz aparte inork gutxik inbertitzen du industrian»

Danobat kooperatibako zuzendaritzakoa —460 langile—, makina erreminta sektoreko aditu eta idazle ezaguna da Karmelo Urdangarin. Lankide Aurrezkitik etorria, etnologiazko liburu bat argitaratu berria du.

ARGIA. Txinaraino iritsi zarete esportatze lanetan.

KARMELO URDANGARIN. Sekulako garapen ekonomikoa dago Txinan: Barne Produktu Gordina % 12 igo da 92an, Espainian % 1aren inguruan ibili garenean, eta Txinako ekonomia irekitzen ari da kanpora. Baina euskal enpresa oso gutxi dauka han ibiltzeko ohitura. Espainiako gobernuak Txinari eman dion kredituak bidea erraztu diezaguke. Danobatek iaz politto saldu zuen Txinan, baina salmenta zailak dira.

A. Urte hau txarra izatea

espero duzue, aurreko biak ere txarrak izanda.

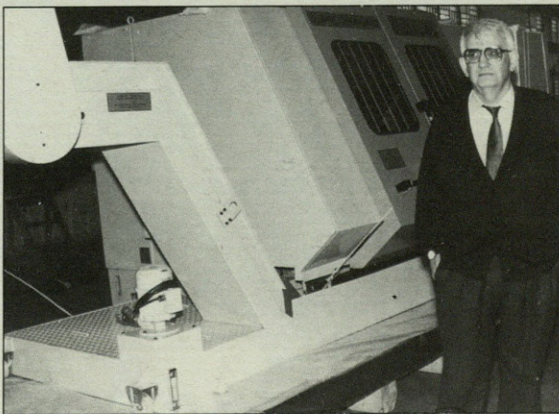
K.U. Makina erremintarentzat txarrak izan dira hemen eta mundu guztian. Guk industriak dituen beharrei erantzuten diegu, inbertsio sektore bat gara, eta munduan une honetan Txinaz aparte inork gutxik inbertitzen du industrian. Suediako makina erreminta industria munduan buru zebilen, eta ia erabat desagertu da. Alemanian, Frantzian, Italian eta abar sekulako mugimendua dago sektore honetan. Baina orain merkatu guztiak daude gaizki. Iaz produkzioa % 20 bat jaitsi da, eta azken bi urteotan % 40. 93an beste % 10-15 jaitsiko dela uste dut. Langileei dagokienez, plantilak % 20 jaitsi dira bi urtetan, eta lan orduak % 25. Gainera, gaur dauden enpresen % 40 bat lan erregulazioan dago.

A. Kexu handiak entzuten dira finantzaketa baldin-

tzez, eta baita kredituak lortzeko ezintasunaz ere.

K.U. ADEGIk bezala Gipuzkoako Ekonomi zuzendaria ere berrikitan salatu dute bankuek zein erraztasun gutxi ematen dioten industriari. Banku eta kuxak beldurtu egiten dira, enpresa gizonak ere beldurtu, eta azkenean finantzaketa problemek ekartzen dute Gizarte Segurantzari ez ordaintzea, Aldundiari zergak ez pagatzea... Gertatu daiteke haize bolada gogor honek pikutara eramatea ongien prestatutako enpresak.

A. Zein errezeta darabilzue Danobaten epidemia honetatik onik ateratzeko?

Urdangarinen ustez, krisiak teknologia maila oneko enpresak ere hondoratu ditzake.

K.U. Merkatu ireki honetarako aspalditik ari ginen prestatzen. Kalitate aldetik Aenor zertifikatua lortu dugun bakarrak gara sail honetan. Atzerrietan saltzeko zazpi enpresa ttiki sortu ditugu, Mexikon, Estatu Batuetan, Alemanian, Britainia Handian... Kalitatea, internazionaltzea, eta hirugarrenik plantila murritztea —adin bateko jendea, teknologia berrietara egokitu ezin dena—, honen kostuaren erdia lanean gaude non soldaten % 4 etxean daudenei ordaintzeko erabiliz.

Pello Zubiria

MENDI ZURIETAKO KRONIKA BELTZA

URTARRILAREN

azken asteburuan Pirinioetan hildako lau mendizaleen kasua kolpe handia izan da euskal mendizaleentzat. Astebukaera beltz haren ondorengo egunetan, izan ere, komunikabideetan Jo-xean Iturbe Maiz, Eva Lasa Ayerza, Juan Carlos Espin Agirre eta Aureo Emilio Rodríguez-en heriotzen berri eman zenean, hotzikarak emateko moduko galderak sortu baitziren askoren buruan. Zergatik gertatzen ari dira azken boladan hainbeste hildako mendian? Non dago mendiaren arriskua eta sarri ematen dela dirudien mendizalearen axolagabekeriaren arteko muga?

Urtarrilaren azken asteburuan lau euskal mendizale hil ziren Pirinioetan. Urte hasiera beltza Hego Euskal Herrian 20.000 federatu dituen kirol honentzat. Estatistikek diotenez, mendian jazotzen diren heriotza istripuak % 3 baino ez dira. Baina 1991tik hona, 24 mendizale hil dira. Sekulako gorakada ezagutzen ari den kirol honetako partaideen artean kezka nagusitu da. Zer dela eta gertatzen ari dira hainbeste heriotza istripu? Aurrikus al daitezke? Horiexek dira erantzuten ahalegindu garen galderak.

Erantzun premia duten galderak dira. Erreportaia hau idazten ari garelarik 125 baitira 1975etik gaur arte mendian zendutakoak. Urte berria ezin beltzago hasi da gainera, bost hildakoz.

Piriniotako sukarra

Azken hemezortzi urteotako datuei begiratzuz gero, heriotza istripuak urtez urte nahiko erregulariki gertatu direla ikus daiteke. Euskal mendizaleek ezaguturiko urterik beltzena, dena den, 1976a izan zen, 19 heriotzaz. 1987tik 1990era 724 mendi istripuren berri izan zuen Hego Euskal Herriko Mendizale Federakundeak, tarte horretan 25 pertsona hil zirela. 1991tik aurtengo otsailera arte 24 mendizale hil dira dagoeneko. Bi urte eskasetan, beraz, aurreko hiru urteetako heriotza istripuen kopurua berdindu da ia.

Azken urteotako heriotzak non gertatu diren ikerituz gero, Pirinioak da askogatik gune garrantzitsuenak. Eta negua dugu, era berean, arriskurik handieneko urtaroa.

Hego Euskal Herriko Mendizale Federakundeko lehendakaria den Paco Iriondoren aburuz, «gaur egun Pirinioetara Euskal Herriko mendietara baino jende gehiago joaten da ia. Egungo mendizaletasunak buts handia du. 1974ean bazegoen gaur adina federatu, baina jendea bemen inguruko mendietan ibiltzen zen lehenbizi, eta horietan esperientzia nabikoa baitu ondoren, burrengo pausoa Pirinioetara joatea zen».

Pacok dienez Pirinioetara joaten diren gaur egungo mendizale asko ez dira

Heriotza istripuen % 80 mendizaleen erruz izaten dira

HEGO Euskal Herriko Mendizaleen Federakundeko Ramon Garate medikuak emandako datuen arabera, Federakundean 250-300 bat mendi istripuren berri izaten dute urtero. Horietatik % 75 traumatikoak deitutakoak dira, hots, erorketak, kolpeak... Beste % 25 mendiarekin estu loturiko alderdiek eragindakoak ditugu: izozte kasuak, eguzkiak begietan sortutako kalteak, alturak eraginiko gaitza eta abar. Nolanahi ere, kolpe kasuen erdia eskiatzen gertatzen direla nabarmendu digu Garatek.

Datu hauen arabera hildakoak oso kasu gutxitan gertatzen dira, kasuen % 3 inguru. Komunikabideetan ematen den irudi beltzetik urrun. Hala ere, mendian gertaturiko hildako kopuruari erreparatuz gero, zenbait urte latzak baino latzagoak gertatu direla ikus daiteke. Zentzu horretan, 1976a

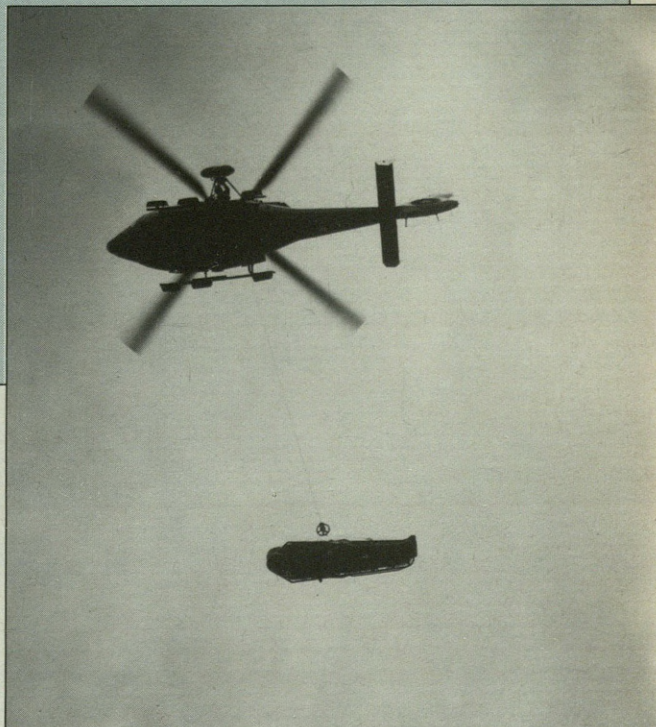
euskal mendizaleek ezagututako urterik beltzena izan zen, 19 hildakorekin. 1988 eta 1992an ere, hamabina lagun hil ziren.

Ramon Garatek emandako datuek diotenez, heriotza kasuetatik % 80 mendizalearen erruz gertatzen dira. Esperientzia txikia, norberaren ahalmenen gainbalorazioa, ezagupen tekniko nahikorik ez edukitzea eta sasoi fisiko onean ez egotea izaten dira istripu hauen arrazoi nagusiak. «Hara bestela —diosku Ramonek—, azken bi urteotan bihotzekoak jota bil diren lau lagunak.

Medikuarenera joatea nabikoa zen heriotza horiek gerta ez zitezen».

Heriotza kasuen % 20, berriz, aurrikus ezineko arrazoiaren ondorioz jazozen dira: elurjausiren bat esate baterako. Hildako kopuru handiena neguan izaten da eta, alde handiaz, Pirinioak dugu ingururik arriskutsuena.

Hildakoen batez beste-ko adinari erreparatuz gero, zendutakoen % 40 gazteak, 20-30 urte bitarteko pertsonak izaten dira. Heriotza istripu gehien izandako bigarren taldea 30-40 urte bitartekoez osatutakoa da.

apenas Euskal Herri inguruko mendietan ibili. Esperientzia eskasa dute, beraz. «Asko Euskal Herriko mendiak ezagutu gabe barantz joaten dira, eta hori ez da posible. Jendea bizkorregi dabil, eta ezinezkoa da mendizale guztiak kontrolatzea».

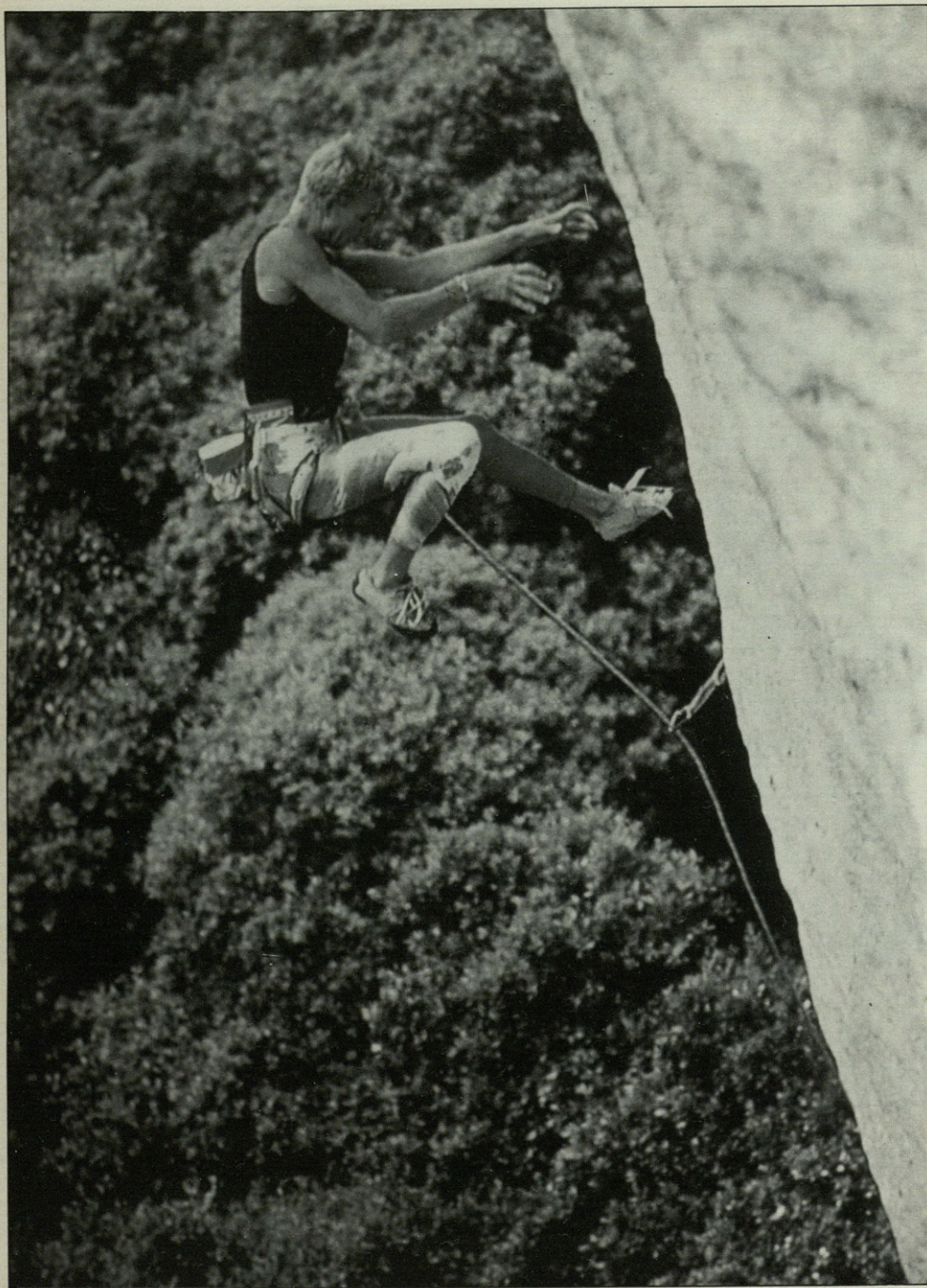
Pirinioetan hildako azken lau gazteak, dena den, esperientzia handiko mendizaleak ziren. Bai Oargi mendizale talde tolosarreko partaide zireñ Joxean Iturbe Maiz eta Eva Lasa Ayerza, baita Juan Carlos Espin Agirre eta Aureo Emilio Rodriguez bizkaitarrak ere. Az-

ken biak ezagutzen zituen Txema Rojok esperientzia eta historial handiko mendizaleak zirela azpimarratu nahi izan digu.

Mendia gero eta federatu gehiago dituen kirola da Hego Euskal Herrian. 22.000 inguru federatu

Istripu kopuru handiena mendietako bideetan gertatzen da. Hego Euskal Herriko Mendizale Federakundeak jasotako istripuak, dena den, ez dira urtean zehar gertatzen diren denak. (Argazkia: Ramon Garate).

Eskaladak mendian praktikatzen diren modalitate ezberdinen artean arriskutsuena dirudien arren, istripu gutxien edukitzen duena da. Izan ere, teknika eta esperientzia handia eskatzen duenez, eskalatzen aritzen direnak asko ibilitakoak izaten dira. (Argazkia: Ramon Garate).

daude gaur egun: 10.500 bat Gipuzkoan, 6.000 bat Bizkaian, 3.000 inguru Nafarroan eta 2.000 Araban. Zerbaki handiak dira dudarik gabe.

Pirinioetara hemendik zein jende kopuru itzela joaten den imajina dezagun, nahikoa da iaz Pirinioetako aterbeetan egondako mendizaleetatik % 65 euskaldunak zirela esatea. Eta Aragoiko Pirinioetako aterbee-

tan, esate baterako, leku guztietako 25.000 mendizale egon zirela.

Pirinioetan gertatzen ari diren heriotza istripuen kopuruaren garrantziaz jabetzeko, bestalde, esan dezagun azken hogeitaz bat Hego Euskal Herriatik Himalayarantz egindako irteeretan zortzi hildako izan direla. Azken bi hilabete hauetan, Pirinioetan izandako hildakoen kopurua

horren erdira iritsi da.

Arazoa ez da, dena den, azken heriotzek utzi diguten irudia bezain beltza. Estatistikek diotenez, mendian gertatzen diren ez beharren % 3 baino ez baitira hildakoak izaten. Esperientzia, prestakuntza ona eta material egokia ematea ezinbestekoak dira, baina. Askotan, tamalez, gertatzen ez dena.

Esperientziaren garrantzia

Everesten iaz ibilitako Felix Inurrategik adierazi digunez, txoriburu franko dabil mendizaleen artean: *«Himalayan bertan kasu negargarriak ikusia nago ni. Hara ere jendea batere prestatu gabe joaten da, eta ez dakit nola ez diren okerragoak gertatzen»*. Himalayan gertatzen diren istripuetatik % 80 izozte kasuak izaten dira.

Pirinioetan asko ibilia da Felix Inurrategi. *«Hara joaten den jende asko ere ez da ondo prestatuta joaten. Mendizale ugari, gainera, material desegokiarekin joaten dira eta sartu behar ko ez luketen tokitan sartu. Gaur egun, korridoreak egiteko moda dago, gauza gogoragoak. Lehen gauza bide normaletik iristea izaten zen, eta kitto»*. Inurrategik ez du uste, hala ere, azkeneko istripuak esperientzia ezaren ondorioz jazo direnik.

Hego Euskal Herriko Mendizale Federakundeko datuen arabera, heriotza istripuen % 80 mendizaleen erruz gertatzen dira. Beste % 20 aurrikusi ezineko alderdien eraginez izaten dira (elurjausia medio adibidez). Kasu gehienetan, beraz, mendizaleak kontu gehia-

gorekin ibili beharko luke. «Mendia egoera onean da goenean ez da ezer gertatzen, —diosku Felix Iñurategik—, baina kondizio horiek egun batetik bestera izugarri alda daitezke. Jendea borrelako ezustetan sartzen da. Igoal mendi bat uda edota udazkeneko egoeretan egin eta gero, berri ere negu edota udaberri aldera joaten da. Eta hori beste gauza bat da». Felixen aburuz, esperientzia gabe ko mendizaleak ezezik, esperientzia handikoek ere askotan ez dute arriskua ondo neurtzen: «Askotan ardua gutxiarekin jokatzeko dugu, arriskua dagoela jakinda ere. Baina arriskua autoan ere baduzu...».

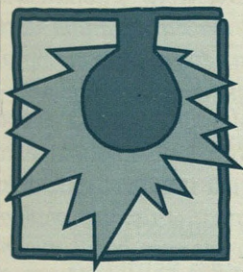
Mari Abrego nafarraren ustez, istripu gehienak mendizaleen eruz gertatzen dira, «nahiz eta ezin den esan kasuen % 100 denik. Gaur egun mendizale

asko mendi garrantzitsuetara joaten ari dira. Horrek mendizaletasuna indartu egiten du, baina ere berean, jendea salto handiegietara bultzatzen ari da». Mari Abregok dioskunez, mendian esperientzia ezinbestekoa da, «eta ez dira esperientzia eta norberaren

abalmen fisikoa nabastu behar; mendizale batek esperientziarik ez izateak ez baitu esan nahi ezagupen teknikorik izango ez duenik».

Denak bat datoz, beraz, esperientziaren garrantziaz hitz egitean. Horrek istripu asko aurrakusten lagunduko

Elurjausiek arrisku handia dakarte negu partean. Argazkian, elurjausi baten ondorengo erreskate lanak. (Argazkia: Ramon Garate).

ARGIA ren

harpidedun izan nahi dut

48 ale eta Euskal Kulturaren Urtekaria jaso nahi ditut etxean

Orain ARGIAren harpidedun eginez gero, beste aldizkari baten urte osoko harpidetza dohainik izango duzu. Gurutze batez adieraz ezazu zure hautua:

☐ Larrun (urtean lau ale)
edo

☐ Susa, (urtean bi ale)

ARGIA: Industrialdea 1-2. LASARTE-ORIA 20.160 Tel. 37 15 45 Fax. 36 10 48

IZEN DEITURAK .....

HELBIDEA .....

HERRIA .....

HERRIALDEA .....

Tfnoa .....

BANKU EDO AURREZKI
KUTXA .....

SUKURTSALA .....

SUKURTSAL ZKA .....

KONTU ZENBAKIA .....

HARPIDETZA SARIAK (BEZ barne): Hego Euskal Herria: 10.300 pzta. / Ipar Euskal Herria: 685 libera / Espainia: 10.300 pzta. / Beste atzerriak: 13.450 pzta. / Airez: 21.300 pzta.

Pare bat elurjausi txiki, laugarrena eder askoa

IAZKO azaroaren 15ean, goizeko bederatziak aldera, Jon Beloki, Jon Aierbe zarauztarrek eta Andoni Aldalur itziartarrak Suanne mendia igotzeari ekin zioten. Jakin ez, ordea, bidean edukiko zuten ustekabea. «*Giro txarra zegoen, —gogoan du Jon Belokik—, gu birurok eta beste lagun bat gindoazen. Baina bark atzera egitea erabaki zuen*». Hirukotea, giroa ikusita, igo ala behean geratu zalantzan ibili zen. Elurra, gainera, ez zegoen ondoegi. «*Goian biru donostiar ikusi genituen, —esan digu Jon Aier-*

bek—, eta igotzea erabaki genuen. Elurjausi txiki pare bat erori ziren, baina gainetik pasatu zitzazkigun, ez baitziren gu hurrera botatzeko adinakoak. Aurrera jarraitu eta balako batean, goikoak keinuak egiten hasi zitzazkigun, baina konturatu ginenerako elurjausia gainean genuen».

Aurtengo denboraldian Pirinioetan izandako lehen ezbeharra izan zen. Ez zaie iruditzen, hala ere, beraiei gertatutakoak komunikabideetan hainbeste ateratzeko garrantzia duenik. Arriskua ikusi zutela onartzen dute, bai-

na posible ikusi zutela igotzea. «*Hasieran ondo ikusi genuen, —adierazi digu Jon Belokik—, izotza eta... ondo. Hasieran aseguratuta joan ginen, gero, elurjausi txikiak zirela ikusita, segururik gabe jarraitu genuen*». Mendien asko ibilitakoak, esperientzia handiago izan balute ez dute uste halakorik gertatuko zitzaienik: «*Ordura arte ez zitzagun inon sekula elurjausirik erori. Azkar-rago igotzeagatik aseguratuta gabe abiatu ginen, hori izan zen akatsa*». Zorionez, zorte ederra izan zuten, hezurak sendatzeko denbora puska bat beharko baldin badute ere. Helikopteroa etorri arteko minutuak, dena den, ez zaizkie sekula ahaztuko.

elur gutxikoak izan direnez, mendia engainagarri dagoela esan digu Paco Iriondok. «*Garai hauetan Pirinioak oso arriskutsu daude, elur gutxi baitago, eta dagoena, gogor.*

Eski trabesiak suspenditzen ari dira, elurrik ezean». Aurtun, eski estazioetan, sekula baino istripu gehiago gertatzen ari dira. «*Izotza gogorra dago, —jarraitu du Iriondok—, eta horrelakoe-tan teknika eta prestakuntza handia behar da, eta material ona*».

Bigarren arrisku bat elurjausiena litzateke, Mari Abregok dioskunez, «*oso jende gutxik kontuan hartzen duen arriskua*».

lukeelakoan dago Mari Abrego: «*Mendia nola dagoen ikusi behar duzu, eta zu zeu ere nola zauden, bi alderdi horiek kontuan harturik, aurrera ala atzera egitea erabakitzeke. Esperientziak esango dizu une horretan zer egin*».

Istripu guztiak ez dira, esan bezala, mendizalearen erruz gertatzen, mendiaren egoerak berak ere zeresan handia izaten baitu horretan. Azken boladan neguak

Istripuen ugaritasuna ikusita, hauek aurrikusteko zer egin daitekeen galdetu diogu Hego Euskal Herriko Mendizaleen Federakundeko lehendakariari. Ahal dela, presa ura pasatu baino lehen jar dadin. Testuinguru

■ «**Mendizale asko, Euskal Herriko mendiak ezagutu gabe, Pirinioetara joaten dira**» ●

PACO IRIONDO

horretan, Iriondok ikasketa prozesuak mendizale gazteen kasuan duen garrantzia azpimarratu digu. «*Gu etengabe ikastaroak antolatzen ari gara, baina ez dira etorri beharko luketen guztiak etortzen. Hamarretatik bederatzik asko ikasten dute hor. Ikastaroetara etortzeaz gain, beti ere esperientzia duenarekin ibili eta harengandik ikasi behar da*». Heriotza istripua izaten den bakoitzean Federakundeak ikerketa bat hasten du, ezbeharrean eragina izandako alderdiak aztertuz. «*Erakuste mailan gero zer egin behar dugun jakiteko egiten dugu guzti hori. Baina batzuetan, istripuan denak hilda, ezin izaten da jakin ez zer gertatu den, ez zein materialekin ziboazen ezta zein gaitasun zuten ere*». Mari Abregok ere beharrezko irizten dio aurrikuspen neurriak hartzeari, beti ere esperientzia eta gaitetasuna nahastuta. Bere ustez, dena den, mendizaleari inolako debekurik jartzea astakeria litzateke: kirol honen iza-tearen kontra egitea.

Alberto Irazu

Jon Beloki, Jon Aierbe eta Andoni Aldalurrek ustekabe galanta izan zuten azaroaren 15ean. Suanne mendia igotzen ari zirela, elurjausi batek bertan behera bota zituen.

Euskal Herriko Guraso Bakarreko Familien Elkarte bakarra Bilbon dago

FAMILIA NUKLEARRETIK AT

Ez dira ohizko familiak baina familia direla ukatu ezin den egia da. Guraso bakarreko familiei buruz hitz egiten ari gara, eskuarki emakumeen ardurapean gelditzen diren familiak. Ezkondu gabekoak, dibortziatuak edo banatuak dauden pertsona hauek ez dituzte erraztasunak izaten lan merkatuan sartzeko, eta honek ondorio ekonomiko larriak dakartza.

ZAIZPI urte zituenetik guraso bakarreko familia bateko kide izan da. Ondo ezagutu ditu, beraz, honek

Babes eta kontzientziazio maila eskasa dira guraso bakarreko familia hauen problematika.

dakartzan arazoak, oztopoak, erantzukizunak, estresak eta abar. Bere ama alargun gelditu zen bera txikia zenean eta urte batzuetara bigarren aldiz ezkondu zen elizak bultzatutako alargunen aisialdirako elkarte batean ezagututako gizon batekin. Gaur egun, Rosa de la Fuentek 11 urteko alaba bat du eta emakume dibortziatua da. Guraso Bakarreko Familien El-

karteko lehendakaritza darama.

Guraso Bakarreko Familien Elkarte 1991ko azaroan sortu zen, aurretik Ezkondu Gabeko Amen Elkartean eta Emakume Dibortziatu eta Banatutakoen Elkartean izandako esperientzia oinarritzat hartuta. «Konturatu ginen bakoitzaren egora zibila bigarren mailako arazoa zela eta denak genituela oztopo

berak», azaldu digu Rosa de la Fuentek. Horrela sortu zuten Espainian eta Euskal Herrian dagoen Guraso Bakarreko Familien Elkarte bakarra. Gaur egun 140 pertsonak osatzen dute elkarte hau, hauetatik bizpahiru gizonak izanik. «Gehienak emakumezkoak gara — jarraitu du Rosak —, normalean emakumeen gain jartzen delako seme-alaben edota familiaren ar-

Emakumeak eta haurrak azkenengo

EMAKUMEA buru duten guraso bakarreko familiak dira Euskal Autonomi Elkarteko talderik probeena. Hauxe da aurreko urtean Gipuzkoa-ko Diputazioak lurralde honetan egindako ikerketa baten emaitza. Emakume gaztea (25 eta 34 urte bitartekoa), dibortziatua, hiriguneetan bizi dena, 2 seme-alabarekin eta lanpostu finkorik eta lanbide honetarako heziketarik gabea da pobrezian bizi diren emakume hauen profila. Gipuzkoako erakunde honen Ongizate Sailak dioenez, emakume haue-
tatik % 42,14 dibortziatuak edo ba-

natuak dira eta % 6,23 ezkongabea. Gipuzkoan bakarrik, 1.036 guraso bakarreko familia daude. Ez da arraroa, beraz, Pobrezia Plangintza 91tik dirulaguntza jaso zutenen artean % 4,78 bakarrik euren seme-alabekin bizi diren emakume hauek izatea.

EUSTATEk argitaratutako 1991ko Biztanleriaren eta Etxebizitzaren Zentsuaren arabera, Euskal Autonomi Elkartean 118.000 emakume dibortziatu, alargun edota legez banatuak daude. Aldiz, egoera zibil hau bizi duten gizonezkoak 38.415 dira.

Emakundek 1987an egindako az-

terketa batek argi azaltzen zuen familia buru diren emakume hauen egoera. 35.800 emakumea buru zuten familia pobrezian bizi ziren, emakume gehienak (22.800) etxe-koandre dibortziatu, alargun eta banatuak izanik. Ikerketak testualki dioena da: *«Familia ardurak dituen emakumeen egoera oso negatiboa da (...). Kaltetua gertatzen da alar-guntasun pentsioen politika murriztatzailaren ondorioz, (...) edo apartatze kasuetan agindu legalak egiztatzeko gainditu beharrezko zailatasun judizialen ondorioz».*

Rosa de la Fuentek, Guraso Bakarreko Familien Elkartearen lehendakariak ondo ezagutzen du familia hauen problematika, egunero milaka istorio entzuteaz gain, zazpi urte zituenetik familia mota honetako kide baitugu.

dura, baina egoera hau bizi duten gizonezkoek ere arazoak dituzte, lana eta familia eramatea zaila delako denontzat».

1990ean Eusko Jaurlaritzak helmuga demografiko-
koei buruz argitaratutako ikerketaren arabera, dirulaguntzen murrizketa han-

dienak jasan dituen arlo soziala familiaren babesarena da. Hain zuzen ere, Europako Komunitatean Espainia izan da babes honi diru portzentaia txikiena bideratu dioten estatua. Euskal Autonomi Elkartea ere oso kopuru txikia eman dutenen artean dago. «Guraso

miliaren babeserako zuzentzen den diru kopuru honen funtzioak asko dira; horien artean familiak eragiten dituen zama familiarraren laguntzerako dirulaguntza eta azpiegiturak, bereziki haurrak dituen emakumea lan merkatuan sartzea ahalbidetzea.

■ Bazterketa soziala, norberaren estima galtzea, larritasun ekonomikoak... arazoak asko dira ●

bakarreko familia gebienak miseria gorrian eta marjina-zioan bizi gara», esan digu elkarte honen lehendakariak gobernu desberdinen politika falta salatuz. 1990. urtean Espainiak Barne Produktu Gordinaren % 0,1 bideratu du familiaren babesera; 1980an, duela hamahiru urte, % 0,42koa izan zen. Kopuru hauek hutsaren hurrengo gelditzen dira Alemaniak (BPGren % 1,46), Frantziak (% 2,25), Erresuma Batuak (% 2,20) edota Holandak (% 2,61) zuzentzen dutenarekin konparatzen baditugu. Fa-

Bazterketa sozialak, norberaren estima galtzeak, larritasun ekonomikoak, lanpostu, heziketa edota laguntza faltak eta abar luze batek osatzen dute emakume hauek egunero jasan behar dituzten arazoak. *«Batzuetan hurrengo eguneko bazkaria nondik atera jakitea ere lana da»,* azaldu digu Rosa de la Fuentek. Ama eta langilea izatea —gutxitan ematen den egoera—, etxeko lanak, seme-alaben erantzukizuna, eta hori dena bakarrik eramatea estatuek kontuan hartzen ez dituzten arazoak

dira. «Gure azken helburua ekonomikoki independenteak izatea da, gure bizitzaren norabidea aukeratzeko —jarraitu du Rosak—. Baina epe laburrera, behar ditugun dirulaguntzak aldarrikatzea, gure marjinezio egoeratik atera —abai izateko, eta gizartea obartaraztea gu ere familiak garela dira helmugak. Familia nuklearretatik desberdinak gara baina familiak, azken batean».

Laguntza sozial eza

Alde honetan murgiltzen diren emakume askok ez dute soldata sozialik jasotzen, ez dute haurtzandegietarako irizpide sozial berezirik, euren seme-alabak ez dituzte bekak lortzeko eskubideak... «Legeak ez du ezertxo ere esaten gutaz,

Emakumeak dira gehienak eta pobrezia egoeran bizi dira. Seme-alabak izatea eta lan merkatuan sartzea ia ezinezkoa baita.

beste familia arruntak bezala bizitza duin baterako eskubidea dugula baino ez». Emakumeen % 20 bes-

terik ez dago lan merkatuan. Bere gain familia duten emakume hauek normalean ez dute lanbide heziketarik, beraz, izugarri zaila gertatzen da euskarri ekonomikoa lortzea. Bestetik, lana aurkitzen dutenek, askotan euren koalkifikazioak eskatzen duen baino soldata txikiagoa jasotzen dute; eta bestetik, enpresariak ez dituzte emakume hauek nahi lana eta erantzukizun familiarak aurrera eramatea ez delako oso 'produktiboa'.

Estatuak ez dituzte babesten, ez daude azpiegiturak seme-alabekiko ardua malgutzeko, arazoak dituzte lan merkatuan sartzeko... Dena familia eredu berezi bat dutelako, aukeratua ala egoerak ekarritakoa. Ipar Euskal Herrian, adibidez, guraso bakarreko ala familia nuklearra izan, Estatuak 800 libera (16.000 pezeta) ordaintzen ditu hileroseme-alaba bakoitzeko, hauek hiru urte betetzen dituzten arte. Emakumea baldin bada familiaren bu-

rua, beste dirulaguntza jasotzeko eskubidea du. Diru iturririk ez badu, Estatuak 3.500 libera (70.000 pezeta) ordaintzen dizkio —Espainiako soldata minimo interprofesionalaren gainetik— eta etxea erosteko ere laguntzak ditu. Politika demografikoa bada ere, emakume hauek badaukate zeri eutsi.

Beraz, ama eta langilea izatea aldarrikatzen duten emakume hauek ezin dute nahi hau bete. «Gutako gebienak ez gaude prestatuturik egungo lan merkatuan konpetitzeko, eta lana lortzen dutenek estres maila izugarriak jasan behar dituzte, familia eta lana batera eramatea ez delako batere erraza». Azkenotan, elkartaren salaketen poderioz, Emakunderen eta beste erakunde batzuen dirulaguntza jaso dute, nahiz eta oraindik hainbat gauza egiteke egon.

Myriam Gartzia

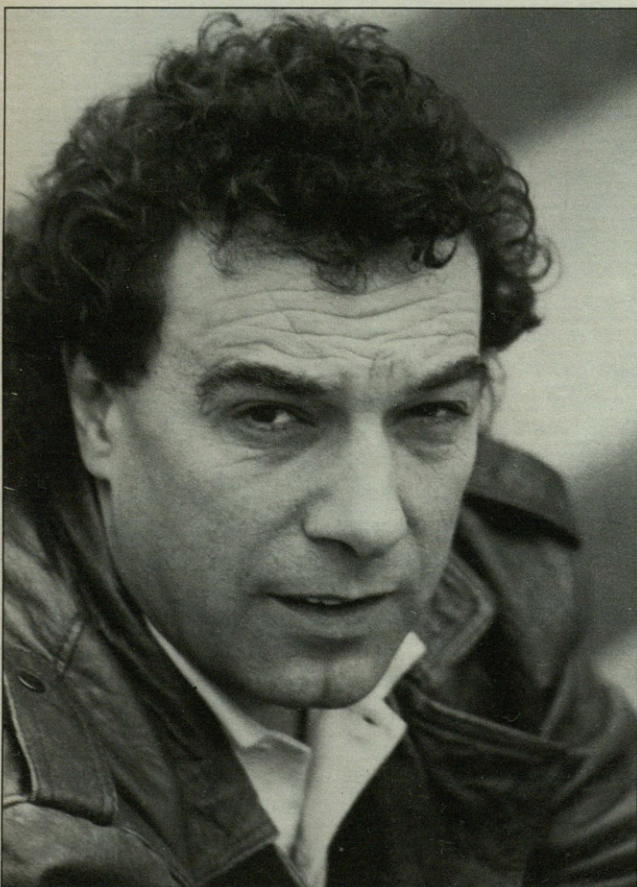
Hontza
LIBURUDENDA

Okendo kalea, 4
Tel. 42 82 89 Faxa: 43 12 56
2004 DONOSTIA

«Euskal musika eromen bat da, eta agian hor eroenak kantariok gara»

Ezaguna da Euskal Herri osoan. Hogeitaz urte eman ditu bere lana ezagutarazten. Baina kantari soil bat baino askoz ere gehiago da Anje Duhalde. Euskal musika mundua astindu zuten talde esanguratsuenetako batean parte hartu zuen, eta bakarlari gisa eman ditu bere azken urteak. Rocklari zaharrak ez direla inoiz hiltzen dio kantu batek. Honek ez du gogo gehiegirik behintzat oraindik.

«Errobik bere zirkuluari buelta eman zion eta egindako lana hor dago».

ARGIA. Hogeitaz urte bete dituzu musika munduan murgildurik. Hori dela eta disko bat grabatu behar duzu zuzenean. Baina beste zerbaitegatik ere grabatuko da disko hau.

ANJE DUHALDE. 20 urte hauenak niretzat ez du garrantzirik. Iaz, Baionako ikastolako guraso batzuekin hitz egiten, guraso horietako bat duela hogeitaz urte Baionan eman nuen nire lehen emanaldiaz gogoratu zen. Hori hari bezala hartuz, adierazi nahi genuen plan bat behar dela Baionako antzokia lortzeko. Antzoki hori askotan itxia dago euskal kantariontzat.

A. El Fuego taldearekin hasi zinen jotzen lehen aldiz.

A.D. 60ko hamarkadan izan zen. Garai hartan oso dinamizatzailea izan zen hemen Iparraldean. Hasiak ginen hemen Elvis Presley eta Eddie Cochran entzuten. Gero Beatles, The Kinks,

Rolling Stones... Hori zen nik garai hartan nahiko nukeen kultura eta ezinezkoa nuen. Ezin genituen diskoak erosi, eta ni hasia nintzen bateria jotzen. 16-17 urte nituen, eta Santestebeneke proposatu zidan berarekin jotzea dantzaldietan. Oso urte emankorrak izan ziren. Ia dena euskaraz egiten genuen, eta esan daiteke hori egin zuen lehen taldea izan zela. 70eko hamarkada hastear zegoen.

A. Hala ere Errobiketik eza gutzen zaituzte.

«Protesta kantarien garaia ez da bukatu; herri hau nola dagoen ikusita horrek ez du logikarik» ●

A.D. Oso ongi bereizten ditut dantzaldi mundu hori eta kontzertuetakoa. Bakotzak bere balioa eta funtzioa ditu.

A. Astakeria al litzateke Errobi lehen euskal rock taldea dela esatea?

A.D. Ez, errealitatean hala

delako. Uste dut bazirela beste talde batzuk bide hori urratzen zutena, baina eza-gunak ez zirenak. Gure atzetik laster hasi ziren beste batzuk. Koxka, adibidez.

A. *Michel Ducau izan zenuen taldekide urte horietan. Zertan da garai hartako barremana?*

A.D. Berarekin bakarrik hasi nintzen, baina laster talde bat osatu genuen. Hori ere beste eskola bat izan zen. Beti genbiltzan beste zerbaiten bila. Horrek beste estilo bat sortzera bultzatu gintuen. Kantatzeko, musika egiteko era desberdina erabiltzen hasi ginen, eta agian hori da gure arrakastaren arrazoia. Ordura arte ez zegoen hori egin eta eza-guna zen beste talderik.

Uste dut talde bat mantentzea oso zaila dela. Talde batek bizitza bat dauka, ikusleei eskaintzen ez zaiona, ezkutua. Bizitza horretan batzuetan garrantzi handia ez duten gauzek gero eta garrantzi handiagoa hartzen dute. Azkenean, ideologia mailan, kontraesan asko zeuden gure artean. Hala ere, zerbait bete genuen. Gure zirkuluari buelta bat eman genion eta hor geratu zen.

A. *Itzultzen saiatu zineten ordea.*

A.D. 1985ean izan zen. Baina badakizu, hautsa bihurtu dena ezin da berriro gorpuztu. Saiaketa hori hasieratik zegoen frustratua. Zerbait behar da gauza onak egiteko, eta ez genuen sentitzen. Hala ere, gure diskorik onenetarikoa dela uste dut.

Berak bere bidea jarraitzen du. Gaur hemen, bihar han... Hori bere ikusmoldea da. Ni nire airera nabil eta ez dut uste ezer egin daitekeenik. Agian bil gaitzke, bai-

na afaltzeko soilik.

A. *Garai horietan Jaime Yarritu izeneko gizon bat agertu zen zure bizitzan. Xoxoa disketxean egiten zuen lan eta zuek berarekin atera zenituzten zuen talde diskoak. Zer gertatu zen disketxe horrekin?*

A.D. Esan behar da disketxe hori hasiera batean kooperatiba bat zela. Yarritu hor zebilen. Hastapen batean nahikeria zintzoa zuen.

Jaialdietako baldintzak hobetzeko sortu zen. Gero enpresa bat bihurtu zen, eta disko onak atera ditu.

Ez dakit zer gertatu zen. Gu artista batzuk ginen, besterik gabe. Asko lagundu ziguten zuzeneko diskoa atera genuenean. Baina porrot ekonomikoa zela eta desagertu egin zen.

Yarritu aipatu duzu. Tipo xelebre horrek gauza asko egin ditu ekonomikoki. Batzuk onak eta asko txarrak.

«Errobiren ondorengo urteak oso gogorak izan ziren niretzat. Ez da erraza bost urte ahanzea».

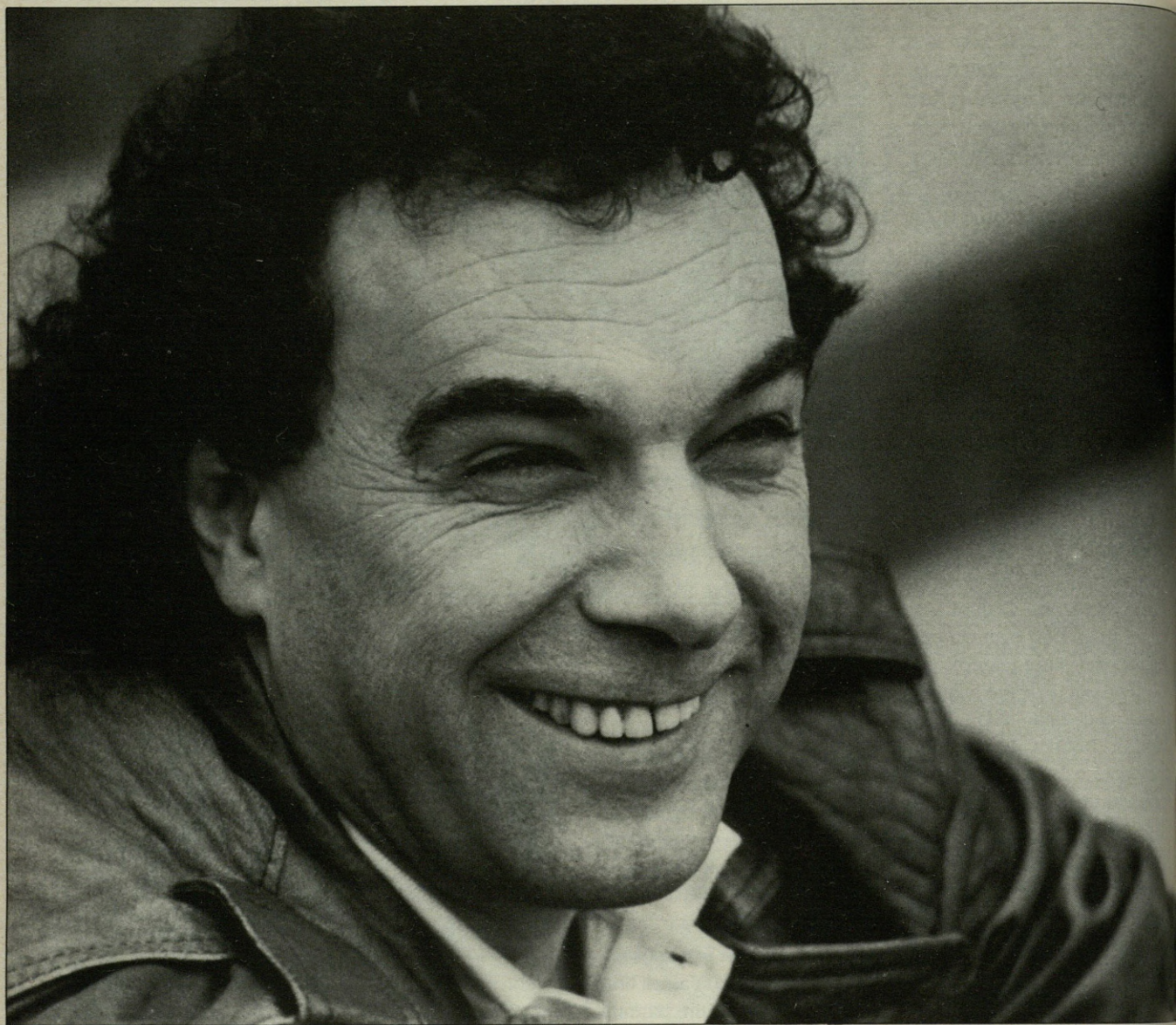
NORTASUN AGIRIA

1950ean sortu zen, Arrangoitzen ● Hamahiru disko kaleratu ditu hogeitazehar ● Gitarrajole bezala ezaguna izan arren, bere hastapenetan bateria jotzen zuen ● Astia izango balu Karibeko irla batera joango litzateke urtebetez ● Eleberri

bat idazteko asmoa du ● Sentimendua duen edozein musika gustatzen zaiola dio ● Bere idoloak ez ditu aldatu: Neil Young, Bob Dylan, Paul Simon... ● Amurizarekin beste lan bat egingo du hemendik gutxira

«Ez da astakeria bat Errobi lehen rock talde euskalduna izan zela esatea. Gu baino lehen beste batzuk ere ari ziren, baina gu izan ginen ezagunak egin ziren lehenak».

Komunikabideetan ere azaldu da bere izena auzitan jarria, eta uste dut Espainian bizi dela. Hor konpon.

A. *Elkarlan asko egin dituzu zure bakarlari urteotan. Amurizarekin eginikoa da ezagunena.*

A.D. Harrituta geratu nintzen Amurizak nik bere bertso paperak musikatzeari pentsatu zuenean. Beldurra ere eman zidan, baina oso ongi ateratu zen eta oso gustora nago.

Beste alde batetik, eske-
ma asko apurtzea lortu nuen. Hemen kantariak beren txarteltxoak dute. Honek

estilo hau, horrek bestea. Eta niri asko gustatzen zait despistatzea. Neure burua, batez ere.

A. *Garai kritikoa izan zen zuretzat Errobiren desagerearen ondorengoa.*

A.D. Oso gogorra izan zen niretzat hori onartzea. Bost urteko lana ezin da erraz ahaztu. Psikoterapeutiko a zen disko bat egin nuen. Egia esan gaur egun orduko gauza batzuekin ados nago. Psikoanalisi garaia ongi ateratu zitzaidan.

A. *Akelarreko garaiak nola gogoratzen dituzu?*

A.D. Oso urte onak izan ziren. Jendearekin oso harreman sakonak izan nituen, eta Euskal Herri osoa ezagutu nuen.

A. *Urte horietan zehar belaunaldi aldaketa bat gauratzu zen.*

A.D. Belaunaldiak aldatu diren ber, gizakiak ere bai. Gertatzen dena da jende gehiena ez dela konturatzen. Niri ere pasatu zait hori. Garai batzuk oso gogorak izan dira niretzat. Kostatu zait nire izena aurrera eramatea. Jendea era batekoa zen Errobirekin aritzen nintzenean, eta rock radical

pero badu, beste bat eskainitzea gustatzen zait.

A. *Betidanik izan duzu askoz ere arrakasta handiagoa Hego Euskal Herrian Iparraldean baino. Hori zuk eragin duzulako izan da edo bestelako arrazoiren batengatik?*

A.D. Gauzak hara edo hona zuzenduak ez ditut egiten. Nik kantu batzuk egiten ditut. Gertatzen dena da pertsonalki konpromezu batzuk hartu ditudala —amnistia-aren aldeko mugimenduarekin eta AEKekin, adibidez—. Gainera, errealitate bat da Hegoaldea dela hemen jende gehien duena. Saiatzen naiz muga hori ez ezartzen, eta ez da erraza, baina hori kontrolaezinezko gauza bat da.

Zergatik dudan arrakasta gehiago han hemen baino? Ez dakit erantzuten. Hala ere hemen nahiko onartua naiz. Han jaialdi gehiago egitearen arrazoia azpiegiturakoa besterik ez da. Han askoz ere aukera gehiago daude.

A. *Ez ote da Iparraldeko musikagintza pixka bat Errobiren garaietan ezagutu zen arrakastan geratu?*

A.D. Egia da une hauetan sorkuntza mailan musika Hegoaldetik datorrela. Horren arrazoia ez dut ezagutzen. Hemen taldeak badaude. Baina dinamika gehiago izan da beti Hegoaldean, baita Errobiren garaietan ere.

Egia da hemengo taldeek izugarri arazo dituztela Hegoaldeko merkatuan sartzeko. Kalitatea ere izango dute hemengoek. Ez dut ulertzen zergatik ez dagoen azpiegiturarik hemengo taldeak ezagutu daitezen.

Hala ere hori belaunaldi kontua da. Agian hemendik gutxira hemen sortuko da dinamika, Hegoalderantz.

Gainera, Hego zein Ipar Euskl Herrian, disko oso onak egiten dira, baina oso kantaldi gutxi ematen dira. Badirudi hautaketa bat egin dela eta hor geratzen garesta batzuk, 80etako eromen horren ondoren. Oso gutxi geratzen gara eta gainera

egindako lehen saiaketetako bat zuen «Ametsaren bidean» izan zen. Garai hartan xelebrekeria izan zen.

A.D. Uste dut saiaketa guztiak onak direla. Beste gauza bat da zer ondorio izaten dituzten. Errealitate bihurtu behar dira. Uste dut

■ «80etako eromenaren ondoren badirudi nolabaiteko hautaketa bat egin dela, eta hori oso gogorra da» ●

badirudi taldeen joera bantzearena dela. Euskal musika eromenean dabil, eta agian gu gara, eromen horretan barne, eroenak.

A. *Orain bain modan dagoen fusio musikarekin*

Tapia eta Leturia eta Kepa Junkeraren saiaketak horregatik direla hain garrantzitsuak. Trikitiak behar zuen astindu bat, bertsolaritzak bezala. Azken honetan sortua da dagoeneko astindua. Azkenean dena pop musika

■ «Xoxoa disketeak hastapenetan nahikeria zintzoa zuen. Gero enpresa bat bihurtu zen».

izenekoa agertu zenean gu hor geunden. Beraiek mugimendu sozial bat ziren.

Ni hor tartean nabil. Askotan ez dakit hor zer egiten dudan ere. Jende horrekin. Ikusleak ikusten ditut eta nire seme-alabak izan zitezkeela bururatzen zait. Horrek bere alde onak eta txarrak ditu, baina gehienetan oso pozgarria izaten da.

Gainera etorri zaidan zer bait da. Nik probokatu ez dudana. Aurretik pentsatu ez dudana. Jende bat bada gogertakariak alde aurretik ikusteko ahalmenarekin, baina ni ez naiz horietako bat. Jendeak gauza bat es-

«Hemen kantariak txarteltxoak dute. Niri asko gustatzen zait despistatzea. Jendeak zer espero, beste zerbait eskaintzea».

da. Nahasketaz sortzen baita. Nik beti egin izan dut pop musika. Rocka bere baitan dago.

A. *Rock radical vasco aipatu duzu lehen. 1987an kritika gogorrek zuzendu zenituen mugimendu hori osatzen zuten hainbat talderen aurka. Kritika horrek ba al du arrazoirik oraindik?*

A.D. Agian nire kritikek beren ondorioa izan zuten. Euskara ikasi eta erabiltzen hasi baitziren. Kortaturi zuzendu nizkion batez ere nire kritikak. Egia da Kortatu fenomeno bat izan dela, Euskal Herri eta Europa mailan. Ez da kontraesan bat garai hartan kritika egin eta orain harreman onetan egotea beraiekin.

Baina zer da euskal musi-

ka euskararik ez badago? Beti esan izan dut hori. Nire kritika euskaraz ez egitearen aurka zegoen zuzendua, ez zegoen arrazoi pertsonalengatik bultzatua.

Beste gauza bat da musika gustatu ala ez. Talde ideologikoa dela? Eta zer? Protesta kantarien garaia ez da bukatu. Herri hau nola dagoen ikusita horrek ez du logikarik. Ni ere saiatzen

naiz hori egiten.

A. *Izan ere, betidanik izan duzu kantari politikoa izatearen txarteltxoa.*

A.D. Jende askok uste du kantariak ezin gaitezkeela politikoak izan. Nire ustez politika gure ingurumena da. Gure bizitzaren zati bat. Eta ez da batere demagogia egiteagatik. Errealitate bat da, behar bat. Ezin ditut begiak ireki gauza batzuetarako eta beste batzuetarako itxi.

■ «Nik kantuak egiten ditut, hona edo hara zuzendu gabe; arrakasta non lortu ez dago nire esku» ●

A. *Bertso irakaslea ere izan zara.*

A.D. Euskara bultzatzen duten ekimenek beti nire onarpena dute. Beti izan dudalako gustoko mundu hori. Hemen zerbait egin behar delako. Eta ni hemen nintzela Xanti Iparragirrek bere lana utzi egin behar izan zuen eta nik hartu nuen. Ez daukagu medio askorik. Hemen ekimen asko sasi-kultura bat bezala ulertzen dira, eta guk hori, sasi-kultura hori, bultzatu egin behar dugu. Bertsolaritza hor sartzen da baita.

A. *Azken aldian kazetari lanetan aritzen zara Gure Irratian.*

A.D. Oso gustora nago. Nire burua ez dut hortik kanpo ikusten. Beti euskararen aldeko lanean sartzen dudalako. Zutik atxiki behar dugun zerbait da, eta horretan nabil.

Amagoia Iban

Euskal grafikagintza krisialdi gogorak jota dago

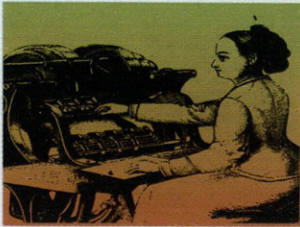
SEKTOREAREN ETORKIZUNA IRAGANAK MUGATZEN DU

Kolorea behar bezala lortu den jakiteko, mikroskopikoki begiratzen da «hari-zenbatzailea» izeneko tresnaren bitartez.

Euskal ekonomia porrot egiten ari dela nabarmena da. Agerikoa da, halaber, irudiaren zibilizazioan murgildurik gaudela. Zibilizazio berezi horrek exigitzen duen azpiegitura eta sektorea, ordea, ez da eskari hori asetzeko gai, krisiak eragiten dizkion gabeziak direla medio. Horrela, etorkizuneko industria izan daitekeena iraganeko gabeziek oztopatzen dute. Zein dira, ordea, gabezia eta oztopo horiek?

GRAFIKAGINTZA

Grafikagintza ikasketak egin ahal izateko zentru berrian puntako tresneria erabiliko da.

ARTE Grafikoen Nazioarteko Azoka otsailaren 26tik martxoaren 4era bitartean ospatzen ari da Bartzelonan. Bertan dira grafikagintza arloan diharduten Hego Euskal Herriko hainbat enpresa. Graphispag azoka Espainiako grafikagintzan bilgune nagusieneratikoa da, eta lau urtetik

behin biltzen ditu sektoreko ordezkariak. Aurtengo ezaugarri nagusia sektorea jasaten ari den krisi gogorra da. Merkatu eta teknologia berriek oro har ekonomian beharrezkoak diren inbertsioak eskatzen dituzte sektore honetan ere. Bizkaiko Arte Grafikoen Elkarteko partaidea den Iñaki

Iriartek duela urte batzuetatik datorren arazoa azaldu digu: «1986an jasan genuen krisiaren parekoa da oraingoa. Orduan Arte Grafikoen Berbultzapenerako Plangintza martxan jarri zuen Eusko Jaurlaritzak. Sektoreko enpresa gehienak zabarkituak zeuden teknologikoki eta dirulaguntza batzuk eman zituen egokitu ahal izateko. Egungo krisi egoera berdina da. Teknologia aurrera doa zeharo bizkor eta enpresek ez dute ia egokitzeke astirik. Horrek inbertsiorako dirua eskatzen du, eta egun sektoreko oso enpresa gutxi dira horretarako gauza».

Aipatutako dirulaguntza horiek, ordea, ez ziren heldu sektorearen arlo guztietara. Inprimategietara zuzendu ziren batez ere, Iriartek gogoratzen duenez, eta horien artean ere guztiek ez zuten laguntza bera jaso.

nabarmenagoa izango baikenuen».

Iruñeko zuzendaritza taldekoek ere iritzi berdina azaldu digute: «Ongi prestatuko balira, lana izango lukete gazteek arlo honetan, eta egungo azpiegitura faltak lanpostu aukerak asko murrizten ditu».

Zentro berri honetan grafikagintzaren arlo guztiak landuko dira: muntaia, erreprodukzioa eta xafilen ekoizpena; irudia eta testuen arteko nahasketa egokia; eta, azkenik, inpresioarekin zerikusia duten teknikak. Horretarako merkatuan dauden aurrerakuntza tekniko nagusiak eskuratuko ditu eskola honek.

Enpresariak heziketa sisteman esku hartzen

ARTE grafikoen arloko enpresa desberdinek egunduten arazo nagusia, ezintasun ekonomikoaz gain, ongi prestaturik dauden langileen gabezia gero eta nabarmenagoa da. Teknologia abiadura bizkorrean aurrera doan heinean hezikuntza akatsak handiagotzen doaz. Gabezia horren adierazgarriarik nabarmenena Euskal Herria osoan zentro homologatu bakarra egotea da. Iruñeko Salesiarren Lanbide Heziketa-

ko Eskolan bakarrik ikas daitezke hiru urtez arte grafikoekin zerikusia duten arlo desberdinak.

Langileen eskaera asetzen ez dela eta, enpresariak berak ere hasi dira eskaintza zabaltzeko ahaleginak egiten. Horrela, aurtengo irailan martxan jarriko da Urnietan (Gipuzkoa) lanbide heziketako eskola bat, arte grafikoe-tan espezialdua. Aurtengo ikasturtea froga bat izango da, eta ongi ateraz gero, datorren urtetik aurrera

homologatua egongo da.

Zentro berri hau Iruñeko Eskola Salesiarren ereduari jarraituko zaio. Izan ere, proiektu honetan parte hartu dutenak Eusko Jaurlaritza, Gipuzkoako Diputazioa, Adegia (Gipuzkoako Enpresarien Elkartea) eta Iruñeko eskola hau izan dira. Adegikoek adierazi dutenez, «beharrezkoa genuen sektore honetako lan eskaera nolabait estaltzea, zenbat eta denbora gehiago galdu orduan eta atzerapen

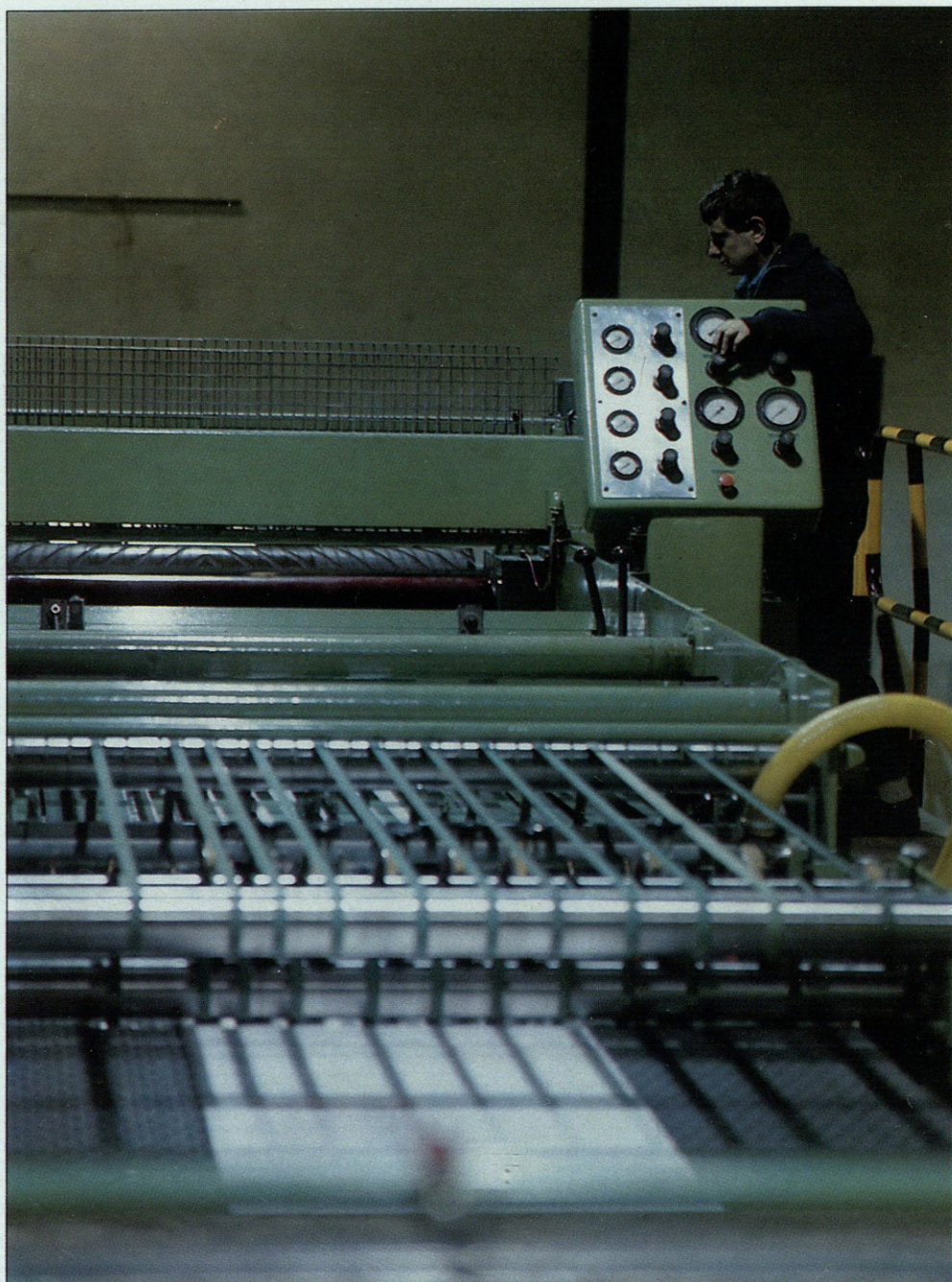

«Horren ondorioz, sektore bateratu batetaz hitz egitea ia ezinezkoa da, ez baitugu sektore bezala funtzionaltzatzen. Gure elkartean, adibidez, 80 partaide daude, baina Bizkaian askoz ere enpresa gehiago daude; ia ezin dira zenbatu ere egin».

Betiko diru kontuak

Dirulaguntza hauek jaso zituzten inprimategien artean Zarauzko Otzarreta Komunikazio Grafikoak dugu. Gizpuzkoan arte grafikoetan ari diren zenbat enpresa dauden galdetuta, bertako gerentea den Joxe Manuel Gesalagaren erantzuna ez da batere zehatza izan: «Ezinezkoa da zenbat garen esatea, batzuk elkartuta egon arren asko bere kasa ibiltzen baitira. Gainera, merkatuan lehiaketa izugarria dago eta, elkarte guztiak alde batera utziz, bakoitzak berera jotzen du».

Senitartekoen artean erakitako enpresa da Otzarreta, lau anaiaren artean sortu zuten 1970. urtean. Egun 33 langile ditu eta teknologikoki dituzten prestakuntzak

Argazkian, paper manipulatuare informatizatu bat. Makina honek, nahi diren neurriak emanda, abiada bizian mozten du papera eskatutako zabalera eta luzerarekin.

gaur
express
mezulariak

- Hiri barruko zerbitzuak
- Nazionala 10 ordu
- Nazioarteko zerbitzuak
- 3.500 kg arteko kamioi zerbitzuak

Donostia: 47 24 38 — Tolosa: 65 19 96 — Beasain: 88 89 38

Gil de Vert s.l.
ACABADOS DE ARTES GRAFICAS

Oialume bidea, 19 B eta C
Ergobia auzoa
Tfnoa.: (943) 33 16 82
Faxa: (943) 33 16 84

20115 ASTIGARRAGA
(GIPUZKOA)

GRAFIKAGINTZA

Euskal Herriko puntakoe-
netarikoak dira. *Inbertsio
bandiak egin ditugu beti-
danik, oso argi baikeneu-
kan aurrerakuntza tekni-
koak gertutik jarraitu behar
genituela. Dirulaguntza
garrantzitsua jaso genuen
Eusko Jaurlaritzatik, beste
batzuk lortu ez zutena;
baina argi dago dirula-
guntza bat ez dela nabikoa.
Merkatua gero eta murri-
tzagoa da eta eskaintza ge-
ro eta zabalagoa, eta nor-
bera egokitzen da edo albo-*

Argazkiko makina
inprimatzaile on batek,
argazkikoak bezala, 117
milioi pezeta (587.000
libera inguru) inguruko
balioa izaten dute.

«Erakundeek enpresari eta lanbide
heziketako eskolen gain jartzen dute gazteen
prestakuntzaren ardura» ●

JOKIN OTXOA

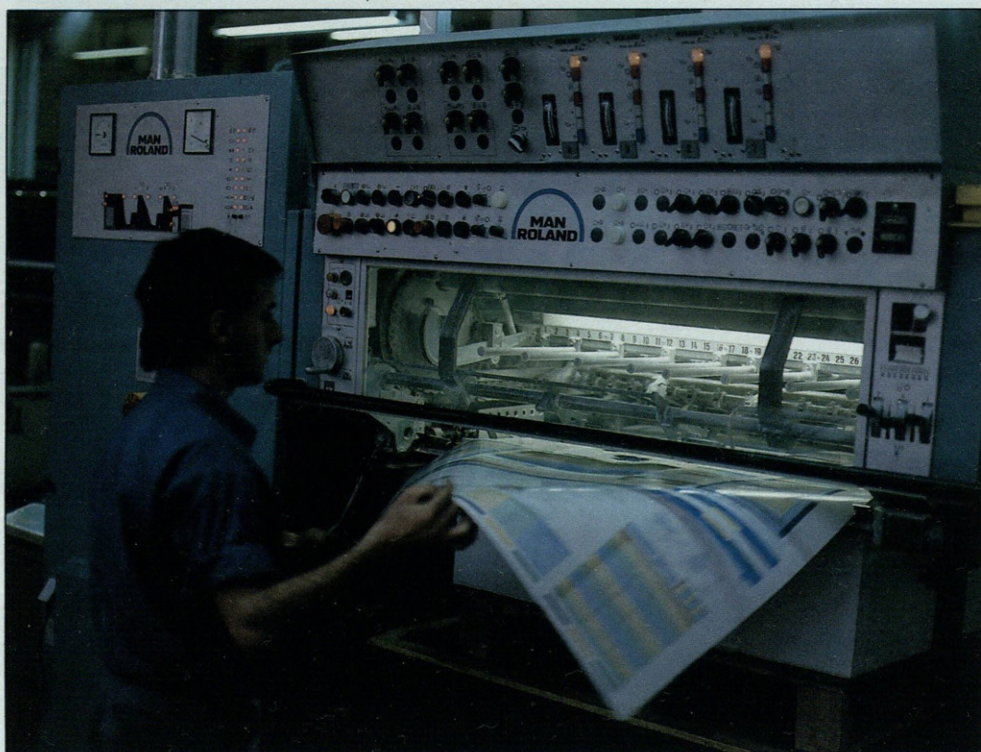
koak bezeroak jaten dizkio».

Enpresa hau luxuzko ka-
talogoen ekoizpenean es-
pezialdua dago, eta bere ga-
rapena nahiko bitxia izan
da, inprimaketa arlori mu-
gatu beharrean grafikagin-
tzaren eremu gehienak jo-

rratzera zuzendu baititu
bere ahaleginak. «Norma-
lean, bezeroa nahi duen
produktuaren diseinu, ar-
gazki, fotolito —argazkiak
paperean inprimatzeko
erabiltzen den pelikula—,
eta abarrekin etortzen da,
eta guk guzti hori bertan
egiteko abalmena eskain-
tzen diogu. Horrela ez du
ate desberdinetara jo behar
produktu bat lortzeko», dio
Gesalagak.

Otzarretaren teknologia
prestakuntzen adibide ar-
giena urteetan zehar irabazi
dituen sari desberdinak di-
ra. Garrantzitsuena Ideal
enpresa papergile frantzia-
rrak emandakoa da. Europa
mailan paper onenetari-
koaren ekoizle, Idealek
biurtero sari banaketa bat
antolatzen du, kalitate han-
dieneko inprimaketa es-
kaintzen duten inprimategi-
en artean banatzeko. 1990ean
Otzarretak Espai-
nia mailako lehena jaso
zuen, eta Europa mailan hi-
rugarren geratu zen.

Sektorearen krisiaz gal-

VALSA

Paperaren manipulazioa
orokorrean

foiletoak	kuademaketa:
aldizkariak	-rustika
egutegiak	-espiralak
wiro sistema	-bariladuna

JAI ALAI bidea 28
Telefona: (943) 28 67 60
Faxa: (943) 28 67 60
20012 Donostia

TAG

TROQUELES ARTES GRAFICAS

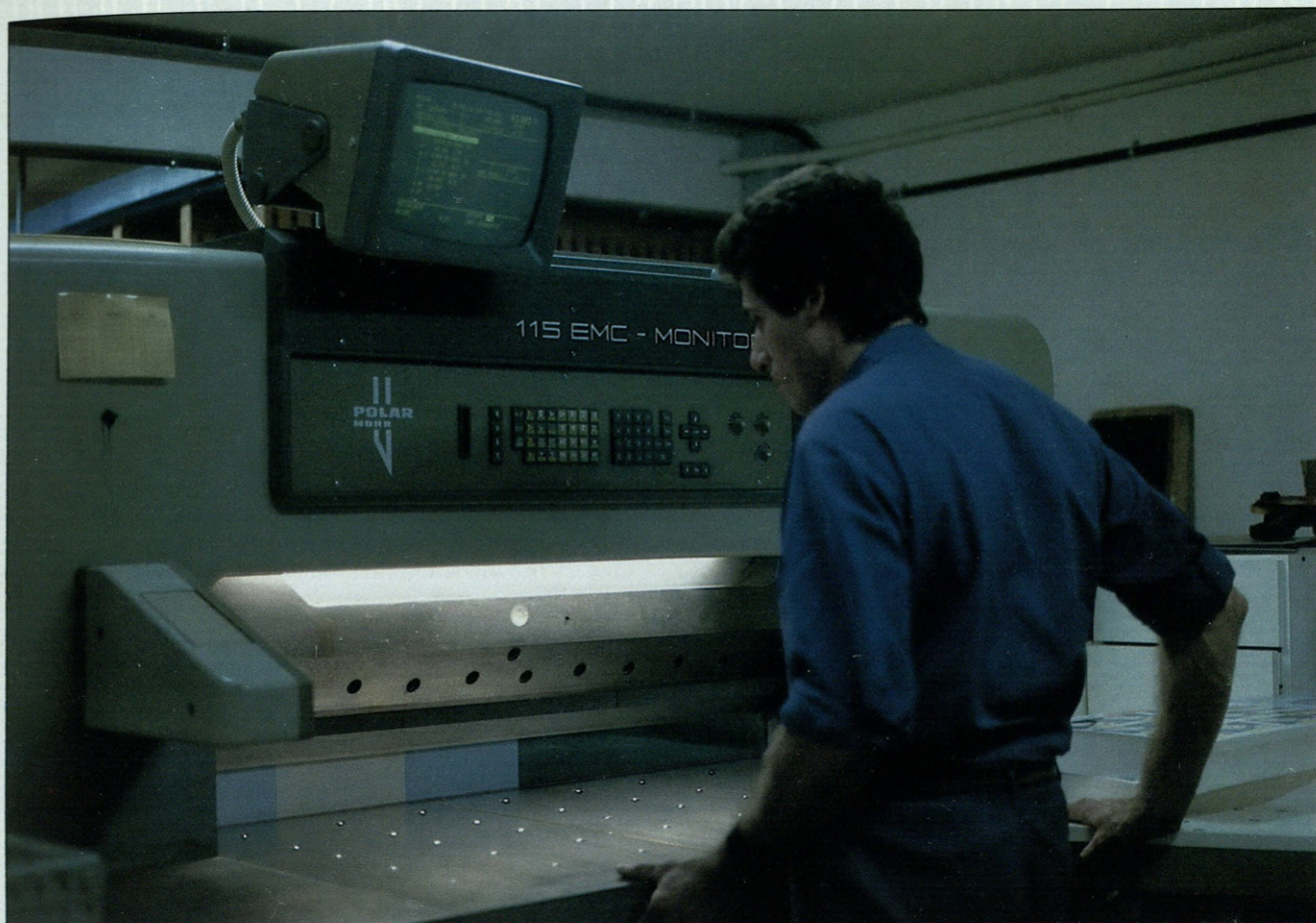
Tel.: 943—69 32 14

Fax: 943—69 33 56

BILLABONA

Gipuzkoa

Papera mozteko betidanik erabili izan den «gillotina-ri ere informatizazio garaia heldu zaio.

detuta, Otzarretakoek eus-
kal ekonomiaren krisi
egoeraren barnean koka-

**Fotomekanika
produktuak azken
10 urteetan erdira
jaitsi dira, kalte
ekonomiko handiak
eraginez ●**

tzen dute. «*Badirudi
oraingo bonetan krisia
aurrekoak baino latzagoa
dela. Krisiak arlo guztietan
eragin baitu, eta eskaintza
lehen baino zabalagoa da.
Merkatua txikitu egin da,
beraz, eta horrek krisiaren
eragina larriagotu egin du.
Alde horretatik datorkigu
kezkarik nagusia. En-
presa gehienak konturatu
dira prestakuntzak hobetu*

IMPRESION SOBRE:
PVC, POLICARBONATO, POLIESTER, METACRILATO,
GLASOFONADO, ETC.
BARNIZADO UVI.

**SERIGRAFIA
INDUSCREEN**

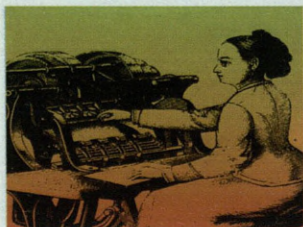
Tel.: (943) 55 40 54
Fax.: (943) 55 60 56

Polígono 26
Astigarraga (GIPUZKOA)

REPROCAR S.A.
FOTORREPRODUCCION

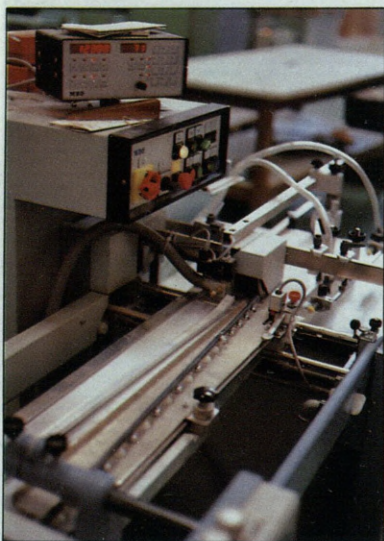
C/ Gurutze-alde, n.º 5 Bajo Trasera
Telefono (943) 21 83 47
Fax (943) 21 43 91
20009 DONOSTIA
GIPUZKOA

GRAFIKAGINTZA

Atzerritik ekarritako papera bezero bakoitzak nahi duen neurritik mozten zaio makina informatizatu honen bitartez.

Paperezko gazteluak

GRAFIKAGINTZAREN

krisia berarekin lotura zuzena duen papergintzan ere aurki dezakegu. Izan ere, papera da arte grafikoek erabilitako lehengai nagusia. Sektore honetako enpresa gehienek atzerritik ekarritako papera erabiltzen dute, arrazoi ekonomikoek bultzaturik batez ere. Finlandia, Alemania, Norvegia, Suedia... Ipar Europatik etorritako papera kalitate onekoa eta bertan ekoiztutakoa baino merkeagoa izaten da norma-

egin behar direla, eta horregatik hasi dira beren zerbitzu eskaintza zabaltzen. Horrek esan nahi du eskaintza gebitu den aldi berean eskariak lehen bezala jarraitzen duela.

Hego Euskal Herrian grafikagintza sektoreak duen krisia alde batera utzita, inprimaketagintza enpresa nagusien zerrenda egitean honako izen hauek azaltzen dira in-

lean.

Papera behar dutenean, enpresek paper biltegiak jotzen dute. Hauetako bat Udalar izenekoak dugu. Bertako bazkideetako batek, Xabier Larreak, biltegi hauen betebeharra eta funtzionamendua azaldu dizkigu: «Finlandiatik ekartzen dugu papera. Enso izeneko enpresaren papera banatzen dugu Espainia osora. Sare batean sartuta gaude, eta gu banatzaile soilak besterik ez gara. Ez gara bakarrik. Egun biltegi gehienek horrela funtzionatzen dute, bertako enpresek ez baitute lehiatzeko abalmen handiegirik. Gure enpresa, adibidez, munduko hemezortzigarrena da, eta 2.500 milioi tona paper ekoizten ditu urteko. Horrek esan nahi du bera bakarrik Estatu osoko kontsumoa asetzeko lain dela».

Bilbon duten biltegi

dartsuen: Gipuzkoa mailan Danona eta Herza dira Otzarretarekin batera lehen postuetan daudenak. Araban Santa Maria izenekoak da garrantzitsuena eta Bizkaian Elkar, Berekintza eta Fasprint dira puntakoenak. Nafarroan Line Grafic eta Castuera daude lehen postuetan.

Teknologia aldetik, urte hauetan gehien nagusitu den berrikuntza informatizazioaren ezarpena izan da.

nagusira 50 eta 100 tona paper bitartean heltzen dira egunero. Bertan mantentzen da papera bezeroren batek eskatu zain, eta orduan Udalarrekoek bezeroak nahi duen neurritara mozten dute. 1985ean sorturiko enpresa honek gaur egun 55 langile inguru ditu eta bere lan eremu nagusiak aldizkariak eta eskola zein irakurtzeko liburuak dira. «Une honetan arlo honetako enpresek ez dute dirurik irabazten. Enpresa txiki bakar batzuek soilik. Ezin da abaztu azken hamar urteetan paparen salneurria ia % 60 jaitsi dela».

Multinazionalen esku dago paperaren ekoizpena. Garai batean Suedia, Norvegia, Finlandia, Kanada eta EEBBekoak ziren nagusienak, eta azken hamarkadan beste batzuk, gehitu zaizkie, lehiaketa bortitza sortaraziz. Horren ondorioz nagusiena prezioen gutxitzea izan da; grafikagintzako enpresariak aukerako izan zaien ondorioa.

Duela zazpi urte inguru arte, inprimaketa makinek erabili beharreko kolore desberdinak banaka inprimatzen ziztuzten. Aurrena bat; gero, gainetik, bestea; eta horrela laugarrena gehitu arte. Argazkiek kolorea laugarrena gehitzean lortzen zuten. Gaur egun, inprimaketa makinek aldi berean nahastentzako koloreak, eta nahikoa da papera makinan sartzea lehen aldiz ateratzen denean kolore guztiak bere neurrian izateko. Horrek denbora asko aurrezteko aukera eskaintzen du. Mota honetako makinak normalean Alemaniatik ekartzen dituzte euskal enpresariak.

Diseinu aldetik ere, infor-

«Oraingo krisia inoiz baino latzagoa da, eskaintzak gora eta eskariak behera egin dutelako» ●

JOXE MANUEL GESALAGA

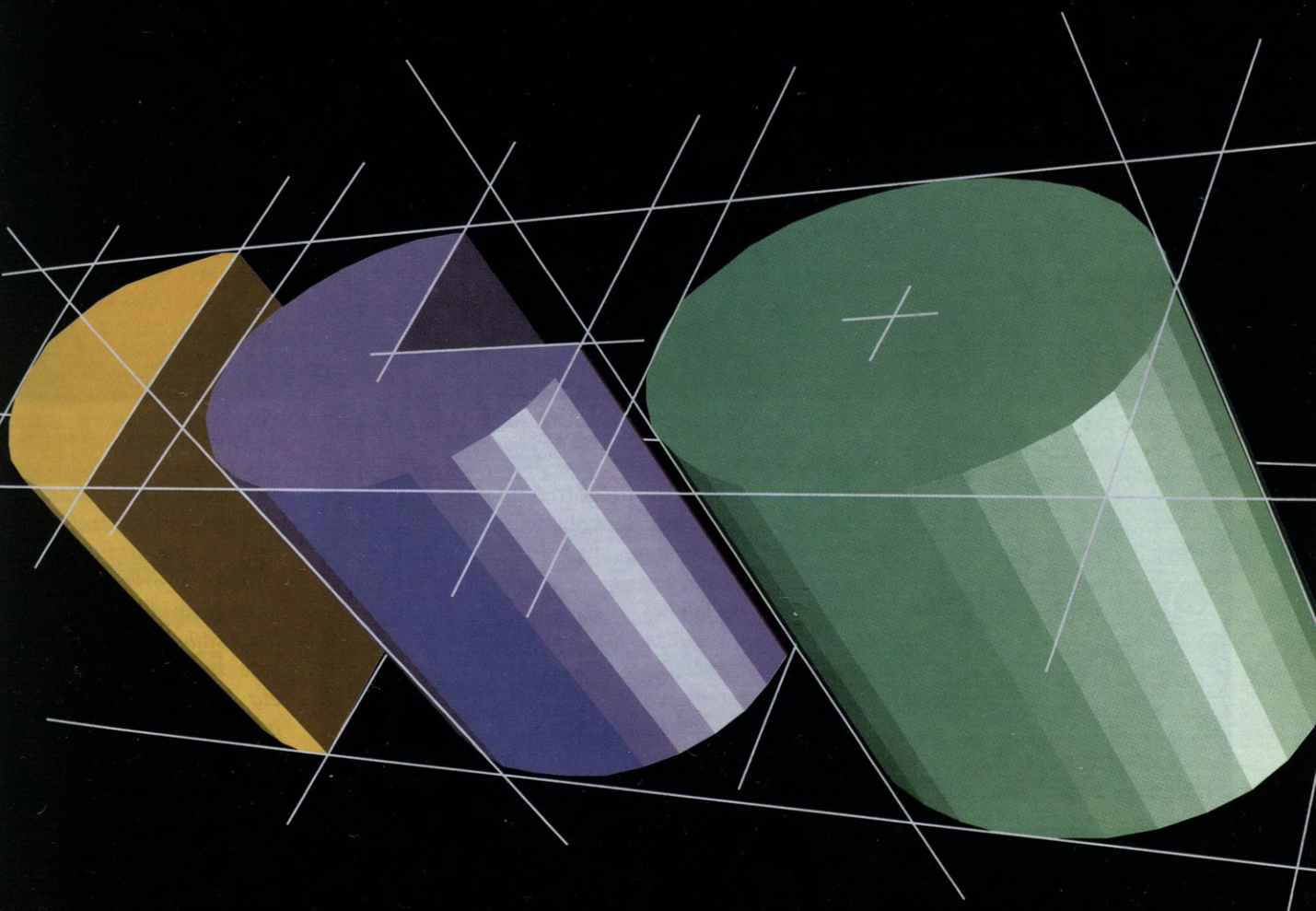
matizazioak aukera asko eskaintzen ditu. Lehen eskuz egiten zena orain ordenagailuen bitartez egiten da, eta horrek irudiak landu eta eraldatzea ahalbidetzen du.

Aurrerago aipatu bezala, inprimategietara joaten diren bezeroek normalean sartu nahi dituzten testuak eta argazkien fotolitoak eramaten dituzte. Horrek esan nahi du bezeroak inprimategira jo baino lehen argazkilari bat kontratatu duela eta ondoren argazki horiek fotolitoak egiten dituen fotomekanika enpresa batera eraman dituela.

Mota horietako enpresa

INPRESIO ON BAT BAINO ZERBAIT GEHIAGO

McIntosh edota PC ordenagailuak (argazkikoa lehen motakoa da) erabili ohi dira fotokonposizioarako. Pantailan irudikatzen da lortu nahi den orria, testuak eta irudiak nahastuz.

dugu Ernio. 25 urte daramatza enpresa honek fotomekanika zerbitzuak eskaintzen. Bertako arduraduna Tomas Arratibel dugu, eta berak azaldu digu mota honetako enpresek zer lan betetzen duten grafikagintza sektorearen katean: «Fotolitoak irudiak paperera pasatu abal izateko bitartekariak dira. Argazkiak emultsio baten bitartez grabatutako irudiak dira. Irudi horiek grano mikroskopikoak batuz lortzen dira, eta hori paperera nola pasatu da arazoa. Fotolitoak argazki pelikulara pasatutako irudiak dira. Argazkiena baino pelikula handiagoa izaten da normalean, eta egiten dena da argazkiak hartu, eta bera osatzen duten puntu guztiak mikroskopikoki kopiatu». Puntu horiek lau kolo-

retakoak izaten dira: urdinak, horiak, beltzak edo gorriak. Puntu bakoitzak beharrezkoa duen kolorea hartzen du eta puntu horiek batuz irudi koloreduna lortzen da.

Iraultza etengabea

Garai batean fotolitoak prozesu fotografikoen bitartez egiten ziren. Argazkia hartu eta negatiboak egiten ziren, zuzenketa maskara batzuk lortzen ziren horietatik eta prozedura fotografiko batzuen bitartez fotolitoak ateratzen. Egun prozesu hori asko aldatu da. Informatikak prozesu fotografikoa baztertzea lortu du. «Eraldaketa etengabea izan

du fotolitoak lortu abal izateko prozesuak —azaldu digu Arratibelek—. Scanner izeneko tresnak azaldu zirenean iraultza handia izan zen erreproduktzio munduan. Makina honek diapositiba hartu, irakurri, bere argi ubinak desegin eta laser izpien bitartez puntuak berridazten ditu pelikula batean».

Ondoren muntaia elektronikoa azaldu zen. Testuak eta irudiak bateratzen ditu sistema honek, eta egun beraxe erabiltzen da. «Inprimatu nahi den orria lortu abal izateko, McIntosh edo PC ordenagailuen bitartez fotokonposatzen da testua, eta bezeroak egina ekartzen digu jada berak nahi duen orria, ordenagailu disketean. Gure egitekoa irudia hori integratzea da. Ondoren,

GRAFIKAGINTZA

jada testua sal diezaiekegu inprimategiei.

Etorkizunerako aurrikus-
ten diren berrikuntzetan
fenomenorik indartsuena
auto-edizioa da. «Sistema
bau basia da erabiltzen.
Fotokonposizioa egiten
duenak testuak nahi bezala
banatzen ditu orrian, era-
bili nahi duen letra tipoa-
rekin. Honek berak laser-
froga bat ateratzen du eta
froga hori disketarekin ba-
tera ekartzen digu, guk
kolorea gehitzeko. Alegia,
kolorea sartzerainoko pro-
zesua fotokonposatzaileak
egin abal duela».

Prozesu guzti hauetarako
beharrezkoak diren orde-
nagailuak gero eta hobeak
izateak prozesua asko mer-
ketu du. «Jende guztiak ko-
lorea nahi du eta inoiz
baino merkeagoa da. Au-
to-edizioak lana kentzen
digu, baina oraindik ba-
dugu zereginik luxuzko
katalogoetan, liburuetan

eta, oro bar, kalitate handia
eskatzen duten antzeko
produktuetan. Fotomeka-
nikak, oraingoz, auto-ed-
izioak baino kalitate eta
aukera gehiago eskaintzen
baititu».

Erniok bere ekoizpena-
ren %85 atzerrira bidera-
tzen du. «Iraultza teknolo-
gikoa heldu zenean izuga-
rrizko inbertsioak egin ge-
nituen eta merkatua zabal-
du nabian aritu ginen.
Lortu egin dugu, baina egia
da lehia gero eta gogorra-
goa dela eta makinien sal-
neurriak ere asko jaitsi di-
rela. Fotolitoak, duela ba-

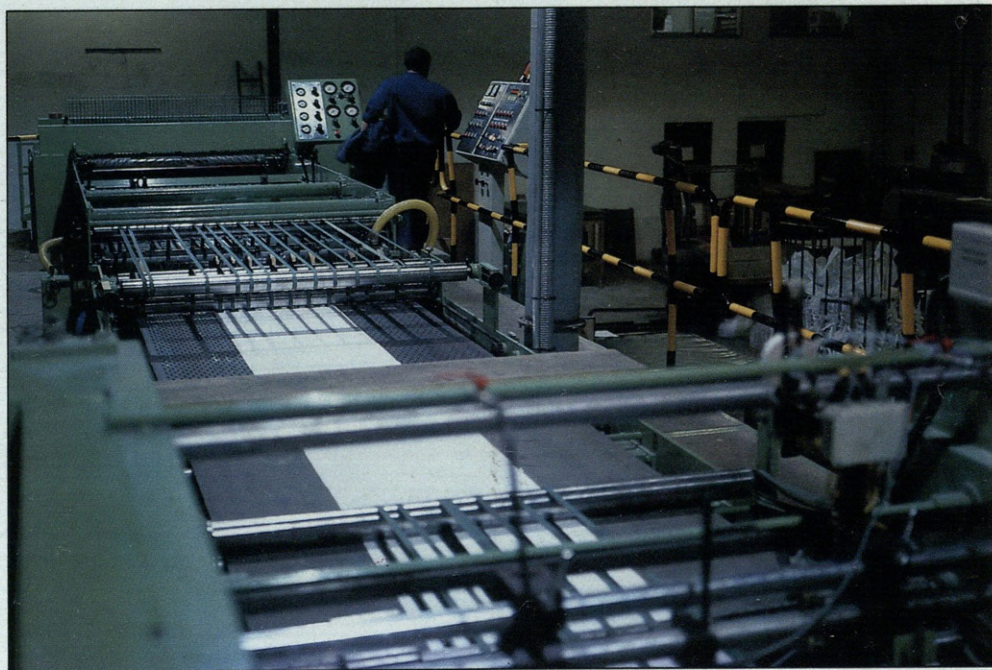
mar urte ordaintzen ziren
prezio erdian ordaintzen
dira», zehaztu digu Arrati-
belek.

Krisiak grafikagintza
sektorearen atal guztiak
ukitu ditu baina fotomeka-
nika arloa oraindik nahiko
lasai dagoela dio Arratibe-
lek. «Jendeak kolorea eska-
tzen jarraitzen duen bitar-
tean lana izango dugu.
Gainera, irudia erabiltzen
jarraitzen den bitartean
fotomekanikak badu etorki-
zuna, berdin da zer proze-
su erabili».

Hego Euskal Herrian
dauden 24 fotomekanika

Papera atzerritik
ekartzearen arrazoia
ekonomikoa da guztiz,
hemengoa baino
merkeagoa ateratzen
baitaie grafikagintza
enpresarietara.

**Informatizazioa
da etorkizuneko
grafikagintzaren
oinarria; euskal
enpresariak ere hasi
dira erabiltzen**

Sottrici Distribuzione S.p.A.

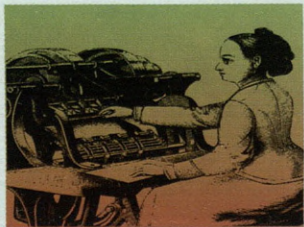
Papeles Daniel Martínez s.a.

Polígono Keelavite, s/n.

Teléf. 691160 - 691337 - Fax 693078

20159 ASTEASU (Gipuzkoa)

Paper-tolestatzaile bat.
Orduko 7.000 aldizkari
tolesteko gai da.

GRAFIKAGINTZA

enpresek badute inprimategien aurkako kexurik. Azken aldian, arte grafikoetara zuzendutako enpresa erraldoiek prozesu guztia —disenua, argazkigintza, fotomekanika eta inprimaketak— beraiek egitera jo dute. Fotomekanikan dihardute-

nek, berriz, espezializazioa beharrezkoa eta errentagarragoa dela diote.

Gaur egun fotomekanika enpresa nagusiek 24 orduz lan egiten dute, muntaia elektronikorako ekipamendu, *scanner*, Mc'Intosh eta filmagailu anitzekin. Horrek

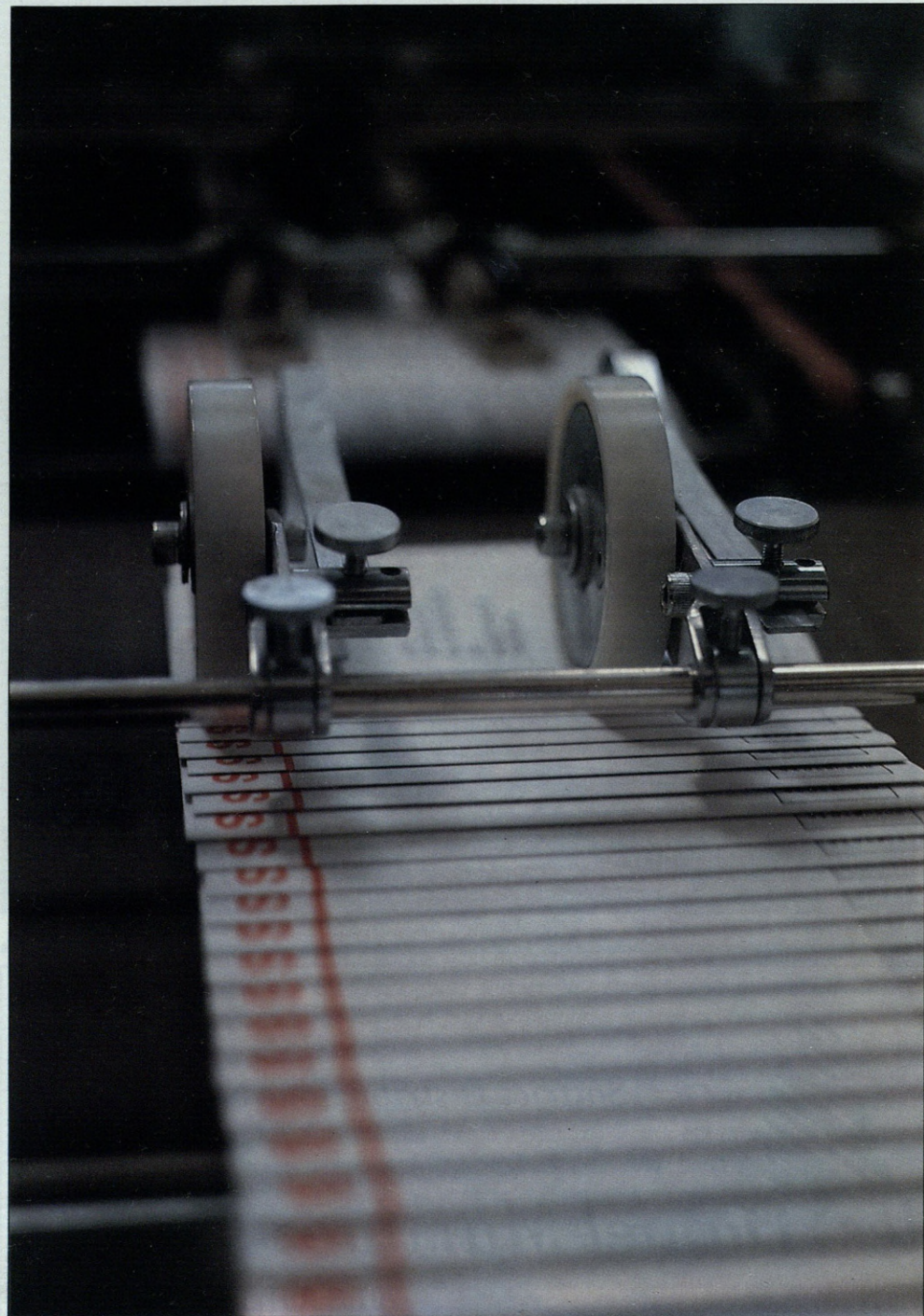
esan nahi du eskaini ahal dezaketen zerbitzua askoz ere maila baxuagoan lordezaketela inprimategi erraldoiek, beren azpiegitura espezialdu gabekoa delako. «Horren ondorioz, inprimategiek lortuko duten produktua orain eskaintzen dutena baino askoz ere kalitate baxuagokoa izango da, eta ez dut ulertzen nola ez duten hori ikusten», gehitu du Arratibelek.

Testuak eta irudiak koloreekin batu ondoren inprimategira eramaten dira, beraz, bota beharreko orriak, eta paperera pasa-

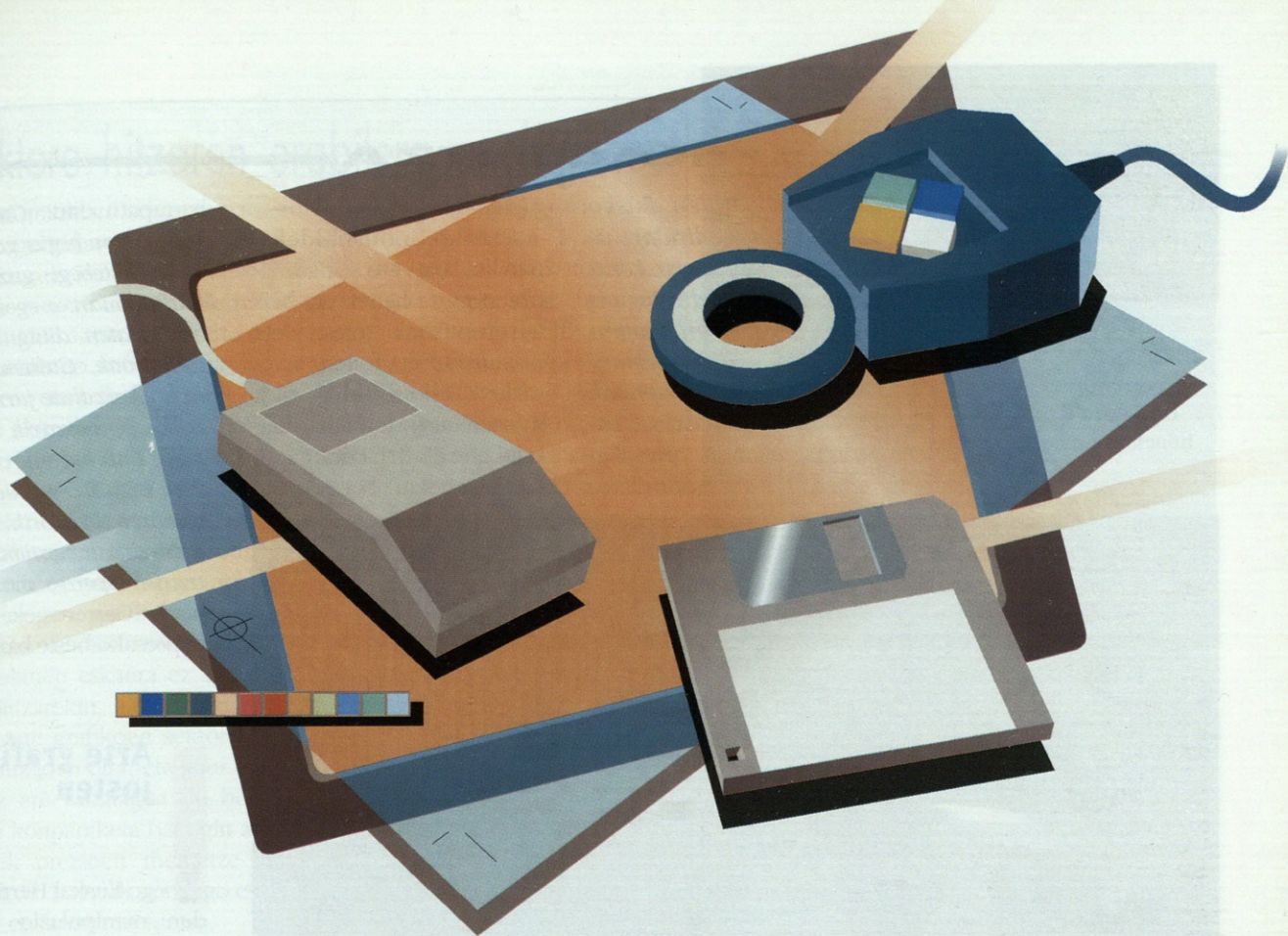
Hego Euskal Herrian dagoen grafikagintza eskola homologatu bakarra Iruñeko Salesiarren Eskola da ●

tzen. Baina inprimategitik ateratzen den produktua oraindik ere manipulatu egin behar da erosleari merkatuan eskaini aurretik. Lan hori betetzeko ere bada arte grafikoetan arlo horretara zuzendutako enpresarik. Enpresa hauek dira orriak behar den neurrira moztu, grapa edo hari bitartez josi eta azala eta kontrazala plastifikatzen dituztenak.

Horretan dihardu Almen enpresa lezoarrak. Duela sei urte bi gaztek martxan jarria, Eusko Jaurlaritzaren laguntza jaso zuten. Manuel Pequeño hauetako bat du: «Mota honetako beste enpresa batean lan egiten genuen, eta gure proiektua

Esperientzia eta teknologia baturik

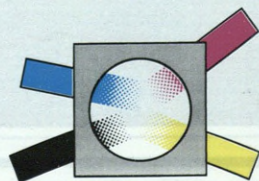
Gure 25 urteko esperientziari esker, aintzindari izan gara fotomekanikaren munduan. Teknologia mailan, etengabe ari gara etorkizunaren aldeko erronkari eusten eta lehenengoak, gainera, merkaturatzen diren azken ekoizpenak eta sistima modernoak bezeroei eskaintzen. Bi ezaugarri hauek, beraz, urtero mantentzen gaituzte merkatuaren lehen postuetan, gure kalitatea eskaintzeko filosofiari eman dakiokkeen saririk hoberena haxe delarik. Kalitatea, Hernio Fotolitoetan ondo

eginiko lana baino askozaz ere gehiago da. Izan ere, bere ezagupenetan etengabe sakontzen ari den gure lantaldearen profesionaltasunak azken berrikuntza teknologikoak menderatzen laguntzen digu. Horrelaxe berma dezakegu gure 24 orduko zerbitzuak salneurri konpetitiboak izatea. Eta gainera, gure esku dugun sistima multzoaren muga, erabiltzen duenaren irudimena baino ez da:

- MACINTOSH eta PCri konektaturiko SCITEX sistima profesionala.
- MACINTOSH eta PCri konektaturiko kalitate profesionaleko scanner-a.

- MUNTAIA ELEKTRONIKOAREN zehaztasuna eta erregistroa, goi mailako bereizmena lortzeko.
- DOLEV filmagailua, goi mailako bereizmeneko filmaketan teknologia aurreratuena; POSTSCRIPT ingurunea (PC edo MACINTOSH), 70 x 100 cm. arteko formatoak eta edozein artxi-bo mota. Horrela osatzen dugu GRAFIKAGINTZAN, ARGITALPEN ZERBITZUETAN, PUBLIZITATEAN, ARKITEKTURA BULOETAN, KARTOGRAFIAN eta abarretan ditugun gure bezeroentzako eskaintza.

FOTOLITOS
ERNIO

Izpi ultra-bioletak erabiltzen ditu makina honek irudiak paperean itsasteko.

GRAFIKAGINTZA

aurkeztu genuen Eusko Jaurlaritzaren dirulaguntza jaso ahal izateko. Lortu genuen, baina dirulaguntza ez ziguten grafikagintza bultzatu asmoz eman, sektore honetako enpresak ez baitira sustatzen. Laguntza, enpresa berri bat martxan jartzeagatik eman

ziguten».

Lezoko industialdeko pabilioi bat ere eman zitzaizen gazte hauei, eta bertan triptikoak tolestu eta plastifikatu eta foileto adierazleak edota aldizkariak mozten eta josten dihardute batez ere. Krisiak, gazte hauen ahotan, beraiek ere

harrapatu ditu. «Gu katearen azken begia gara, eta beste katebegi guztiek ez badute martxa egokia, guk ere jasaten ditugu borren ondorioak. Gainera, instituzioek ez dute jarraipenerako laguntzarik eskaintzen. Enpresa martxan jartzen laguntzen dute, baina ondoren arazorik baduzu ezin duzu beraien laguntzarik espero», diosku Alberto Garreros-ek, Almen enpresako beste bazkideak.

Arte grafikoak josten

Hego Euskal Herrian dauden manipulazio enpresa koalifikatuen zerrenda ez da 30eraino heltzen. Teknologia aldetik, arlo honetan abiadura ez da besteen bezain bizkorra izan. Pequeñoren aburuz, «gure lana moztu eta jostea da. Informatizazioa diseinu, fotomekanika eta inprimaketa munduan sartu da

«Grafikagintzak etorkizun handia du, baina azpiegitura eta inbertsio ezak errotik oztokatzen du» ●

JOKIN OTXOA

batipat». Beren makineriaren arabera, 40 orriko aldizkari baten 7.000 ale josi ditzakete ordubeteetan.

Grafikagintza munduak osatzen duen katea ikusi dugu. Bakoitzak bere arlo konkretua du, bere berezitasunekin. Hala ere, badi-

Sektore hitzaren erabilera axolagabea

ARTE grafikoen sektorea nahasturik dabil. Arazo ekonomikoez leporaino, lehia-keta basatia izan da arlo desberdinetako enpresarien erantzuna. Herrialde guztietan dauden enpresari elkarte desberdinetan gehiengo zabal batek ez du parte hartzen, eta bakoitzak bere bidea jorrazteari ekin dio elkarlana bultzatu beharrean. Horrek ere bere ondorio kaltegarriak ekarri dizkie. Bezeroak nolanahi lortzeko bidean prezioak ahalik eta baxuenak izaten dira, eta produktuak merkaturatzean duela hamar urte baino askoz ere diru gutxiago irabazten dute.

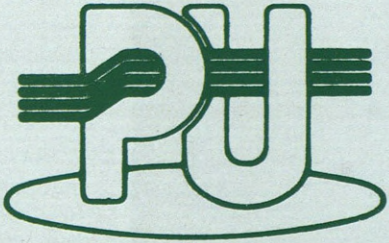
Azken hamar urteetan grafikagintza produktuen eskaera ez da gehiegi hazi. Eskaintzarekin, aldiz, ez da berdin gertatu. Arte grafikoen sektoreko enpresak ugalduz joan dira, eta gaur egun, aukera askoz ere zabalagoa du bezeroak prezioen konparaketa bat egin ahal izateko. Horrek prezioen merketze nabarmena ekarri du. Ea nork gutxiago eskatu bihurtu da enkantearen funtsa.

Sektorean oso ongi bereizten diren hiru arloen arteko lehia gehitu zaio, gainera,

prezioen gerra horri. Inprimategi erraldoiak, gastuak murriztu asmoz, euren etxean hasi dira prozesu grafiko osoa ekoizten, enpresa espezialduen kalterako. Fotomekanikako enpresak dira kaltetuenak, beren lan kopuru handiena fotolitoak egitekin baitator. Inprimategiak fotolitoak ere ekoizten hasi dira orain, eta horrek merkatua asko murriztuko dio. Bakoitzak bereari eusten dio, sektore osoa beherantz doan bitartean. Instituzioen dirulaguntza eskasek ere norberak bereari begiratzeko joera hori areagotu egin dute. Bitartean, enpresari beraiek ere sektore hitzari ez diote garrantzi handiegirik ematen. *«Norberaren iraupenerako gudan gaude, ez sektore bat altxatzeko ahaleginetan».*

Kalitatezko fotolitoak eta muntaia egoki bat inpresiorako lehen urratsak dira.

PAPELERA UDALAR

ENSO-GUTZEIT OY

Finlandian sortzen da ekologiaren
gainean idazteko papera

San Migel z/g   LEGORRETA 20250 Gipuzkoa
Tfnoak.: (943) 80 64 36 / 80 64 42

Egun arte grafikoetan lanean aritzen diren pertsonen gehiengoak beren kasa ikasi dute dakitena, eta ez ikasketa homologatuen bitartez.

tutze ezaugarri komun batzuk, eta horien artean nagusia ongi prestaturiko langileen falta litzateke. Hego Euskal Herrian dau-den arte grafikoetako enpresa guztien eskariari erantzuteko lanbide heziketa zentro bat besterik ez dago.

Iruñeko Salesiarren Lanbide Heziketako Eskola da grafikagintza lanbide bezala erakusten duen zentro ho-

mologatu bakarra. Bertako arduradun nagusia Jokin Otxoa nafarra da eta, bere esanetan, lana lortu ahal izateko orduan etorkizun handiko arloa da grafikagintza. «Oso profesional gutxi daude eta irudiaren kultura batean bizi garenez, beti egongo da lana irudia jorratzeko orduan».

Eskola Salesiarrean lanbide heziketako bi mailak jorratzen dira. LHko 1. mailan

60 ikasle inguru daude eta 2. mailan 70. Eskola honen metodologia zati desberdinetan banatzen da. Alde batetik irudia eta testuen arteko nahasketa egokia lantzen da, Mc'Intosh ordenagailuak eta scanner-ak erabiliz. Muntaia, erreprodukzioa eta inprimaketarako beharrezkoak diren xafen ekoizketa ere irakasten da. Azkenik, hirugarren arlo bat ere lantzen da: inprimaketarekin zerikusia duena.

Zer eta non ikasi

Datorren urtean sistema hau aldatu nahi dugu. Horrela, ikasle guztiek hiru atal desberdinak ezagutzea lortu nahi dugu. Aurreneko bi urtetan egingo lukete bori, eta hirugarrenean nahi duten arloan espezialdu. Guzti hau Veronako Salesiarren Eskola Nagusian lantzen ari diren metodologiari jarraiki egingo dugu», adierazi digu Otxoak.

Ikasketez gain, Eskola Salesiarreko ikasleek enpresetan praktikak egiteko aukera izaten dute. Hala ere, asteko 9 ordu besterik ez dituzte pasatzen tailerrean.

Eskolako arduradunek diotenez, negargarria da arte grafikoaren ikasketa unibertsitariak egiteko aukerarik ez egotea. «Enpresari eta lanbide beziketa eskolen gain jartzen dituzte prestakuntzaren ardura guztiak, eta gazteek ez dute egunero aldatzen doan teknologia lantzeko aukerarik. Gero, lanean jartzen direnean, gazteek ikastaro berezien bitartez egokitu

GRAFIKAGINTZA

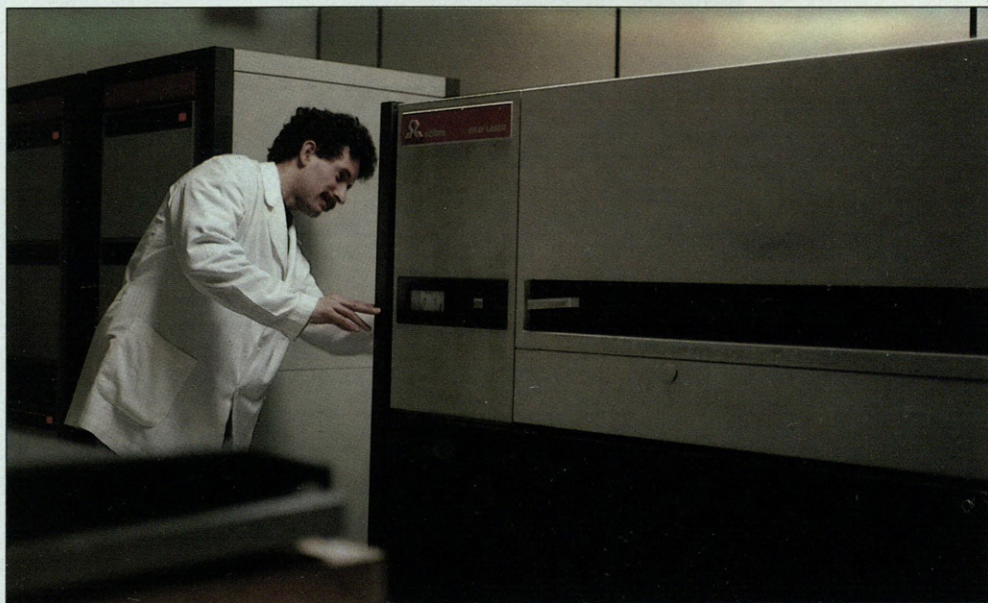
behar izaten dituzte beren ikasketak, enpresei gastu asko eraginez».

Enpresariak bat datoz Otxoak esandakoarekin. Hego Euskal Herrian dau-den lanbide eskola bakar batzuek antolatzen dituzten urtebeteko ikastaro bere-ziak aipatzen dituzte lan egiteko prest dauden gaz-teak aurkitu ahal izateko bide bakar bezala. Eta badi-rudi hori ez dela nahikoa. Bizkaiko Arte Grafikoen El-karteko partaidea den Iñaki Iriartek sektoreko arlo guz-tietan nabaritzen den hu-tsunea dela aipatu digu: *«Berdin da zein arlotan eta zein espezialitatetan. Guz-tietan falta dira oinarrizko prestakuntza duten gaz-teak, eta urtebeteko ikasta-*

roak ez dira nabikoak lan mota hau menperatzeko, arlo bakoitzak espezializa-zio maila altu bat eskatzen

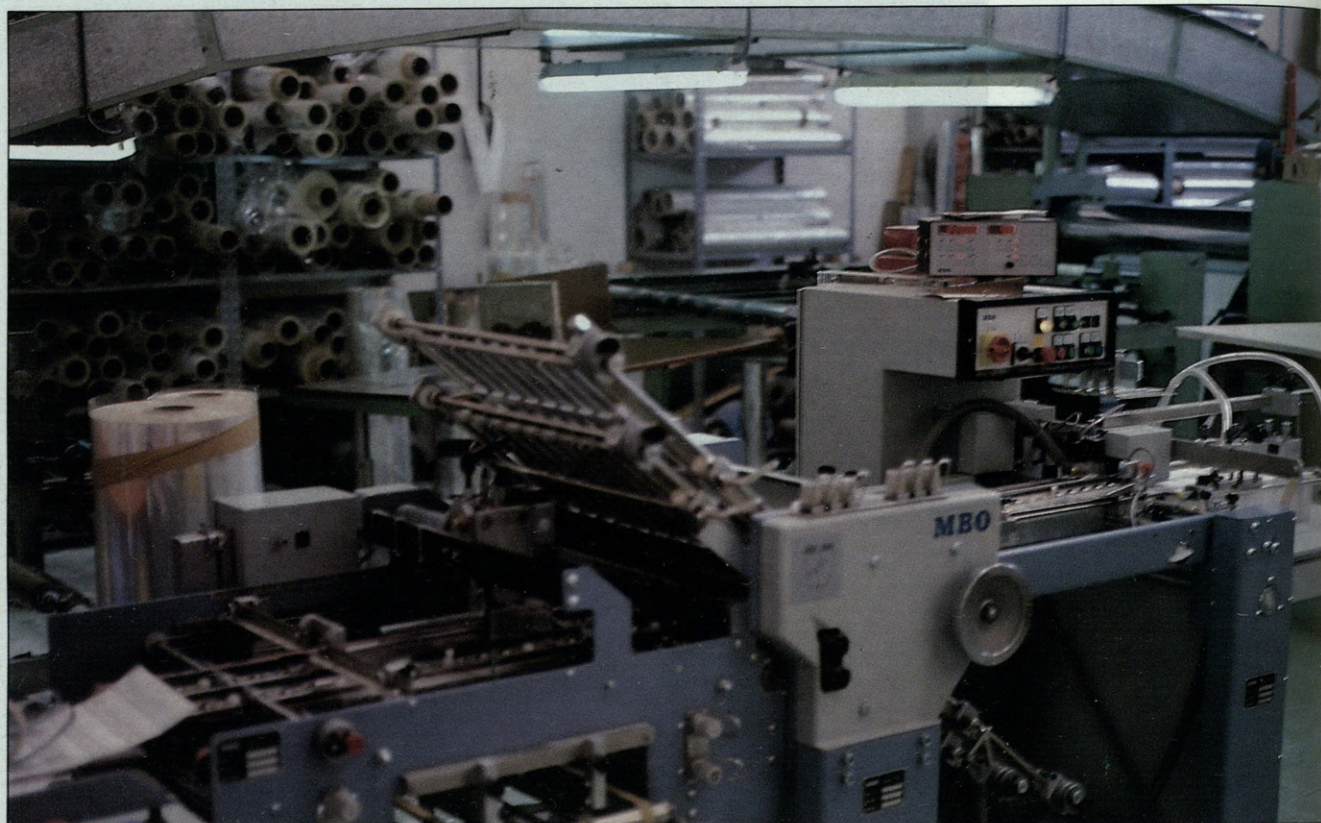
duelako, ikastaro hauetan ikasketa orokorrak eskain-tzen diren bitartean».

Erreportaia honetan

Informatizatutako makinak dira fotomekanika erabiltzen diren gehienak. Horrek denbora eta lan asko aurrezten ditu. Goiko argazkian laser izpiak erabiltzen dituen filmagailu bat. Beheko makinak koloretako xafiak egiten ditu.

Grafikagintzaren azken urratsa manipulazioa da. Teknologia gutxien eraldatu duen arloa da hau.

zehir agertu diren guztiek iritzi berdinekoak azaldu zaizkigu. Tomas Arratibelek adierazi digu ondoen arazoaren larritasuna: «Duela 25 urte, gure fotomekanika enpresa martxan jarri genuenean, genekien guztia gure kasa ikasia zen. Egun, sektorearen birmoldaketa garrantzitsu bat eta bainbat berrikuntza ezagutu ondoren, oraindik ere langile gehienek beren kasa ikasten dute dakitena. Hori ez da normala. Errotik datorkigun butsune nabarrena da».

Ikasketa hauek, gainera, enpresak ordaindutakoa ikutzen dira, horrek dakar-

tzan gastu guztiekin. Joxe Manuel Gesalagak horren adibide bat eman digu: «Enpresaren informatizazioak, azken urteotan, gure langileak atzerrira bidaltzera bultzatu gaitu».

Alemaniarrek maisu

Langileak gehienetan Alemaniara joaten dira ikastera, bertako makineria erabiltzen delako batez ere, «eta etortzen zaizkigun gazteek ez dute aukerarik izan hona etorri baino

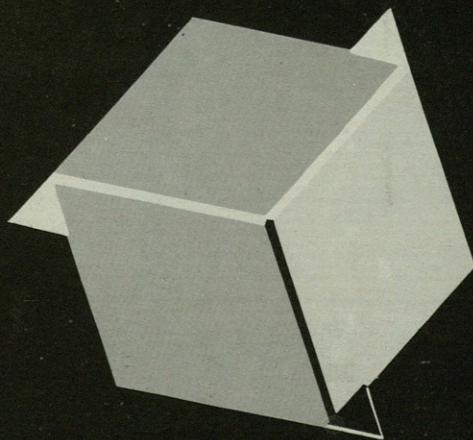
lebenago mota horretako makinekin lan egiteko. Ia butsetik hasi behar izaten dira ikasten. Horrek diru asko suposatzen digu enpresariei, guk ordaindu behar izaten baititugu bi-daiak eta ikastaroak».

Inor ez dago gustora, beraz. Grafikagintza krisi latzean dago. Ez da bakarrik euskal ekonomiaren sektore desberdinei begiratu gero. Baina aukerak eskaintzen dituen etorkizunerako, ikusi behar nola berregiten den desegiten ari den sektore hau.

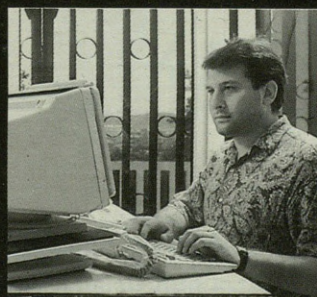
Amagoia Iban

GURE INFORMATIKAZ BAI

ETENGABE LANTZEN DITU APIKAK

[illegible]

LANTEGI ZAHARRAK: INDUSTRIA ETA IRAGANA SUNTSITURIK

Eusko Jaurilaritzak EAEn hondamen tekniko egoeran dauden eraikuntza industrialen suntsipena agindu du. Gune nagusiak Bilboko Euskalduna lantegia eta hiltegia dira eta, horietaz gain, Gipuzkoako beste hainbat pabilioi ere. Agindu hauek zabaltzen joan diren heinean, bestalde, joan den mendeko erdialdera eraiki ziren industrigune hauek ondare historiko-artistikotzat jotzen dituen taldea ere sortu da.

EUSKAL Autonomi Elkartean industrigintzak aspaldi egin zuen beherantz eta, froga gisa, herri guztietan agertzen zaizkigu horren lekuko mutuak. Edozein herritan —herriaren erdigunean bertan edota inguruetan— aurki daitezke iraganean osasuntsuagoa izan zen gure industrigintzaren aztarnak.

Baina sektore honen

erailspea ez da berria gure artean. Izan ere, lantegi asko orain hogeita hamar edo berrogei urte inguru hasi ziren ateak ixten. Orduz gerotik, erabat abandonaturik egon dira gehienak, batiere zaindu gabeak. Etxerik gabekoak eta, azken aldian, eskuaterrak izan dira eraikuntza hauek gordeleku moduan baliatu dituztenak.

Hala ere, zenbait herritan

Pedro Jauregi, Hirigintza Saileko Lurralde Antolaketarako zuzendaria:

«Hiriguneetatik hondakinak kendu nahi ditugu»

ARGIA. *Zer dela eta industriguneetako milioika metro karratu suntsitu nabia?*

PEDRO JAUREGI.

Gure ustez oso arrisku-tsua dira lantegi zahar hauek, are gehiago hiruguneetan daudenak, inguruan ibiltzen den jendearentzat arriskutsuak direlako. Hondamen teknikoan daudela esanez, udal eta diputazioen laguntza eskatzen dugu berregokiak izan daitezen edota behin betirako botatzeko. Helburua ez da botatze hutsa, lur sail horiek berriro erabiltzeko aukera izatea baizik. Inbertsio berriak egin nahi dituzten enpresei ezin zaie esan hondamen-

di baten ondoan kokatzeko, ezezko biribila emango baitute.

Lantegi zaharra pikutara joan eta gero, langileek hartutakoen kasua ere kontuan hartzekoa da, ez baitute berrikuntzarako sosik. Horien lana errespetaatzeko laguntza plangintza eratu dugu, bertan jarrai dezaten, eta dekretu batek bideratuko ditu dirulaguntza horiek.

A. *Ondorengo erabilpenean interesak izatea leporatu zaio Hirigintza eta Etxebizitza Sailari.*

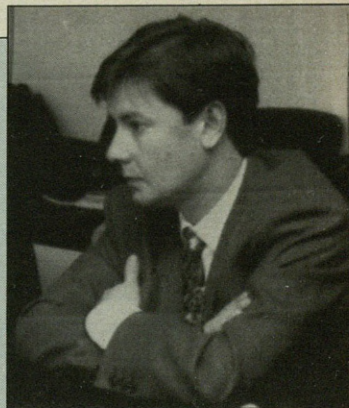
P.J. Jabeak ordaindu behar ditu eraikuntza botatzearen gastuak. Eraman ezinak badira, ordea, prest

gaude laguntzeko eta, horren truke, ematen zaion erabilpen berrian jarri dugun partaidetzaren adina-ko inbertsioa izateko. Guri, kalte eragin dezaketen pabilioiak suntsitzea axola zaigu; gero lurrekin zer egiten den ez dagokigu guri.

A. *Eta interes arkitektoniko-arkeologikoa duten lantegiak?*

P.J. Horiek errespetaatzeko asmoa dugu; izan ere, bota behar diren eraikuntzen katalogoa egitean, Kultura Sailak egin berri duen bilduma errespetazen saiatu gara.

A. *Oraingoz Bilboko biltegia eta Euskalduna bo-*

tatzen hasi zarete. Ezer geldituko al da?

P.J. Bi lantegi horiek ikur izan dira geure industria-gintzan eta erabil daitezkeen pabilioiak, interesik badute, gorde egingo dira. Gainera, Euskaldunako garabiren bat ere gorde egingo da. Baina luxua da oroigarri hauei leku gehiegirik ematea; egokia goa da Industria Museoa biltzea historikoki balioa izan dezaketen industria osagai guzti horiek.

hutsik gelditu diren lantegi horiek, azaleko birmoldaketa bat izanik, herriaren beraren beharretarako birregokituak izan dira. Horren adibide garbia Errenteriako Niessen lantegia izan da, kulturagune eta erakustoki bihurtua. Baina horrelako kasuak oso gutxi dira.

Eusko Jaurlaritzak urtetan ez du politika bateraturik eramanez horrelako industriguneei irtenbiderik emateko eta eraikuntza hauek, utzikariaren eraginez, hondamen tekniko egoeran deklaratuak izan direnean —hots, erortzeko arriskuan gelditu direnean—, bideragarria ikusi den konponbide bakarra pabilioi guzti horiek suntsitzea izan da. Hori izan da, hain zuzen ere, Jose Antonio Maturanak zuzentzen duen Hirigintza eta Etxebizitza Sailak hartu duen era-

bakia. Eta hainbat meategi zahar eta kontrolgabeko zabortegiri era badagokie. Izan ere, hiru hondamen gune mota daude: industri hondakina, birmoldaketak jotako lantegietako hondakin eremuak eta meategietako hondakinak.

Hiru milioi metro karratu

Beraz, Euskal Autonomi Elkartean hondamen tekniko egoeran dauden 3 milioi metro karratu —erdia Bizkaian (eta milioi erdia Bilbon), siderurgia industriaren inguruan batipat— suntsituko dira. Gipuzkoan beste milioi erditik gora metro karratu sailkatu dituzte suntsituak izateko katalogo horretan, batez ere Donostia eta Irun arteko eremuan. Araba da kopuru txikiena

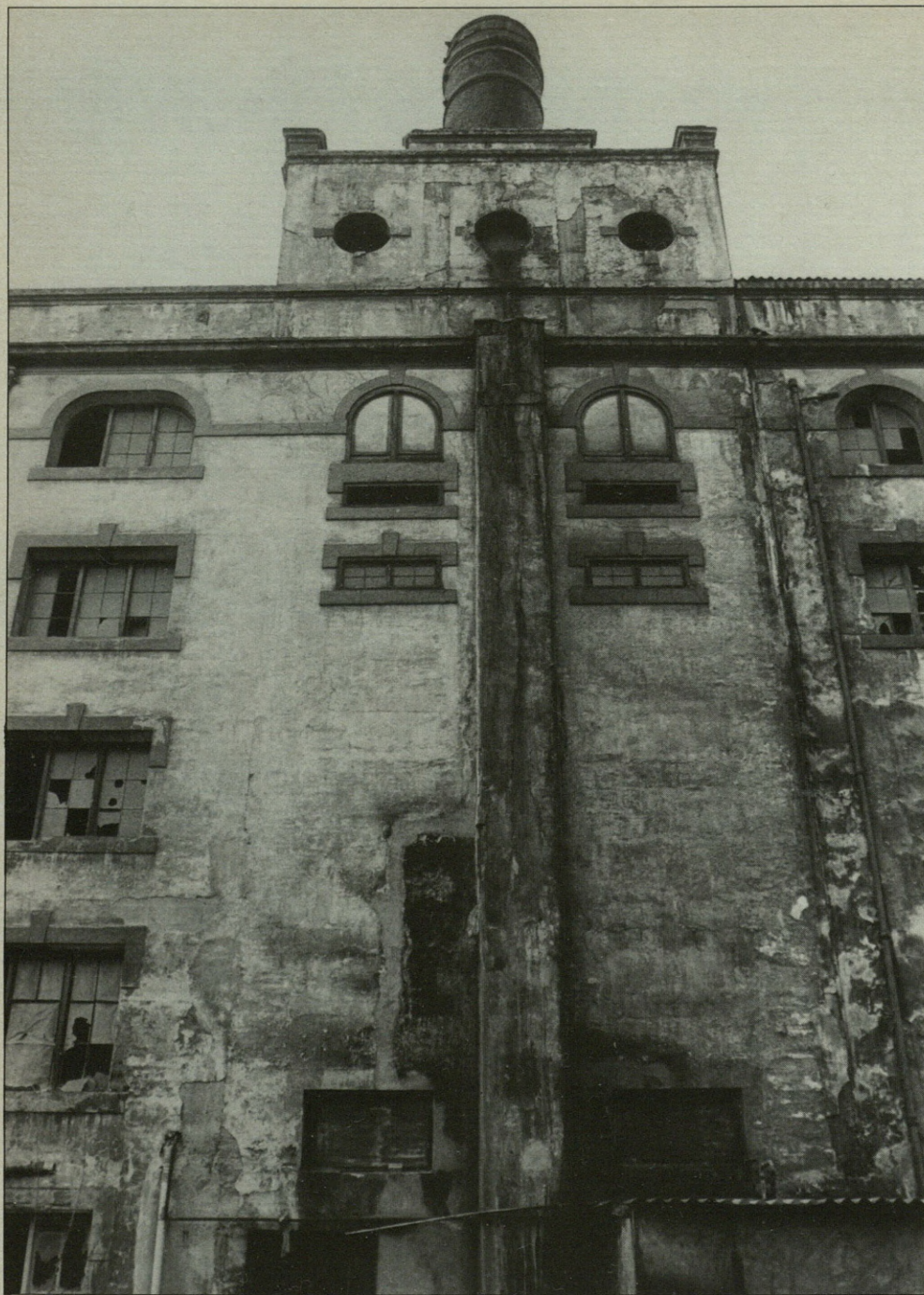
**ZINKUNEGI
OPTIKA**

HERNANI, 4

Telf. 42 06 24

20004 DONOSTIA

Erabateko suntsipenaren aurka altxatu diren pertsonak, lantegi osoa ez bada ere, bertan zegoen industriaren aztarnaren bat behintzat uztea dute helburu.

izango duena, bertako industriaren garapen eskasa izan baita.

Hainbat herri mugimendu horren aurka azaldu dira. Lehen aipaturiko Errenteriako Niessen lantegia, adibidez, suntsitua izateko plangintzaren barruan zegoen, baina herritarrek ematen dioten erabilera zela eta, Udalak akordio bat lortu du Hirigintza eta Etxebi-

zitza Sailarekin eta Gipuzkoako Diputazioarekin eta kultur etxea bilakatuko da.

Beste batzuetan, orain hi-

labete batzuk suntsitua izan zen Lasarte-Oriako Brunet lantegiaren kasuan adibidez, herritarrek berek bu-

■ Hondamen egoeran dauden lantegiak suntsitzearen aurkako mugimenduek birmoldatu egin nahi dituzte, ahalik eta gehiena kontserbatuz, herriaren beharretarako ●

rutu zuten erakundeen aurkako dema, lantegia hutsan ezereztua izan ez zedin. Ematen ziren arrazoiak, herriaren historiari lotuak, sentimentalak eta beste mota askotakoak ziren, baina erakundeek ez zuten jaramonik egin. Jabeek lantegia bota egin zuten

Bilbon, berriz, Industri Ondare eta Herri Laneko Euskal Elkarte osatu da eta bere helburua da EAEko industri ondare guztia katalogatu eta suntsitzearen dauden pabilioi horiek —eta epe laburrera ere suntsitzekoak izango direnak— babestea, ahal izanez gero berregokitzea eta hainbat gizarte beharretarako erabiltzea.

Soluzioa: erabilpen berriak

Horretaz aritu gara hizketan Marta Zabala, elkarte honetako zuzendaritzako kidearekin. «*Hirurogei bat bazkide gara eta azken biru urteotan EAEko 1850. eta 1930. urteen arteko industriguneen zerrenda osatzen ari gara. Gure helburu nagusia industri pabilioi horien jabeak informatzea da, askotan suntsipena erabakitzean ez baitute ezagutzen erainkuntza horren balioa.*

Martaren kexu nagusia da gehienetan eraikuntzak babesteko ezertxo ere egiterik ez izatea: «*Askotan suntsitu eta gero iristen zaigu informazioa. Gure lana, beraz, egunez egun jendeari bitxi arkitektoniko baten balioa azpimarratzea da. Gure funtzionamenduak ez digu uzten baliotsuenak baino babesten.*

Aukera asko egon daitezke eraikuntza hauek babes-

teko: dauden bezala uztea, birregokitzea eta garai bateko lekuko gisa mantentzea, erabat botatzea berriak eraikitzeko, edo birregokitzea beste erabilpenak emanez. Marta Zabalaren

■ Hiru milioi metro karratu daude suntsitzear, baina ahal dela, udalen laguntzarekin birmoldatu egingo dira ●

ustez, egokiena azken hau da, «ez du zentzurik den-dena gordetzeak, baina zaindu daitezkeenak kon-tserbatzeko modurik ego-kiena beste funtzioaren bat ematea da», azaldu digu.

Elkarte honek 1991n «Gipuzkoako Arkeologia Industrial» liburua kaleratu zuen, eta 1988an argitaratua zuen «Bizkaiko Arkeologia Industrial»; informazio eta argazkien bidez, Eusko Jaurlaritzaren Kultura Sailaren laguntzarekin, Gipuzkoan dauden hondamen egoerako lantegiak bilduz. Baina Eusko Jaurlaritzak egin beharreko katalogazio lana amaiturik ez dagoenez gero, aipatu liburuan agertzen diren hainbat lantegi suntsituak izan dira, katalogoa itxi arte, dagoeneko bertan biltzen diren industriguneak babesteko agin-durik ez delako eman.

Industrigune hauek suntsitzea, bestalde, ez da batere merkea izango. Aipatu diren inbertsioak 7.000 milioi pezetakoak (350 milioi libera inguru) dira, jabeek egin beharrekoak. Hauek,

Antton Elizegi, Brunet lantegiaren defentsan:

«Ez naiz nekrofiloa, baina oker jokatu dute»

ARGIA. Zer dela eta agertu zinen Lasarte-Oriako Brunet lantegia suntsitzearen aurka?

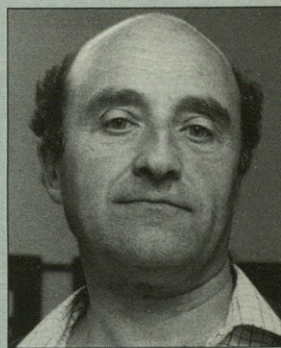
ANTTON ELIZEGI.

Interes ekonomikoak nagusitu ziren herriaren interesen gainetik. Eta horren errudun zuzena Lasarte-Oriako Udala da, bere ezjakintasun errudunaren eraginez gure herriko 150 urteko historia kontatu eta zama sentimental handia —gure guraseok eta aiton-amonek bertan lan egin zutelako— duen lantegia botatzeko baimena eman zuelako. Eta herritarrok ez genuen izan horren berri erai-

kuntzak botatzen hasi ziren arte.

A. Ez al zegoen, ordea, hondamen egoeran?

A.E. Baina horrek ez du esan nahi bota behar zenik. Ni ez naiz nekrofiloa, baina oker jokatu dute; egoera txarrean baldin badago, berregokitu edo bota egin behar da; baina, gutxienez, gure iraganaren berri eta oroimen izateko, tximiniaren bat, adierazgarriaren bat uztea nahitaezkoa zen. Gainera, Kultura Sailak ondare historiko-artistikotzat hartua zuen eta hala ere bota egin dute.

A. Zein urrats eman behar ziren, zure ustez?

A.E. Lehenik hodamen egoera hori aztertzea, gero begiratzea ea industria berriren bat bertan kokatzetik posible ote zen, botatzea erabaki aurretik. Eta gero jakin zer bota eta zer gorde. Lantegi hau euskal langileen mugimenduen aitzindari izan baitzen. Birziklaia zen biderik egokiena.

ordea, kasu askotan suntsipenaren aurka agertu dira eta Administrazioarekin lehiari hasi dira. Eusko Jaurlaritzak bere burua prest agertu du suntsipen plangintzari diruz lagundu ahal izateko, baina libre gelditzen diren lur sailetan edo egiten den eraikuntza berriari dirulaguntza-aren arabera partaidetza izatekotan. Eta jarrera honek, dudarik gabe, suntsipen interesatuak izango direla-ko susmoa zabaldu du.

Ondare historiko-artistikoa defendatzen duten elkarte eta pertsonak kritikatu izan dute administrazio guztien jarrera hau. Izan ere, ez zaie iruditu segurtasuna irizpide bakarra denik, lurren balio berria, etxalde berriak eraikitzea... eta, oro har, irizpide ekonomikoak na-

Industrigune zahar asko oraindik ere martxan daude, egoera larrian dauden arren; gure ondarea direla aldarrikatzen dute hainbat kolektibok.

gusitu egin baitira beste interes batzuen gainetik, hots, kultur erabiltzenerako balizkoak eta abar.

Kontuan hartzekoa da, bestalde, arazoa handia dela erakundeetako sailen arteko koordinazio falta, eta utzikeria honek —baita herri erakundeen axolagabekeria ere— ekarri duela baloririk zuten hainbat pabi-

lio desagertzea. Eraikuntza batzuen balizko balioa egiaztatu gabe bota dira hainbat pabilioi. Industria desagertzen ari da, garai haietako aztarna eta lekuko ditugu eraikuntza asko. Mantendu, egokitu, gaurkotu, bota... horra gakoak.

Ritxi Lizartza

Euskadi Irratiaren Trikiti Pieza Berrien lehiaketaren hirugarren edizioa azken fasean sartu da. Orotara 36 grabaketa jaso dituzte, horietarik 16 trikitixa piezak eta 20 fandangoak. Araba, Bizkaia, Gipuzkoa eta Nafarroatik etorri dira lan berriak, horien artean azken Txapelketa Nagusiko irabazle izan ziren Zabale anaienak eta lehiaketa honetan aurreko bi urteetako irabazleenak. Aurreko edizioekin alderatuta gora egin du partaidetzak, iaz, 34 grabazio eskuratu baitzituzten, porrusalda eta arin-arin neurrietan, eta 1991n beste 34 aurtengo doinueta. Martxoaren 6an erabakiko dituzte 19ko finalera pasatuko direnen izenak.

Euskara hitz xehetan dator Nafarroako Eskola Mapan

NAFARROAKO

Gobernuak Erreinu Zaharreko mapa mahai gainera ekartzen duen bakoitzean dardar batean jartzen ditu Bera eta Tuter, Ipar nahiz Hego. Zirt-zart batean, hiru zonalde asmatu zizkion Euskararen Legeari, eta hau euskalduna, hori mistoa eta hura erdalduna, banatu zituen. Tuterako ikastola legez kanpo utzi eta Goizuetara mediku erdalduna bidaliz, kasu. Orain berriz, Eskola Mapa aurkeztu du, hemezortzi zonaldetan zatitua. Marratxoa gora nahiz marratxoa behera, eskola pu-

blikoaren etorkizuna paper gainean tolestu ondoren «*bau da gure Nafarroa*» saldu nahian dabilta upenetararak, PSOE lagun dutela, eta zortzi alderdi politiko —HB, EA, EE, IU, Batzarre, Zutik, EAJ eta EUE—, lau sindikatu —CGT, EILAS, LAB eta ELA— eta hainbat erakunde —Sortzen, Herrikoa, Ikasle Abertzaleak, IKA, AEK, EHE eta Ikastolen Elkar-tea—, aurka, euskarari ematen zaion tratamendua dela eta. Beste behin ere, maparen lerroak aldatu behar direlakoan.

Kilometro batzuk honantzago, EAEn, Gasteizko parlamentura iritsi den Eskola Legearen —aldizkaria ka-lean denerako indarrean izango dena— antzeko kritikarik jaso du Nafarroakoak ere. Prozedurari dago-kionean, sindikatu, irakaskuntza eta kultura arloko elkarte edo udaletako ordezkariak, abenduan proiektua Hezkuntza Batzorde Gorenean aurkeztu aurretik eta ondoren, eztabai-darako aukerarik gabe utzi dituztela salatu dute, aho batez. Proiektuaren xehetasunetan luzatu da kritikaren mamia: unibertsitatetik kanpoko ikasketa publikoa harrapatzen duen mapak sare pribatua ez du ukitzen bere lerroetan; euskararen irakas-kuntzarenak, berriz, oso nahasten —desorekatzen— ditu. Uharteko euskarazko ikasleen kasua dugu ho-

Mapa kolokan jartzen luzatu beharko dira indarrak; UPNren hizkuntz estrategiak bestelako aukerarik ematen ez duen bitartean, bederen ●

ren lekuko, zeintzuek lau ikastetxetan aritu beharko duten 18 urte artean, Uharte, Atarrabia, Burlata eta Txantrean, hain zuzen. Ez da adibide bakarra, baina. Ulgerriena bai, seguruenik.

Irizpide eta baliabideak jarri dituzte auzitan; euskararen kasuan gertatzen diren zentro aldaketak desegokiak izateaz gain, erdarazko lerroan ez direla ematen eta, ondorioz, hezkuntza-geografia aldatzeko proposamena luzatu bide du karia horretara sortu den plataformak. Guzti honen atzean, eskola publikoak euskarari eman diezaiokeen babesa auzitan jarri dute. Auzitan jartzetik mapa kolokan jartzera neurtu beharko ditu indarrak. UPNren hizkuntz estrategiak bestelako aukerarik ematen ez duen bitartean, bederen. Oraingoan, txapela buroian daraman horren mailuak non jo duen ikusita itxaropen gutxi legoke horretarako.

IRUÑEKO Udalaren erabakiari erreparatzerik besterik ez dago. UPNk aurkeztuta eta PSOEren botoei esker, elebitasunaren beharrezkotasunari uko egin diote. Honela, 1987an zentzu honetan hartutako erabakia bertan behera utzi dute, aurrerantzean, euskara *interes handiko* ekitaldietan soilik erabiliko dela. EHEk gogor salatu du neurria: «*Zein da zuen helburua, euskara jo, zapaldu, eraso bil arte?*» galdetu eta onartu ezinezko atzerapausotzat joz.

Guzti honen erdian, Oinarriak taldeak mozio bat zabaldu du Nafarroako udal guztietara, Euskararen Legearen aldaketak sakonean eman daitezen eskatuz. Hain zuzen ere, euskara nafar guztien ondarea dela kontuan hartu, horretarako baliabideak jarri eta normaltzeko plangintzak zehaztea eskatzen dute. Mapa honetako bide seinaleek, alabaina, Administrazioaren mugarrietan dituzte oztupo gogorrenak. Vascuencetik euskararako tarte deitzen dugun horretan.

J.J. Petrikorena

TXINDOKI AURREAN DUDALARIK

Liburu baikor eta ia fantastikoa

BAIKOR eta fantastiko izateaz gain esan genezake gizon umoretsua, eta nolakoa gainera, ere badela duela gutxi eskuetara iritsi zaidan liburuaren egile adoretsua. Azkenaldi honetan ez nuen topo egiten moeta honetako liburuarekin. Une eder eta zoragarria eman dut irakurtzen eta horrexegatik eskertu nahi nuke egilea. Bejondeiola eta urte askotarako! Liburu bitxi, benetan baita arras bitxia, honen titulua hauxe da: «Voces derivadas del Euzkera en el idioma Castellano» eta jakin dudanez orain dela lau urte kaleratu zuten. Liburu gaztelaraz dago idatzia eta lehen euskera edo protoeuskera baten aztarnen bila hasterakoan gure idazle ausarta gai izan da, denboraren tunelean salto itzela eman ondoren, 18.000 urteko ibilaldia atzerantz egiteko.

EZ dut nik hemen esango liburu hau oso zientifikoa denik, baina ezta kontrakoa ere... doktoreak baititu Eliza Sainduak han hemenka sakabanatuak: horiei beraz utzi behar azken hitza. Burura dezakezun gaztelarazko edozein hitz euskeratik dator jatorriz (eta pentsa ez dezakezun asko eta asko ere bai). Horixe da gure idazle izukaitzak eskeintzen digun tesia liburu honetan. Eta hala, liburu hau irakurri ondoren (eta gaur egun modan dagoen nobelarik entretenigarriena bezain gustura irakurtzen da, benetan) badakigu milaka eta milaka hitz (kastilanoen amorraziorako) euskeratik hartu dituztela Mio Cid Campeador-en defendatzaileek, ezinbestean apika. Notizi txarrak beraz espaineraren zaletuentzat: batetik multinazionalen eraso (Ñ letra maitatua lapurtu nahi baitiete) eta orain berriz hau.

Historiaz, gastronomiaz, geografiaz... edozein hitz moetatuz aurki daiteke hemen esplikazioa eta hasiera bateko jatorria. Har dezagun, esate baterako, geografia: berehalaxe azalduko zaigu hemen Laredo, Cintra, Zaragoza, Lituania, Hamburgo, Genezaret, Logroño, Zagreb... hitz euskaldunak direla (nongoak bestela?); eta baita Arabia eta Almanzor ere euskaldunak eta, dudarik ez, Cantalapiedra ere. (Ez duzuela sinisten Cantalapiedra euskalduna denik? Bada, baietz erakutsiko dizue idazleak, euskalduna dela eta Ondarrabia hitzarekin oso lotua gainera. Bide batez esan beharra dago azken honek ez duela zer ikusirik «hondar hitzarekin «mahats hitzarekin baizik).

BATZUETAN halere, zenbait hitzen etimologia esplikatzea korapilatsu samarra suertatzen zaio (ez aditu batzuen aurrean ez da batere harritzekoa) eta estutasunean aurkitzen da noizbehinka. Hots, «antiguo» hitza saiatzan denean esplikatzen ez dela gaztelera euskara baizik eta latinerak hartu zuela euskeratik inoiz mailegutuz. Edota esaten duenean «chorizo» hitza euskera dela (nahiz eta guri gaztelera irudituko zaigun) eta hona hemen arrazoiak: «txori-itzu-tik omen dator (pájaro ciego)», garai bateko euskaldunak hasi zirelako lukainak txori-itsuez betetzen, guk jakin gabe. «Patxaran» hitza ez da euskalduna baina «zumo» bai. («Zumo» horrek «Agua de Zum» esan nahi du; Zum deituriko batek zuen ur klase goxoa nonbait eta aspaldi). «Paella» hitz euskalduna da balentzianoen amorraziorako. «Querubín» hitza ez da ezer baina «querubico» euskeratik dator (egu-bi-ko/-de dos alas) baina «Angel» hitzak ez du guk uste duguna esan nahi (ez baitator latinetik) «mahasti ederra» baizik... Kultura pixka batez jantzi nahi baduzue zeuen burua badakizue orain zein liburu irakurri behar duzun.

J O X E M A R I I T U R R A L D E

Laster argitaratuko da Ama Say taldearen estreineko diskoa

Melodien bitartez, irudiak sortzeko itzalpeko pasabideak

Tolosako taberna batean egin zuten kontzertua eta gero izan ginen Ama Say taldeko partaideekin. Talde bizkaitar honek laster plazaratuko du bere lehenengo diskoa Esan Ozenki konpainiaren eskutik. «Ikusi ditut umeak kalean ametsak akatzen» izenburupean, hamar doinu garratz bildu ditu musika egiteko garaian ohizkoak ez diren planteamenduak lantzen dituen laukote honek.

Xabi, Ibon, Gontzal eta Karlos, entzuleengan sentipenak sortzen saiatzen dira.

MUSIKA gogorra, zorroztza, gitarra ziztrinak eta erritmo zanpatzaileak jorratzen ditu Ama Say taldeak. Bi urteko ibilbidea daraman eta aurretik bi maketa kaleratu dituen laukote bizkaitar honek, «Ikusi ditut umeak kalean ametsak

akatzen» izena jarri dio bere lehenengo lanari. Esaldi honen bitartez, esanahi ugari izan dezakeen zerbait adierazi nahi izan dute.

Diskoan agertzen den izenburu bereko kantuan oihuak dira nagusi, eta «Hau ez da maitasuna» esaldia

errepikatzen dute euskaraz nahiz ingelesez. «Desioak, beldurak eta oihuak, haur batek bere bizitzan entzun dezakeen guztia da». Ibon gitarrajole eta kantariak komentatu digun bezala: «Esaten dena baino, nola esaten den eta tonuaren

testuinguruari ematen diogu garrantzia».

Zerbait definitu edo azaldu baino, musika eta hitzen bitartez giro bat sortzea izan zen beren asmoa grabaketan, eta da zuzeneko emanaldietan. Hitz solte batzuk lotu eta musikaren bitartez testuinguru batean kokatu, ondoren entzuleak irudi batzuk imajinatu ahal izateko eta berarengan sentipenak sortzeko. Hau da, irudiak definitu gabe entzuleei iradoki.

Hasieran beste izenburu bat jarri behar zioten diskoari: «Aukerak eta bazterrak». Bertan, aukera berriak eskaintzeaz gain, beren us-tez ohizkoak ez diren eta gaur egungo gizartean baztertuta dauden ideiak edo jarrerak agertzen direlako. Disko osoan iradokitzen diren ideiak ezkorrak dira, gogorrak, tonu ironikoa erabiliz batzuetan.

Intentsitatea landu

Disko landuta dauden hitzak egitea baino, berbak esateko modu bat, eta asmo batzuk jorratzea dira euren helburuak. Horrela, musika entzun gabe, zentzu guztia galtzen dute hitzek. «Kantu batean, 'Ausart zaitez' esaten dugu, baina ez dugu adierazten bistakoa den esanahia, beste gauza bati buruz aritzen gara», aipatu digu baxuaz arduratzen den Karlosek.

Kantuak konposatzeko orduan, oinarria gitarra akorde batzuk, eta ondoren beste musika tresna bat erabiltzen dute: ahotsa. «Ahotsa beti beste instrumentu bat izan da guretzat. Gitarra edo baxuaren melodiaren gainean edo azpian dagoen beste melodia bat». Musikaren lagungarri den

Beraientzat, musikaren lagungarri den beste tresna bat besterik ez da ahotsa.

beste tresna bat besterik ez. Melodietan intentsitatea gehiago landu eta hitz gutxiago erabiltzea lortu nahi dute pixkanaka. Kantuen hitzak esaldi edo berba solteez osaturik daude. Beste taldeen piezetan agertzen direnak, gustoko taldeen izenak, euskal idazleen lanen izenburuak edo lan

hauetan irakur daitezkeen esaldiak.

Grabaketan bertan bukatu zituzten kantuak, «astebe-te beranduago grabatu izan bagenitu ezberdin geldituko ziratekeen. Ez zintzilika eraman genituelako, kantatzen ditugun aldi bakoitzean zerbait aldatzen delako». Piezak

zehazteko aukera eskaini zien grabaketak, baina zuzenean modu ezberdinean jo ditzakete doinu hauek taldeko partaideen beraien edota entzuleen arabera. Azken batean, euren sentimenduak islatu nahi baitituzte musikaren bitartez.

Joxi Goikoetxea

Eusebio Larrañaga, Kultura Sortu eta Zabaltzeko zuzendaria:

«Ondo etorri dira diru murrizketak gauzak bere tokian zuzen jartzeko»

Joseba Arregiren agindutara, zinema, antzerkia, musika, dantza eta bestelako kultur adierazpenak sustatzeko kargua du bere gain Eusebio Larrañaga azpeitiarrak. Zazpi urte daramatza Lakuako bulegoetan, laugarren pisutik proiektu handien defentsa hartuta. Horietan emandako aurrerapausoak azpimarratu dizkigu, bide zuzena aukeratu dutelakoan.

ARGIA. *Euskal Aktoreen Batasunako ordezkari-tza-rekin bildu zara oraintxe. Zer duzue esku artean?*

E. LARRAÑAGA. Ikerketa bat egiten ari gara, beraiek proposatuta, gaurko antzerkiaren egoera aztertu eta aurrera begira nondik jo behar den jakiteko. Urtebetean burutu nahi dugu, eta topaketa baten inguruan edo aurkeztu. Gidoia egina daukagu, ikerketa nork burutuko duen jakitea falta zaigu. EHUK bere gain hartuko du, ziurrenik.

Antzertiren egoera aipatu dugu ere, urrats berriak ematera baikoaz. Egun, oinarritzko zikloa lau tailerretan banaturik ematen dugu, eta bigarrena Antzertin. Aurrierantzean, Antzertiren bigarren zikloa unibertsitatara pasako dugu. EHUKoak horretarako prest daude.

LOGSE legearen arabera, antzerkigintza hezkuntza berezitzat jotzen da, baina gure aldetik eskola bat antolatzeke gaitasunik ez dugunez erdibideko urratsa landuko dugu unibertsitatearen bitartez diplomatura sortuz. Ondorioz, antzerkira hurbildu nahi dutenen hezkuntza maila igo beharko da. Orain artean, Oinarritzko Heziketa Orokorra edo Lanbide Heziketa eginda sartzen ziren, eta orain, gutxienez Unibertsitatara Bideratzeko Ikasturtea eginda izatea eskatuko da.

A. *Orain bitartean, Administrazioak eta konpainiek*

etsaitzat jo dituzte euren buruak. Institutio ardura-dunen eta kultur langileen artean elkarriketak egokitu behar direla azpimarratu izan da. Zer nolako harremanak dituzu zuk?

E.L. Oso erlazio onak ditugu. Zineman gabiltza okarren. 250 milioi pezetako aurrekontua dugu eta hamar bider gehiago jarrita ere ez litzateke nahikoa izango. Antzerkiaren alorrean gutxiagorekin gehiago egiten dugu. Zinema hain garestia da ezen pelikulak egiteko orduan dirua falta baita. Hor behar genuen dirua, baina ez da iristen. Ez gara Estatu Batuak, ez gara Hollywood.

■ «Zinemarako eskolarik ez dugu sortuko; beharrik egon daiteke baina guk ez dugu erantzungo, ez baitugu gaitasunik» ●

A. *Unibertsitateak zertan hobetu ditzake antzezlearen prestaketa eta profesionaltasunerako urratsak?*

E.L. Hasteko, antzerkigintza bere inguru normalera eramatea esa nahi du. Teorikoki, unibertsitateak guk baino azpiegitura hobea du. Jarraipen hobea eta sendotasuna emango dio bestalde, Antzerti beti egon baita hari batetik zintzilik. Gero, tituluari dagokionean, unibertsitatearenak gureak baino onarpen zabalagoa izango du.

Beharbada, euskara salbatzeko esfortzu berezia egin beharko du; Antzertin, irakasle euskaldun peto-petoak hartzen genituen eta ez dakit unibertsitateak horretarako baliabiderik baduen.

A. *Antzeko premiarik sumatzen al duzue zinema-gintzarekiko? Izan ere, orain hasi berri da ikusentzutekoen master bat, alor honetan ikasketa mailan dauden gabeziak betetzera datorrena.*

E.L. Zinemarako eskolarik

ez dugu sortuko. Beharrik egon daiteke baina guk ez dugu erantzungo, ez baitugu gaitasunik. Bestalde, hor daude Andoaingo eskola, Leioakoa... ekintza bakar-tuak egiten dituzte baina ematen duten prestaketa ona da.

Zinema alorrean aukera gehiago daude teknikaren aldetik eta baita kanpora joateko ere. Antzerkia euskaldun-euskalduna nahi badugu ordea, deklamazioa nahiz interpretazioa ondo lantzeko baliabideak Euskal Herrian sortu behar ditugu.

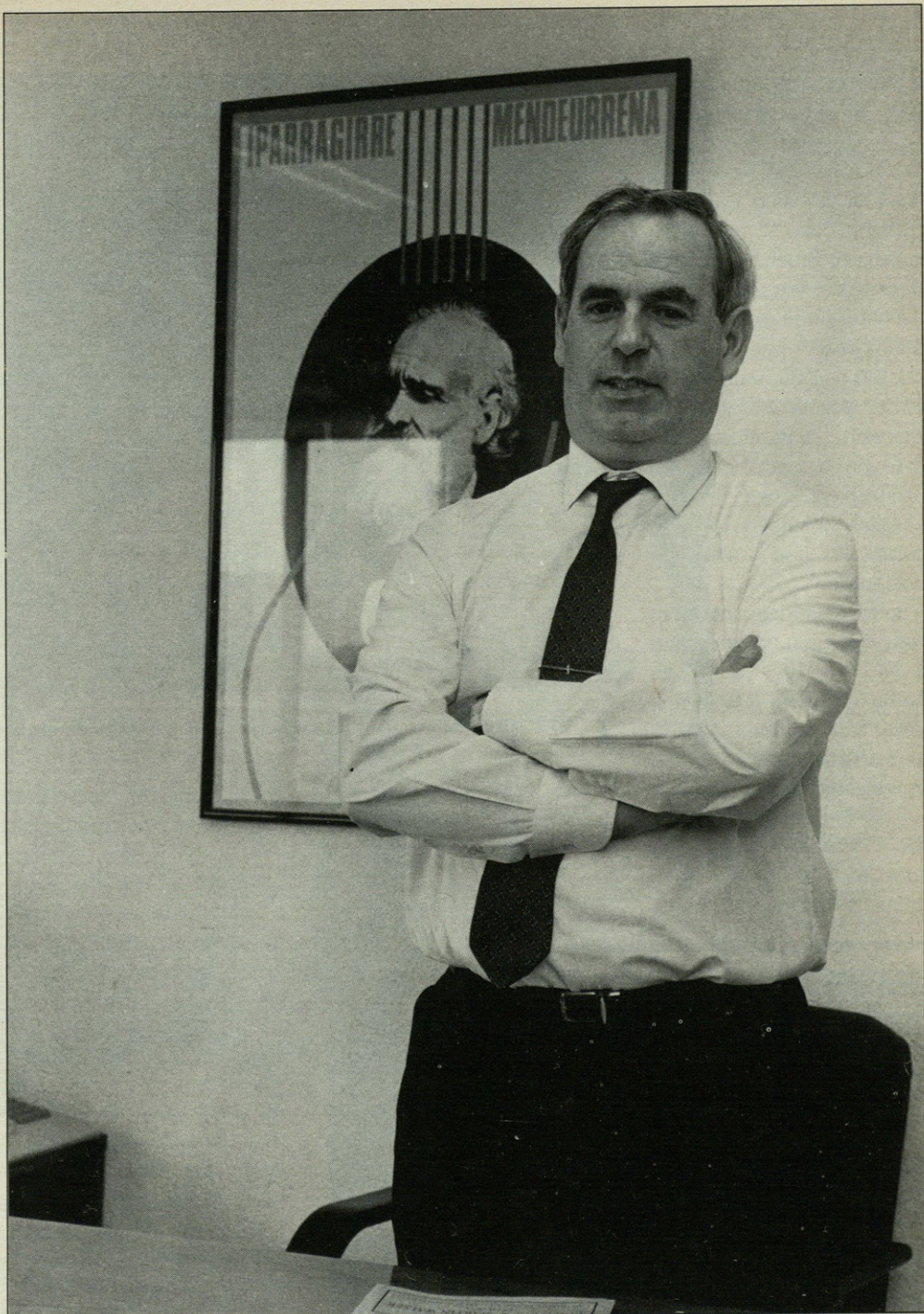
A. Beraz, zure zuzendari-zatik antzerkiarekiko lehentasunez jokatuko du-zue?

E.L. Bai, azken batean aktoreak sortu behar ditugu, berdin taulatu gainean aritzeko, telebistan edo zinem-an. Aktoreak ditugunean, beharbada, teknikaren mundua, azpiegitura eta beste landuko ditugu.

A. Euskal Herriko antzerki taldeek zirkuitu iraunkorrik eza eta azpiegitura falta salatu izan dituzte sarritan. Nabi duzun puntutik hasi.

E.L. Maila honetan bi hel-buru ditugu martxan: hiru diputazioekin batera zirkuitu iraunkorrak bultzatzea, eta honezaz gain, antzerki sare bateratua lotzea, hots, zerrenda batzuez —20 tal-deez osatutakoak edo— antzokietan eskaintza konkretuak egitea.

Azken hilabeteotan dipu-tazioetako jendearekin ha-maika bilera egin ondoren gure eginkizunetan nahas-ke-tarik badagoela ikusi du-gu. Ondorioz, lan banaketa antolatu dugu eta aurreran-tzean, zabalkunde nahiz zir-kuituetarako dirua diputa-zioetatik ematea eta guk krea-zio lanak laguntzea erabaki dugu.

Beraz, proiektuak hona ekarri eta martxan jartzeko lehendabiziko dirua zuzen-duko dugu. Zinemagintza-ren alorrean berriz, Euskal Mediaren bitartez, dirula-guntzen filosofia gaingitu dugu; lehen diru bat bota-tzen genuen eta kitto! Orain koproduttore gisa ari gara. Administrazioak errentaga-rritasuna eman nahi dio diru publikoari. Irabaziak ba-daude Eusko Jaurlaritza k parte hartzen du irabazi ho-

rietan. Une honetan, zinema alorrean 20 produktuan par-taide gara eta zenbaitetan dirua jasotzeko moduan.

Funtseran zabalkundera-ko baino krea-ziora jarriko ditugu begiak eta burua.

A. Zazpi urte daramatzazu karguan. Honezkero euskal kulturari buruzko ikuspegia osatzeko aukerarik izango zenuen. Aurrera ala atzera goaz?

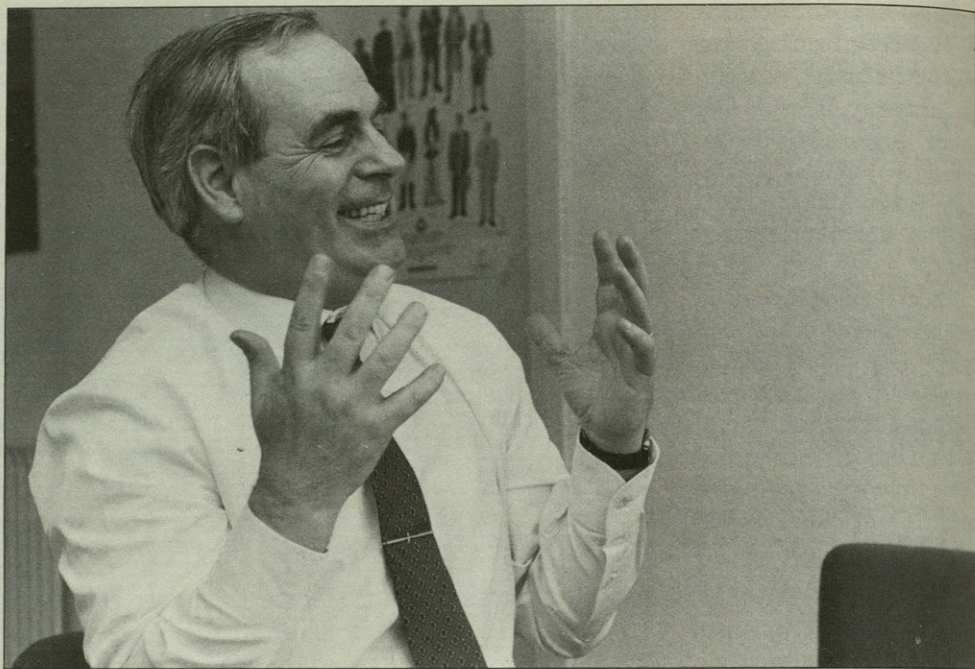
E.L. Gure sailean ekintza

«Jendea urtero dirua hartzera ohitu da, eta dirurik ez dagoela ohartu direnean mentalitatez aldatu beharrean izan dira. Hala ere, antzerkiaren alorrean, talde bat bera ere ez da krisiak jota erori».

handietan jarri ditugu indarrak. Ni hona etorri nintze-nean Tolosako Abesbatzen Topaketak kasu, 3 edo 4 milioi pezeta baino ez zituen jasotzen; iaz, 37 milioi pezeta hartu zituen. Euskadiko Baleta pare bat milioi pezetaz hartu nuen eta aurten 65 milioi pezeta jaso ditu. Donostiako Zinemaldiak 19 milioi pezeta zituen duela zazpi urte; orain, Euskal Mediarekin batera, 140 milioi luzatzen dizkiogu. Ekintza handiak finkatzera jo dugu beraz, eta hori aurrerapen handia da.

Jende asko dago inguruan hala ere, garai batean milioi erdia edo 100.000 pezeta hartzen zituena, eta horiek baztertzera jo dugu. Antzerki mailan, lehen 35 talderi eman genion dirua eta orain 6 edo 8 talderi, gehienez. Alde horretatik ezinegon sortu da. Zer komeni zaigu baina, 20-30 ekintza nagusi

Antzertiren bigarren zikloa unibertsitatera pasatuko dutela aitatu digu.

egitea edo txanponak banan-banan banatzea? Guk argi daukagu.

Beste aurrerapena gizarte mailako parte hartzearen al-

detik dator. Ez dugu guk bakarrik ekintza kulturalak egin nahi. Osatu gabeko pastelari azken bultzada eman nahi diogu. Itxura txarra emango genuke guztia Administrazioak bultzatu, dirulaguntza guztiak eman eta gizartea motelduko bagenu.

A. Ekintza kultural handiak baina, sarritan kritikatzen izan dira etxea teitatutik basita gero sostengatuko duten hormak ez direlako eraikitzen; zutoinek abul darraitelako oraindik, eguneroko kultura baztertzen delako. Iaz, adibidez, aurrekontu murrizketaren aurrean erantzun gogorra eman zen.

E.L. Jendea ohitu egin da urtero dirua hartzera, eta dirurik ez dagoela ohartu direnean mentalitatez aldatu beharrean izan dira. Baina hala ere, antzerki munduan kasu, talde bat bera ere ez da krisiak jota erori.

Antzerkigintzaren porrotaz hitz egiten denean argi utzi behar da zerk huts egin

duen. Produktuak, gizar-teari eskaintzen zaion horretan ez da askotan asmatu, zeren eta jendeari produktu ona eskaini zaionean antzokia bete egin baita.

Gauzak honela, horrelako murrizketa baten bidez mahaia astindua emanda adi jarri da jendea. Ondo etorri zaigu gauzak bere tokian jartzeko. Krisialdi honetan, ideiak garbi zituzten zenbait taldek inoiz baino lan gehiago egin dute, adibidez.

A. Dirulaguntzen banaketaren aurrean bainbat kezka errepikatzen dira urtero. Irizpideak ez direla publikoak, bainbat talde erabat baztertuak dituzuela.

E.L. Nik uste garbi daudela: gidoia ondo egituratu, planteamendu ekonomikoa finkatu, autoreak hemengoak izatea... zera gertatzen da, 80tik 8 aukeratu behar ditugula. Noski, aukeraketan beti dago konposagai subjektiboa, gidoiari dagokionean kasu. Honetan ere

Bilboko Alde Zaharrak badu bere nobela:

speed gauak

1989ko Azkue Saria

2

argitalpena

orain **795** pezetan

S U S A © (943) 37 07 38

aurrerapausorik emango dugu, aurrerantzean, taldeek proiektuak aurrez-aurre defendatu ahal izango baitituzte.

A. Zaila izango da Guggenheim bezalako proiektua aurrean izanda, bainbat diru murrizketa eragin eta kulturaren oinarriak jo dituen, jendea komentatzea?

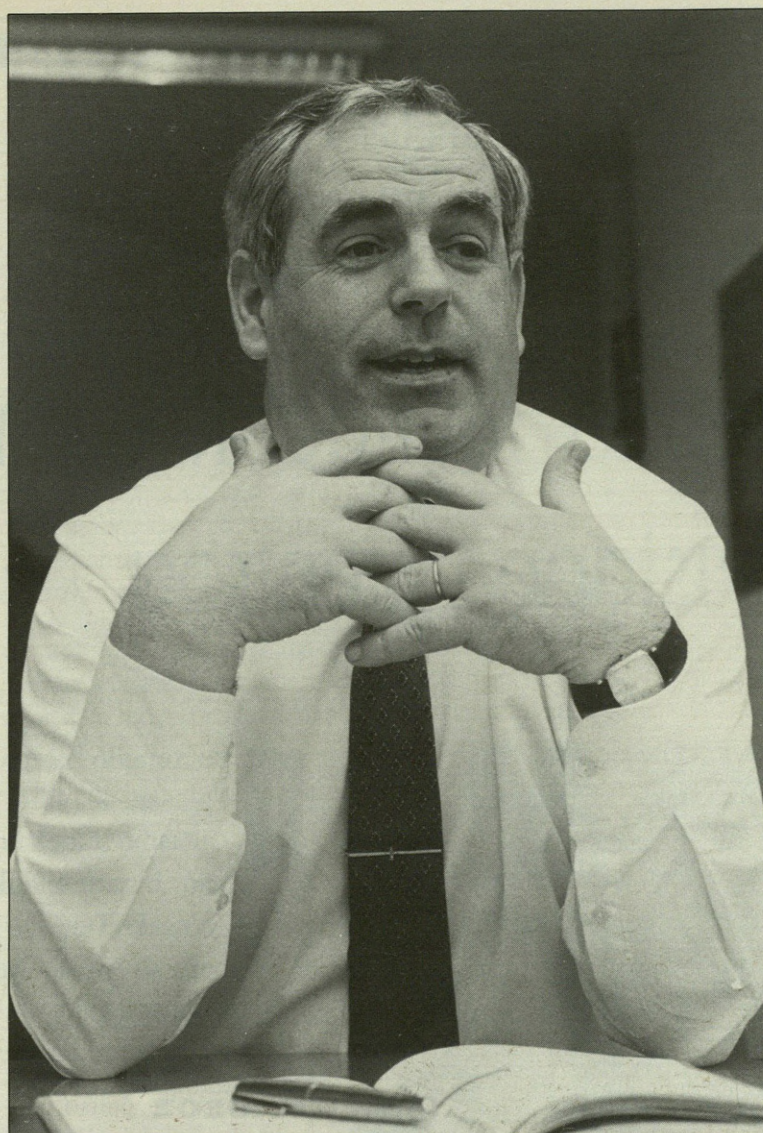
E.L. Baina jende batek inoiz ez du ulertuko zergatik filme bati 50 milioi pezeta ematen dizkiogun. Edota Donostiako Musika Hama-bostaldiari 300 milioi pezeta. Hori bera gertatzen da Guggenheimekin. Azken batean, sektore kualifikatu batek parte hartzen du ekin-tza horietan, ez da jende asko mugitzen, nahiz eta zabaltzen saiatu.

A. Aurten zenbat diru banatu duzue antzerki munduan?

E.L. 90 milioi pezeta proiektuak egiteko. Gero, Gasteizko festibalarari 12 milioi pezeta zuzendu dizkiogu eta Azpeitikoari 2 milioi pezeta. Antzertiri berriz, 20 milioi pezeta eta beste 20 tailerretan. Baina, 1991n EAEn, foru aldundiek, Eusko Jaurlaritzak eta udal nagusienek 1.000 milioitik gora gastatu zituzten.

A. Dirulaguntza horietan euskarak zer leku betetzen du?

E.L. Kriterio bezala euskarari lehentasuna ematen diogu. Baina ezin diogu euskarari hainbeste eta erdarari hainbeste jarri. Ahal den gehiena euskaraz bultzatzea dugu helburu. Egia

da euskarazko antzerkigintzak bide zaila duela. Gaur egun euskaraz egiten duten taldeek txapela kentzeko moduko meritua dute.

A. Hala ere euskarak butsaren hurrengo izaten jarraitzen du antzerkigintzan, zinema mundua ez aipatzeagatik. Administrazioak ez al du erantzukizun berezia irtenbiderik emateko orduan?

E.L. Eusko Jaurlaritza behartuz ezer gutxi egingo

du aurrera. Gizartearen go-go behar du aurretik. Administrazioak bere lana egin behar du, baina ez berak bakarrik. Dudarik gabe, euskararekiko diskriminazio positiboaz aritu behar dugu. Egia da baina, kultura alorrean erdaldun produktuetan euskarazkoetan baino aurrerapen handiagoa egin dugula.

A. Antzerki munduak kaltetari dagokionez aurrerapausorik eman al du?

E.L. Ikusle bezala duela zortzi urte eta oraingoak ikusita alde handia dagoela aipatu behar, amateur talde berriak sortu dira, aktore askok lana dute ETBn... Agian

«Osatu gabeko pastelari azken bultzada eman nahi diogu. Itxura txarra emango genuke guztia Administrazioak bultzatu, dirulaguntza guztiak eman eta gizartea motelduko bagenu».

produktuan ez da asmatzen, baina aktoreetan urrats handiak eman dira.

A. Talde amauterrak zuen kalkuluen barruan ala kanpoan daude?

E.L. Garai batean ematen genien dirua baina orain ez diegu ematen. Hobby bat da, lantokitik aparte egiten dena, txalogarria, noski. Euskarazko antzerki talde asko dira, gainera, tartean, baina guk profesionaltzearen aldetik egin dugu apustua, maila honetan talde on batzuk edukitzea nahi dugu. 25 pezeta ditugu eta ez gaitzek bakoitzari erreal bi emanez aritu.

J.J. Petrikorena

■ «Kultura alorrean proiektu erdaldunetan euskaldunetan baino aurrerapauso handiagoak eman ditugu» ●

Hemendik gutxira zabalduko dute Tolosako Txotxongilo Zentroa

Txotxongilo munduak ezinbestekoa duen sustapen zentroa

Idoia Otegi eta Migel Arretxe zuzentzen duten Tolosako Txotxongilo Jaialdiko zenbait ekitaldi burutuko dira zentro berrian.

Txotxongilo zentro berria irekitzekotan dira Tolosan. 40 milioi pezetako aurrekontua duen egitasmo honek urtean zehar hemezortzi mila haur inguru bilduko ditu. Zehaztasun bila Tolosako Turismo Ekinbide Etxera jo dugu, eta bertako Migel Arretxe eta Idoia Otegiarekin mintzatu gara.

PAUSOZ pauso, aurra doa Tolosako Turismo Ekinbide Etxearen (TEE) ekimenez, Txotxongilo zentro berria martxan jartzeko egitasmoa. Une honetan Udaletxeak proiektua onartu zain badago ere, bertako idazkari orokorra den Migel Arretxek ziurtatu digunez, «*inor ez dago proiektuaren kontra, gure eta denon bultzadaren arabera baizik ez dago kultura egitasmo berri honen errealitatea*». Bi hilabetearen dena prestatzen hasi, eta urte bukaerarako, 11. Nazioarteko Txotxongilo Jaialdirako hainbat ekitaldi burutuko dira zentro berrian.

Izan ere, Tolosa dagoneko bada erreferentzia

garrantzitsua txotxongilo munduan. Orain dela 10 urtetik hona Nazioarteko Txotxongilo Jaialdia urtero izaten da bertan, eta azkenekoan, parte hartzaileetan mundu osoko talde esanguratsuenak izan dira.

Asmo berriak martxan

1986an sortu zen, jaialdiaz gain beste zerbait egiteko lehenengo ideia. Antolatzaileen ustez, bazen urtean zehar txotxongilo munduarekin lotutako beste hainbat ekintza bultzatzeko garaia, eta halaxe ekin zioten asmo berriari. Batetik, jaialdia bera nola indartu, eta bestetik, urte osoko egitaraua

nola osatu eta antolatu. Bi-
garren ideia honen ildotik,
zentro berriaren proiektua
sortu zen. European honela-
ko esperientziak ekialdean
oso ugariak badira ere, zen-
tro hauek guztiz atipikoak
dira mendealdean. Bi sal-
buespen baino ez daude:
Kataluniako Lleidakoa eta
Belgikako Namur-en da-
goena.

Honen harian, Tolosan
kokatuko den zentro be-
rriak hiruzpalau atal nagusi
bilduko ditu. Batetik, urtero
antolatzen den Txotxongilo
Jaialdia; eta horren ingu-
ruan mahainguruak eta hi-
tzaldiak antolatzeko bidea
emango du. Bestetik, tailer
desberdinak martxan jarri-
ko dira, haur, irakasle eta
profesionalentzat bereziki.
Nagusiki helburu pedagogi-
koa izango duen erakusketa
iraunkorra ere muntatu nahi
dute, (lau hilabetero, txo-
txongiloaren inguruan gai
desberdinak jorratuko li-
tuzkeena), eta honekin ba-
tera, dokumentazio zentro
bat ere, orain arte bildutako
materiala eta sortzen doana
behar den moduan biltzen
joateko.

Zentro berria zabaltzeak,
bestalde, berrogei miloi
pezetako (bi milioi libera-
inguru) aurrekontua izango
du, Txotxongilo Jaialdiak
dituen hamahiruak barne.
Tolosako Turismo Ekinbide
Etxeko idazkari orokorra
den Migel Arretxek jakine-
razi digunez, «proiektua se-
rioa da, eta urtetako lana-
ren poderioz iritsi ahal izan
dugu honelako egitasmo
batera, ez bestela. Azke-
nean, finantzaketan era-
kunde guztiek parte hartu-
ko dutela espero dugu, Al-
dundiak, Udalak, Jaurlari-
tzak eta baita Kutxak ere».

Datuak datu, eta txo-
txongiloak mugitu dezakeen
haur kopuruaren adieraz-

Enkarni Genua, Txotxongilo taldeko partaidea

«Espresio bideak indartzen dituen neurrian, onuragarria da guztiz honelako gune baten sorrera»

ARGIA. Zein litzateke,
zure ustez, zentro honek
bete beharko lukeen hel-
buru nagusia?

ENKARNI GENUA.
Kultura eta heziketa bul-
tatzeko balio behar du.
Antzezlan onak eta asko
ikusteko aukera izango da
bertan, eta haur munduan
nahiz helduengan eragin
garrantzitsua izango duela
uste dut. Gune dinamiko
bat sortzeaz batera, urte
osoan zehar lan asko ikusi
ahal izango dira.

A. Azken urte hauetan
txotxongilo munduak
nolako bidea egin du?

E.G. Euskal Herrian tra-
dizio txikia izan da. Eus-
karaz, gu izan gara orain
dela 22 urte, gerra ondo-
ren lehenengo emanaldia
eman duen taldea. Ondo-

ren beste talde batzuk
sortzen joan dira, baina
egia esan, konpetentzia
handirik gabe; hemendik
atera gabe. Geroago, na-
zioarteko jaialdiak etorri
ziren, orain dela hamar
urte inguru, eta hau urrats
kualitatiboa izan zen: To-
losakoa eta Bilbokoa.
Atzerriko taldeek egiten
dutena ikusteko aukera
sortu zen orduan. Aurten,
adibidez, Amerika eta Eu-
ropako talde askoren lana

ikusi ahal izan dugu.

Hala ere, oraingoz talde
berririk ez da sortzen, eta
orain dela urte batzuetan
koak jarraitzen dugu. Ber-
tako txotxongilo zentro
batek talde berrien sorre-
ran eragin lezake, eta mu-
gimendu berriak eragin.
Espresio bideak indartzen
dituen neurrian onuraga-
rria da honelako gune ba-
ten sorrera. Emanaldiak,
ikastaroak... giro eta ohi-
tura bat sortuko dute.

Enkarni Genuaren ustez, gune dinamikoa izango da zentroa.

garri, urtero azaroaren bu-
kaera aldera burutzen den
Txotxongilo Jaialdian Tolo-
san izaten den haur partai-
detzaren berri ere eman di-
gu Idoia Otegi TEEko lehen-
dakariordeak: «Kontuan
hartu behar da, jaialdiak
irautean duen bost egunetan
bakarrik, hamaika mila
haur bertaratzeke eskaera
izaten dugula, eta orain

**Urtean ehunetik
gora emanaldi
burutuko dira
Tolosako
txotxongilo
zentroan**

arte, bitarteko eta toki fal-
taz, hiru mila baino ez di-
tugula jasotzen. Datu ho-
nek, berez, txotxongiloare-
kiko dagoen interesa era-
kusten duela uste dugu».
Otegik gehitzen digunez,
«gure kalkuluen arabera,
proiektu berriarekin, ur-
tean 126 egunetan, gutxi
gorabehera, emanaldiak
izango genituzke, eta be-
raz, hemezortzi mila hau-
rrek bertan parte hartzeko

aukera izango lukete: aste-
lehenetik ostiralera 200
haur egunero, eta horretaz
gainera, astebukaeretan
helduentzako saioak ere
antolatuko genituzke. Ho-
nen ildotik, beraz, zentro
berria martxan jartzea,
salto kualitatiboa bakarrik
ez, kuantitatiboa ere izan-
go da».

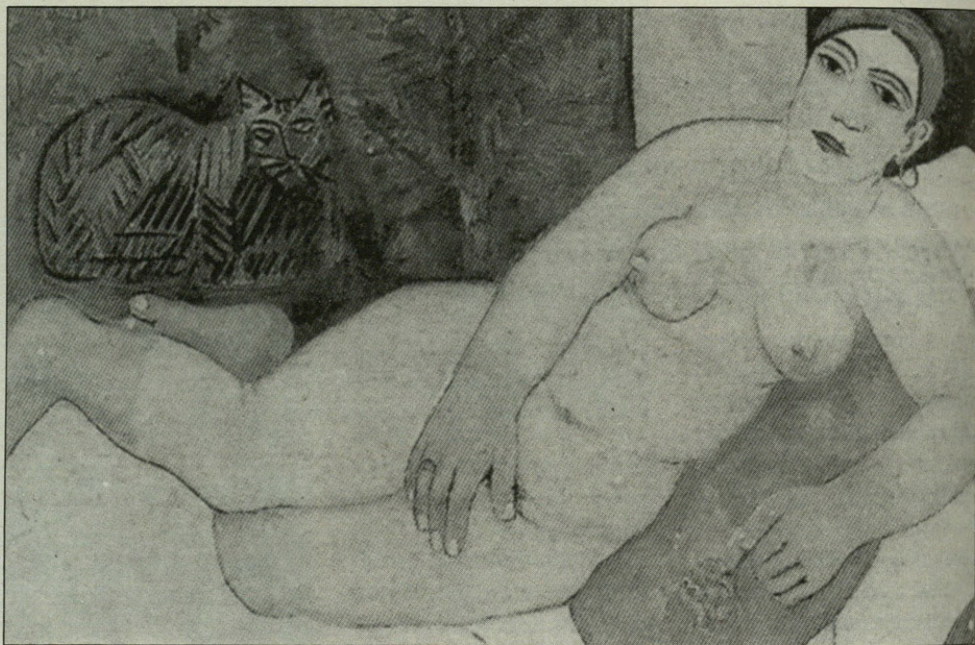
Patxi Sarriegi

Mende hasierako pintura errusiarra

Soviet Batasun ohiko lau muturretan galdutako museotatik bilaketa egin ondoren bildu ditu Cousseau jaunak Nantesen «L'avant-garde russe, chefs-d'oeuvre des musées de Russie, 1905-1925» erakusketan agertzen diren lanak. Izenburuak agian gehiegizko ikusmina sor dezake baina, kritikak kritika, ukaezina da oso gutxitan ikusi eta erreproduzitu diren lan interesgarriak azaltzen dituela, katalogoa eta guzti.

Larionoven «Venus Katsap», Ulianovskeko museoan zetzan egunargiaren zain.

GEZURRA badirudi ere, urte luzetan egon dira erdi ezkutaturik, egun hobe zain, Kandinsky, Malevitx eta Rodtxenkoren hainbat maisu lan. Mende honetako bigarren hamarkadaren hasieran populazio osoaren heziketagai izan zitezen Batasun sortu berriko lurralde guztietara zabaldutako koadro hauek, gora-behera politikoen zioz, so-toetako ilunbeetara konde-

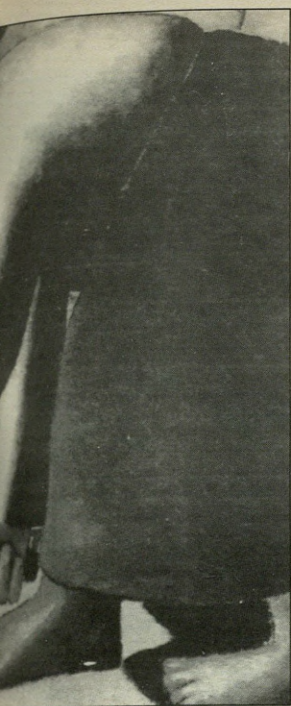
natuak izan ziren eta egunotan, mendealdeko biztanleen begitara agertzen dira. Agian mendealdeko begirada nabarmenegiaz egin-dako galbahetik pasa ondoren.

Errusiako museotako maisuak iragartzen dira erakusketaren deialdian, baina amua gehiegizkoa izan daiteke Chagall, Lissitzky eta Tatlineren lan bat bere ere agertzen ez dela

kontuan hartzen badugu. Are gehiago, pinturara mugatzen den erakusketa izanik. Mende hasierako Errusiako abangoardia eta tententzia piktorikoen bilakaera argituko duen agerpenaren bila doanak, seguru, gogoa asetu gabe itzuliko da Nantesetik, baina hala ere ezin daiteke esan erakusketak ezer eskaintzen ez duenik.

Osotasun gisa baino,

monografia partzialen bilketa bezala begiratzuz gero askoz inpresio hobeia aterako du bisitariak. Gutxitan edo inoiz zabaldu gabeko irudiek gogoetarako bide eman dezakete, eta erakusketaren distribuzioak berak

■ **Mugatua izan arren, aurkikuntza ederrak jendaurreratzen ditu Errusiako abangoardiari buruzko erakusketak** ●

erraztasun gehiegirik eskaintzen ez badu ere, ikuslearen esku geratzen da loturak, antzekotasunak eta kontrakotasunak bilatzeko saioa. Garai horretan mundu mailan nagusi ziren tendentziatako fruituekin batera, ikonoetako estetikaz gozatzeko aukera paregabea.

J.M. Heritz

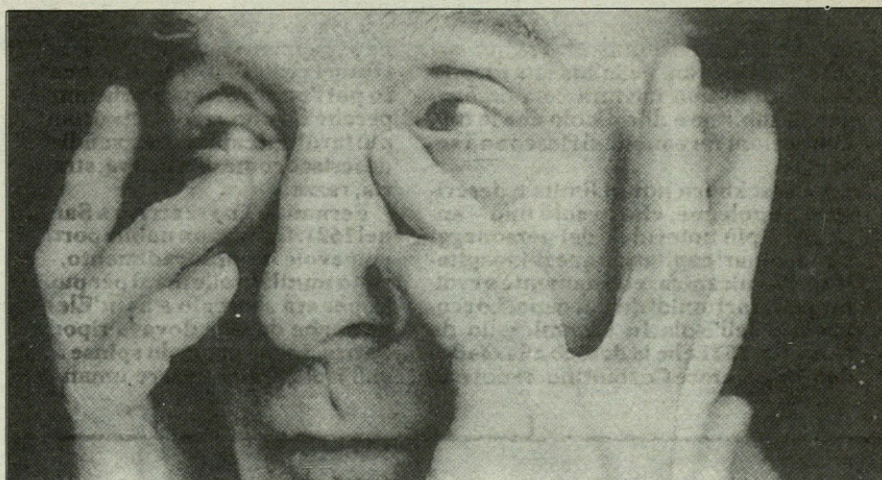
Z I P R I Z T I N A K

Munduaren ikuspegia XIX. mendeko dagerrotipoetan

Argazkiak egiteko modua asmatu zenean, munduaren testigantza emateko aurrerapauso izugarritzat jo zuten orduko garaikideek.

Errealitatea artistaren bitartekaritza gabe agertzeko modua iritzi zioten, eta mendebaldeko menturazaleek asmo horrekin garraiatu zituzten beren kamarak mundu zabalean zehar. Horien

begiek jasotako errealitate puskak bildu ditu berrogei urtean zehar Charles-Henri Favrodek, eta horiexek dira Lausanako Elysee museoan «Le Temps des colonies» erakusketaren barruan azaltzen direnak.

Mende honetako abangoardiaren aita Veneziako Palazzo Grassin

Andre Bretonek «hogeigarren mendeko pertsonarik adimentsuena» zela esan zuen, eta Apollinairek honela iragarri zuen 1912an «etorkizunekoa da, etorkizuneko gizakiek bakarrik ulertu ahal izango dute». Marcel Duchamp-ez ari gara, eta hain zuzen ere artista honi eskainiko zaio erakusketa bat Veneziako Palazzo Grassin. Guztira Duchampen bizitza osoa erakusten duten hirurehun lan azalduko dira jendaurrera apirilaren 4etik uztailaren 18ra bitartean. Muntaiaren arduraduna, azken hogeitau urteotan Duchampen lana aztertzen ari den Jacques Caumont izango da.

OTSAILAK

27

■ INTSUMISIOAREN ALDEKO ROCK EGUNA

ETSAIAK, Beltzez eta Izan taldeak dira «Intsumisioa» izenpean Patxakoeke antolatu duten Rock Egunaren protagonistak. **Ezpeletan** izango ditugu otsailaren 27an. Rock Eguna **arratsaldeko 6etan** hasten bada ere, kontzertua gaueko 10etatik aurrera izango dugu. Ezpeletan lo egiteko aukera ere izango da alde zurretik telefono honetara deituz gero: 59 / 25 62 97.

■ GERRA GARAIAK VANGUARDIA ARETOAN

POTI EGIDAZU artista bilbotarrak azken lau urteetan egindako margoak ikus daitezke Bilboko Vanguardia aretoan otsailaren 27a bitarte. «Tiempos de guerra» («Gerra garaiak») izeneko erakusketa honek hainbat **prespektiba desberdinen nahasketa** nabarmentzen ditu. Margolariak azken lau urteotan New Yorketik ekarritako sentipenak dira erakusketa honen mamia.

PIZTIAK taldea ikusi eta entzuteko bi aukera eskaintzen dizkigu datorren asteburu honek. Ostiralean, otsailaren 26an, Zestoako gaztetxean gaueko bederatzietan izango ditugu; eta hurrengo egunean, hau da, 27an, Andoaingo gaztetxean arituko dira arratsaldeko zortzietan. Kontzertu honetan Ama Say talde bizkaitarrarekin batera joko du Mutrikuko boskoteak. (Argazkia: Alberto Markuerkiaga).

B E G I B E L A R R I

A N T Z E R K I A

Telefono erotiko berria

ARETOKO argiak itzali egin dira, baina oihala ez da irekitzen. Badirudi antzerki emanaldia oraindik ez dela hasiko. Baina azken minutuan bi pertsona agertzen dira aretoko atzeko partetik eta hasten dira dena prestatzen hitzaldirako. Hitzaldia esan dute? Zein hitzaldi bada? Hau da nahastea! Alajaina! Sartu egin gara sexualitateari buruzko hitzaldi batean! Eta Eusko Jaurlarizak antolatua gainera! Dena den, gera gintezke denboratxo batez, badaezpada ere, sexuarenak badakigu, beti dauka bere *morbo* txikia... Bestalde arazo sexual mota desberdinak antzezteko asmoa daukate. Gero eta interesgarriagoa jartzen ari da obra. Bai. Prest gaude geratzeko, ea zer gertatzen den.

Hau da Bederen-1en proposamena beren azken muntaiarako, «Argirik piztu gabe». Sexuaren munduari lotuta dauden kontuak taula gainetik pasatzen doaz, beti umore puntu batekin eta beti behar den duintasunarekin, txiste merkean ez erortzeko. «Argirik piztu gabe» geure buruei begirada samur bat ematen dien ikus-kizuna da. Geure buruei eta geure bizitzetan hain garrantzitsua den alde horri: gizakien arteko harreman fisikoak, edo harreman eza kasuen arabera, harreman fisikoak lortzeko gaitasuna eta oztupoak.

Planteamendu interesgarria beraz, egite eta taularatze zuzen batekin. Maribi Arrieta eta Xabier Agirre, erretiratu, gazte, ertzain, bikote, atso matiatiko eta hainbat pertsonaia erraz

«**ARGIRIK PIZTU GABE**», BEDEREN-1.
EGILEA ETA ZUZENDARIA: PATXI
SANTAMARIA. AKTOREAK: MARIBI
ARRIETA eta XABIER AGIRRE

bihurtzen dira. Lana bukatu ondoren, benetazko bizitzara iritean, geure burua apur bat gehiago ulertzen dugu eta zerbait gehiago dakigu gure artean hain era berezietan eramaten omen den sexuaren aferaz.

AGUS PEREZ

■ GENERAL LEE BARAKALDON

MANU HEREDIA dugu General Lee taldeko abeslari eta gitarrajolea. **Rockabilly, rock & roll, country, rithm & blues...** General Lee-k amerikar zaporerik onena dakarkigu baina *revivaletan* erori gabe. Berarekin Arturo Garcia, bateriajolea, eta Alvaro Irizar, baxua, Barakaldo Antzokian izango dira otsailaren 28an arratsaldeko 8etan.

■ ZUMARRAGAKO ARGAZKI LEHIAKETA ERAKUSGAI

AZKEN eguna dugu otsailaren 28a Santa Lutzia Argazki Lehiaketan parte hartu dutenen lanak ikusteko. Erakusketa Zumarragako **Itarte Kultur Etxean** dugu, ordutegia, goizez 12etatik 2ak bitarte, eta arratsaldez 6,30etatik iluntzeko 9ak arte izanik.

■ GOYARI BURUZKO ALDAGAIK BILBON

ARTE Ederretako Museok **Herwig Zens-en** «Goya-ri buruzko aldagaiak» eskaintzen digu martxoan zehar. Austriatik datorkigu Herwin Zens, 17 urte zituenetik Goyaren lana aldatu eta jarraitu duen margolaria. Erakusketa honetan Zens-en **21 lan** ikusgai egongo dira Martxoaren 28a bitarte.

■ MAKRAKE IKASTAROA TOLOSAN

TOLOSAKO Kultur Etxeak makrame ikastaro bat antolatu du datorren martxorako. Ikastaroak bi hilabeteko irupena izango du, **martxoaren 1etik apirilaren 28a bitarte**. Ikastaro honen prezio orokorra 11.250 pezetakoa da (562 libera inguru) eta Tolosan auzotuentzat 7.500 pezetakoa. Ikasle kopurua mugatua denez, parte hartu nahi dutenek 943 / 67 03 83 telefonora deitu beharko dute.

■ BIDEOARTEA BARAKALDOKO ANTZOKIAN

IBAIZABALEN ezker aldean dagoen antzokirik dinamikoena, Barakaldoko Antzokiak hain zuzen ere, bideoarte emanaldi bi eskainiko dizkigu datorren aste honetan. Martxoaren 2an eta 3an arratsaldeko zortzietan bideo desberdinak izango ditugu bideoarte zertan den jakin nahi badugu. **Saez, Mora, Rabanal, Quiroga, Garcia Andujar, Planas, Tejero eta Serraren bideoak** izango ditugu emanaldi hauen protagonistak.

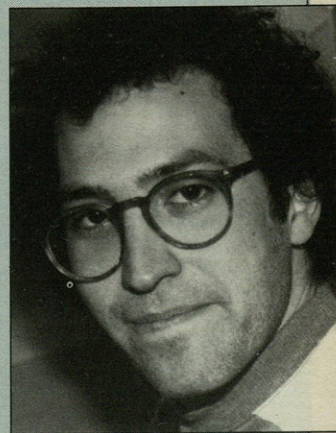
Pernan Goñi: «Napartheid berrian mugaren arazoa azpimarratu nahi izan dugu»

ARGIA. *Zer darabilzue eskuartearen Napartheid komikiaren ale berrian?*

PERNAN GOÑI. Betiko komiki fresko eta martxo-soaz aparte, oraingoan oparitxo bat dugu guztientzat. Komikiaren ale bakoitzarekin single bat. Bertan, alde batean Negu Gorriak taldeak Iruñean zuzenean grabatutako «Napartheid» kantua, eta Kojon Prieto Azabache y Los Huajalotes koadrilak kantatutakoa beste aldean.

A. *Zein gairen inguruan jorratu duzue azken ale hau?*

P.G. Komiki berri honetan mugaren problematika azpimarratu nahi izan dugu. Gai honen inguruan egin ditugu gure irudi eta kontakizunak; pertsonen arteko mugak eta nola ez, Iparralde eta Hegoaldearen arteko muga. Aipagarria iruditzen zait Iparraldeko neska batek egindako lana, bertan bikote baten harremana plazaratzen du, neska Iparraldekoa eta mutila, aldiz, Hegoaldekoa. Oso komiki polita eta

esanguratsua. Badugu New Yorketik bidalitako lantxo bat ere.

A. *Diru aldetik zer moduz?*

P.G. Kristoren zuloa dugunez gero, harpidetza kanpaina bati eman diogu hasiera, horrela komikia ateratzen dugun bakoitzeari ziurtasuna eduki ahal izateko. Azken zenbaki honetan publizitatea ere zertxobait igo da. Lehen euskararen inguruko publizitatea genuen batez ere; oraingo honetan tabernak eta liburudendak lortu ditugu. Azkenik, banaketa sarea ere hobetu egin dugu, Euskal Herriko toki gehienetara heldu asmoz.

■ BELDURREZKO FILMEAK STEPHEN KING-EN ESKUTIK

BELDURREZKO filmezaleek badaukate zer ikusi **Gorlizen**, bertako Kultur Etxean antolatuta, Stephen King-en eleberrietan oinarritutako filmek eskaintzen baitira. Martxoaren 5ean, Estatu Batuetako idazle honek buruturiko liburu bat abiapuntu duen «It» filmea izango dugu arratsaldeko 6etan Kultur Etxeko Erakusketa Aretoan. Hori gutxi ez bada ere, Jessica Tandy protagonista nagusi duen «Misery» luzemetraia ikusi gabe dutenek martxoaren 12an hurbildu beharko dute herri bizkaitar honetara.

L I B U R U A K

«AKAPELA».

UHAINA/EUSKALDUN
GAZTERIA. 1992KO EKAINA.

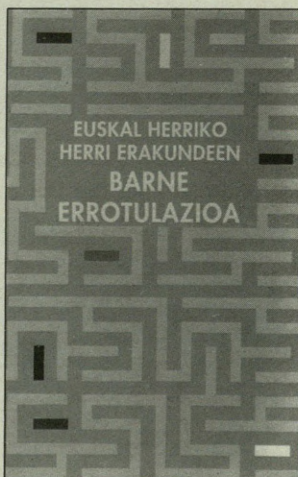
KANTU zahar nahiz berrien bilduma da hau, aspaldian kantatuak edota grabatuak berriak, baina denak Euskal Herrian eginak. Euskal Kultur Elkartearen laguntzarekin kaleratu zen orain hila-bete batzuk liburuska hau. Guztira 250 kantu inguru biltzen dira ■

«1992. MUNDUAREN
EGOERA». ASKOREN

ARTEAN. BAKEAZ. 266 or.

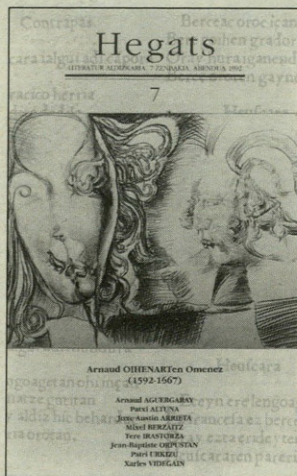
LAN hau Wolrdwatch Institutek gizarte eramangarri baten alde eginiko txostena da, eta bertan artikulua ez-

berdinak biltzen dira. Azken batean, hamarkada hau erabat hondatzeaz dagoen munduko ingurugiroari buruzko hausnarketa sakona da. Lan honen ardura Lester R. Brown-ek hartu zuen ■

«EUSKAL HERRIKO HERRI
ERAKUNDEEN BARNE
ERROTULAZIOA». HAAE.
EUSKO JAURLARITZA. 171 or.

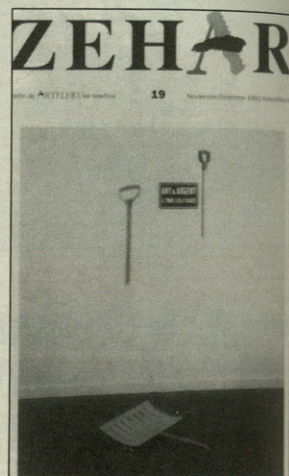
ADMINISTRAZIO mailan erabiltzen diren hainbat kargu, lanpostu, ogibide, erakunde izen eta abarrekoak biltzen dira gaztelania-euskara eta euskara-gaztelania moduan ematen den hiztegiño honetan. Helbu-

dua, beraz, herri erakundeetan agertzen diren itzulpen okerrak zuzendu eta irizpideak bateratzea da ■

«HEGATS» ALDIZKARIA.
EUSKAL IDAZLEEN
ELKARTEA. 7. ZENBAKIA.
1992KO ABENDUA. 96 or.

IDAZLEEN Elkarateak kale-ratu azken zenbaki hau Arnaud Oihenarten omenez eginga da erabat. Berari buruz idatzi dutenak, berriz, Arnaud Agergarai, Patxi Altuna, Tere Irastortza, Jean Baptiste Orpustan, Patri Urkizu, Xarles Bidegain, Joxe Austin Arrieta eta Pierre Berzaitz dira eta, gainera,

Arnaud Oihenart beraren «L'art poétique basque» lanaren informazio kritikoa ere ematen da ■

«ZE HAR» ALDIZKARIA.
ARTELEKU. 19 ZENBAKIA.
1992KO AZAROA-
ABENDUA. 28 or.

ARTEAREN inguruko aldizkariak artista nahiz idazle batzuen lanak biltzen ditu: elkarrizketa Guadalupe Etxebarriarekin, Joxe Mari Iturralderekin «Cut Up» proiektua, Juan Esteban Urkixoren «Hiru pantailak», egutegia, agenda eta arte garaikideko hiztegiaren hurrengo entrega ■

D I S K O A K

«NERBIXUAK 12 PM.»
EH SUKARRA. ESAN OZENKI

TALDE eibartarraren bigarren singlea da hau eta bi kantu biltzen ditu, horietako nagusia, disko txiki honi izena ematen dion «Nerbixuak 12 pm» da. Aipatu kantuan oinarrituta, iaz bideo-

klip bat egin zuten EH Sukarrako kideek, orain arteko lehena. Bigarren aldean, berriz, «Blues» kantua agertzen zaigu, zuzeneko kontzertu batetik bildua, horrek dituen soinu aldetiko efektu bereziekin.

Beraz, lau eibartarren lan

berri honek duen gauzarik bereziarena —kontuan harturik bi kantu hauek LP batean beste batzuekin batera agertzen zirela—, bigarren kantua zuzeneko emanaldi batean grabatua izana da, kontzertu bateko aukera aprobetxatuz ■

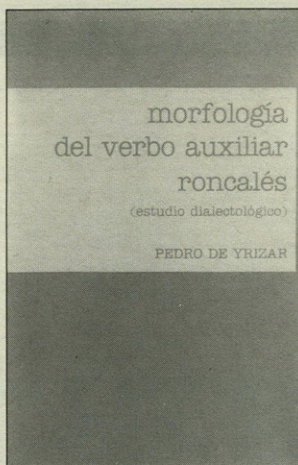
**«ARABAKO ARKEOLOGI
MAPA». ARABAKO FORU
ALDUNDIA.**

BITXIKERIA hau elebidun argitaratu du Arabako Foru Aldundiak. Gure artean ildo honetatik jorratzen den lehen esperientzia da eta bertan, alde batetik mapa bera agertzen da, Araban dauden trikuharriak, neotropoliak, haitzuloak, erro-

matar aztarnak eta gainera-koak lekuan leku kokatuz. Atzealdean, berriz, eskualdekako informazioa biltzen da ■

**«HOGEI IBILALDI ETA
TXANGO DONOSTIAN
ZEHAR». IMANOL
GOIKOETXEA. DONOSTIAKO
UDALA.**

DONOSTIAKO bazterrak hobe ezagutzeko helburuarekin dago egin liburu hau. Beraz, hogei ibilaldi ezberdin proposatzen dira, ia denak inguruko mendietatik abiatuta, eta zailtasun handiegirik ez dutenak. Ibilaldi horietan aurki daitezkeen gune interesgarriak ere biltzen dira, arkitektura, etnografia, paisaia, arkeologia, geologia edo beste hamaika arrazoi direla eta. Lehen zatian Donostiaren historia bildu eta bigarrenean ibilaldiak agertzen dira ■

**«MORFOLOGIA DEL VERBO
AUXILIAR RONCALES
(ESTUDIO DIALECTOLÓGICO)».
PEDRO DE YRIZAR.
EUSKALTZAINDIA.
NAFARROAKO
GOBERNUA. 142 or.**

ADITZAREN indikatiboa lantzen du Yrizarrek lan honetan, erronkarian dauden aldaera guztiak bildurik. Bidangoz, Urzainki eta Uztarrotzeko aldaerak dira,

hain zuzen ere, bildu egiten direnak. Era berean, erronkariari buruzko orain arteko ikerketa guztiak hartu dira kontuan ■

**«DEIADARRAK». MIKEL
ATXAGA. TXERTO. 190 or.**

URTEAK eman ditu dagoneko Mikel Atxagak «Deia» egunkariko orrialdeetan ia-ia egunero euskarazko iritzi artikulatuak idazten. Eta, egia esan, tribuna horretatik jaurtiriko ideiek jarraipen handia izan dute. Bestalde, liburu honen tajuketa ildo horretatik egin da, hots, artikulatu horien bilduma aukeratu bat, sailez sail plan-teatua. Honako gaiak jorratzen dira bilduma honetan: «Euskara euskaldunon hizkuntza», «Euskararen normalkuntza», «Hezkuntza eta hizkuntza», «Komunikabideei begira», «Bidegileak», «Kontu kontari» eta «Herri-gintzaren ildotik» ■

B E G I B E L A R R I

D I S K O A K

Garrasien ekaitza

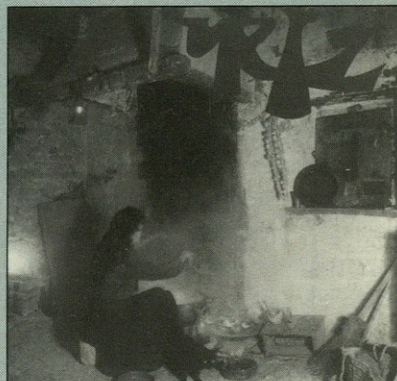
UDAZKENEAN jaiotako haurtxo berria dugu eskuartean, hosto lehorren artean diharduena. Kantuz kantu hazi nahi ez duen mutila, kaleko mutil koxkorra eta bizitzari aurre egiten dion gaztearen istorioak ditugun entzungai, bukaeran agure zaharren agurrak bukatzeko, amaiera emateko.

Talde berria Urtz, hasiera oso ona-rekin, arrakastaz gainera. Disko hon-tan ikasi nahi duenaren maisutasuna sumatzen da, bidean astiro doan gi-zaki azkarrarena agian edota ordu asko sartu dituen taldearen ispilutzat jo dezakegu.

Negar artean jaio, negarretan bu-katu behar, bitartean borrokatzeko prest eta ausart dago mutila. Garra-

sietan hasieratik, gitarra zorrotzak etengabea eta ahots oso ona disko osoan zehar. Hi! Lehenengoa izateko asko ezta? Hala ematen du behintzat, donostiarrak lan ikaragarria egin dute eta Su ta Gar-ek zabaldutako bidetik artez doaz, entzule anitzekin, abiadu-ra geldiezin batean. Entzungarri suertatzen dira abesti oro, mezua bat-batean barneratzearekin batera jarraitu ahal izateko aukera handia ematen du musika honek, gainera argi eta garbi ulertzen da dena.

Jaio, hazi, bizi, borrokatu, lan egin, zahartu eta hil. Honek laburbiltzen du disko honen nondik norakoa, liburu batek azal lezakeen argitasun berdi-naz, itxuraz, hitzez, argudioz. Baina gurea ez da liburu, musika kutxa

**«EKAITZAREN GARRASIA».
URTZ. GOR.**

baino eta horri helduko diogu ahal den bitartean, honelako kantu ede-rrak entzuten.

PATXI GAZTELUMENDI

T E I L A K

■ JUAN BERNAOLA HIL DA

OTSAILAREN 10ean hil zen Juan Bernaola, «Juanpe», Arratia bailara musika eta euskaltzasunez jantzi zituena. Aitarengandik jaso zuen musika zaletasuna; Arratiako abesbatzan kantari aritua, trikitixa astinduz hamaika saio egin zituen bizitzan zehar. Antolatu ere, berdin trikitilari jaialdiak edota bertsolarienak. Euskaltzalea, bailarako kantu ohiturak suspertu eta ahal zen lekuan esku bat luzatzeko prest ezagutu zuten.

■ LAUDION ARABA EUSKARAZ

EKAINAK 6an Laudion burutuko da Araba Euskaraz-en aurtengo edizioa. Amurrio, Etxaurren eta Audioko hiru ikastolek jasoko dituzte bertan bilduko diren diruak, Aiara bailaran, bigarren mailako irakaskuntzara —egungo OHoren ondorengo— zuzenduko den zentro berrira jarriko direnak.

■ ZINEMA MASTERRA ABIATU DA

HAMABOST pertsonaren parte haritzeaz abiatu da EHuko Informazio eta Zientzia eta Arte Ederretako fakultateek, Gasteizko Teknologia Berrien Udal Zentroarekin batera antolatu duten zinema masterra. Ikasketa praktikoak egin asmoz, zinema, telebista eta dokumentalen alorrak jorratuko dituzte. Sailez sail, gidoigintza ikastaroa Antonio Altarriak zuzenduko du eta bertan Rosa Maria Martin, Montxo Armendariz eta Imanol Uribe arituko dira. Errealizazio ikastaroa Cristina Arrazolaren esku egongo da eta ekoizpena Fina Salegirenean.

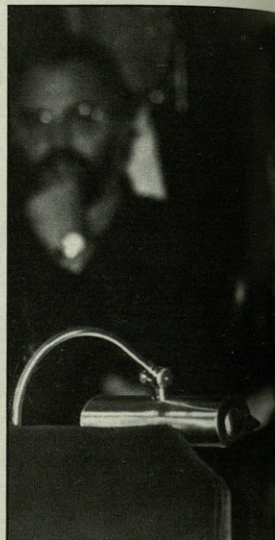
Guzti hauekin batera, Elias Querejeta, Angel Amigo, Jose Luis Garcia Rojo, Miguel Flora, Francisco Javier Urkijo, Santos Zunzunegi, Javier Aguirresarobe eta Imanol Ariasek euren esperientzien berri emango dute. Masterra, 385.000 pezeta (19.250 libera) balioko ditu ikasleko, eta Araba eta Bizkaiko diputazioek beken bidez babestu dute.

■ HIZKUNTZA MINORIZATUEN AGIRIA

ALAIN Lamassoure Baionako UDFko diputatuak, Pariseko Gobernuak Hizkuntza Minorizatuena Agiria sinatu dezan lege proposamena aurkeztu berri du Europako Hizkuntza Gutxituen Bulegoaren azken jardunaldietan.

Izan ere, Pariseko Senatuan egindako «Frantziako Hizkuntzak, Europako Hizkuntzak» jardunaldietan duela hilabete batzuk aitaturakoak errepikatu zituen, hots, datorren gobernu berriari legegai baten luzatzeko asmoa.

F E R R A N A K E R R A N

«Erotu naizela dioten bonetan zoriontsuago nengoke ziegabatean idazteko makina eta mabai batez».

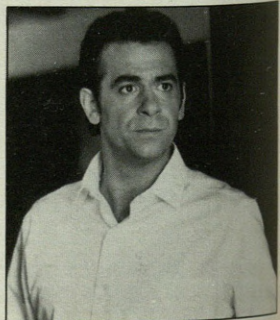
Jorge Oteiza, eskultorea.
El Diario Vasco, 93-II-17.

«Koadro bat ez dago inoiz bukatuta».

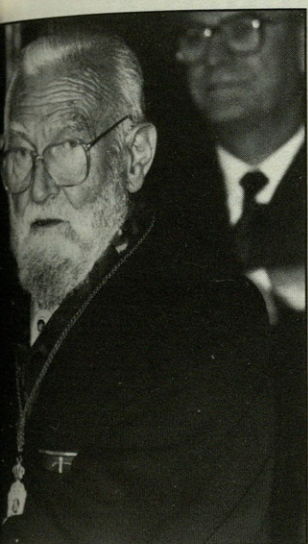
Felix Beristain, pintorea.
El Mundo, 93-II-17.

«Urtetan ikusi dugu bemen ekoiztutako pelikuletarako kanpoko aktoreak ekartzen. (...)Orain, euskal zuzendari gazteei eskertu behar zaie hemengoez baliatu eta hemengoak kanpokoak baino okerragoak ez direla erakusteagatik».

Karra Elejalde, aktorea.
Egunkaria, 93-II-14.

«Tabu eta itxurakeria politiko asko daude kulturaren eta artearen munduan. Hori guztia sobran dago eta falta dena agian, kritika da, baina kritika zentzu onean, analitikoa eta baloratiboa».

Joseba Arregi, EAEko Kultura sailburua. Egunkaria, 93-II-16.

«Abestiak gizarte arma gisa ez du funtzionatzen».

Xabier Lete, abeslaria. Deia, 93-II-12.

«Ez Bizkaiko Foru Aldundiak eta ez Bilboko Udalak ez dute Bilboko Sinfonikoa desagertzen utziko».

Tomas Uribeberria, Bizkaiko Kultura diputatua. El Correo Español, 93-II-12.

«Zorigailteaz, prestatzen ari zaigun geroa ikusiz, protesta kantari gero eta gehiago izango dira. Gainera, rock fenomenoan, protesta bitz asko atera dira».

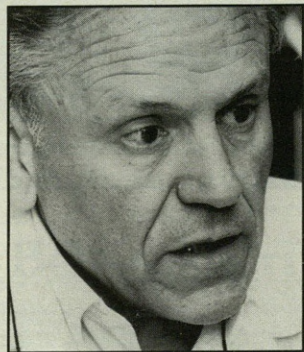
Anje Duhalde, abeslaria. Egunkaria 93-II-19

T X U T X U - M U T X U K A

KORRIKA-REN PRESTAKETAK AZKEN ESPRINTEAN

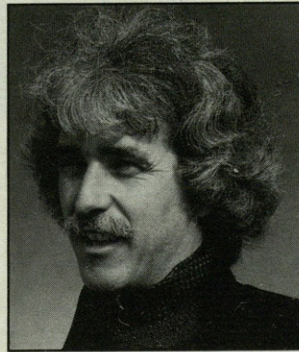
MARTXOAREN 26tik apirilaren 4ra bitartean egingo den AEKren Korrika-ren prestaketak azken esprintean dira. Izan ere, hainba elkarrizketa burutu dituzte alderdi politiko nahiz erakunde herritarrekin, babesa nahiz sostengua bilatu asmoz. EAJk ez die baina, horretarako okasierik eman gure iturriek adierazitakoaren arabera. Honezaz gain, kultura mailako ekitaldiak indar bereziz jorratu nahi dira, eta horretarako, herrialdez herrialde, Bizkaian antzerkia, Nafarroan artea, Gipuzkoan zinema, Araban musika eta Ipar Euskal Herrian literaturari buruzko saio handiak iragarri dituzte. Aipatu ere, Manolo Gilek Korrika-ri buruzko bideoa eta Tapia eta bere taldeak Jon Sarasuaren letrez «Aide Korrika» abestia prestatu dituztela okasio honetarako. Azkenez, Martin Ugalderi egingo dioten omenaldi berezia azpimarratu digute.

N O R - N O R I - N O R K

J. ALTUNA

Arantzadi Zientzia Elkarteko lehendakari birraukeratu dute. Arkeologia lanetara jarrita dagoen Elkartek azken bileran zuzendaritza batzordea aldatu eta egoitza berriaren premia azpimarratu zuen, egun dauden San Telmo museoa utzi eta Donostiako Santa Teresa komentura eraman nahi baitute 46 urteotako lana ●

J.M. IRIGOIENI

katalanera itzuli diote «Babilonia» eleberri ezaguna. Bromera argitaletxe valentziarraren eskutik, Pau Joan Hernandez idazlea izan da itzultzailea. Hain zuzen ere, argitaletxe honek Bernardo Atxaga eta Xabier Mendiguren Elizegiren hainbat liburu ere eman ditu katalanera, Joan Mari Irigoienaren aurretik ●

T. BADIOLAK

Japoniako Marugame hirian erakutsiko ditu bere eskulturak, Espainiako arteari eskainitako erakusketan, Miguel Barcelo, Susana Solano, Juan Usla eta Ferran Garcia artistekin batera. Euskal eskultoreak, Takuya Hirari enpresari gaztearen erakustokian aurkeztuko ditu urteotan egindako obretarik hainbat ●

Nafarroako abelbideak pertsonen ibilbide bihurtuz

UBIDEA PAUSOZ-PAUSO

X IRTEERAK: Mendi elkarte ugari antolatzen dituzte Nafarroako abelbideak egiteko irteerak. Erronkaritik hasi eta Bardeetaraino. Otsagiko Ekia Kolektiboak irailean aberekin batera antolatzen du ibilaldia (948-89 01 84).

X EGUTEGIA: Dena den, ez dago horrenbeste itxaron beharrik. Donostiako Kresala taldeak hemendik eta ekainera arte zazpi irteeraldi antolatu ditu Nafarroako Errege Abeldiera, Bardeetan hasi eta Orhi mendian bukatuz. Otsailaren 28an egingo dute lehena baina dagoeneko ez daukate plazarik.

X ETAPAK: Antolatutako zazpi irteeretan zatika buhurtuko da abelbidea. Martxoaren 14ean abelbidearen bigarren zatia egingo da eta 28an hirugarrena. Apirilaren 24ean laugarren zatia, Leireko monastegian bukatuz. Maiatzaren 9 eta 23an bosgarrena eta seigarrena izango dira, eta ekainaren 13an zazpigarrena, Orhi mendi gainean amaituz. Informazio gehiago nahi duenak Kresala elkartera dei dezake (943-42 09 05).

X IKUSGARRIAK: Leireko monastegia, Olibako monastegia, Zangozako elizateak eta Xabierko gaztelua dira interes bereziko gune arkitektonikoak. Bidaia osoan zehar aurkituko dira, bestalde, era guztietako ikusgarri naturalak; Erronkari aldeko arrolak eta mendi zintzurretatik hasi, eta Bardeetako basamortuan amaitu arte.

NEKAZARITZA eta abeltzantzak indarra galdu dute Euskal Herrian. Besteak beste, hori nabarmen ikus daiteke artzainek euren ardiak Nafarroa Garaitik Erriberara eramaten dituztenean. Eguraldi onaren bila egiten den ibilaldia da eta Erronkaritik Bardeetaraino eramaten dituzte ardiok. Gero eta gutxiago baina. Duela 50 urte abelbideetan behera 100.000 ardi abiatzen baziren, gaur egun 20.000tik gora ez dira izango. Artaldeak desagertzeaz gain, ardi gutxi dituzten artzainek ere nahiago izaten dute kamioiak erabiltzea bidaia osoa oinez egitea baino.

Erronkaritik Bardeetaraino doazen bi abelbideetatik, gaur egun, ardiak baino pertsona gehiago pasatuko dira akaso. Ez, ez gara ahoberoa izango, baina egia biribila da azken urteotan gero eta jende gehiagok jarraitzen dituela Erronkariko

ardien Erriberarainoko urratsak.

BELAGOAKO bailaran hasten da abelbidea eta Izabara heldu baino lehenxeago, Ardibideginea pasatu eta gero, bi norabide hartzen ditu: bat, Erronkariko ibar osoa bere barrenetik zeharkatzen duena eta bestea Uztarrozetik abiatzen dena. Azken hau ez da erabiltzen gaur egun. Erronkarikoaz gain, Aboditik abiatzen den abelbidea dugu. Normalean, bata zein bestea bost egunean egiten dira, egun bakoitzean 20/25 bat kilometro ibiliz. Paisaien kontrastea da ibilaldi hauek eskaintzen duten ederrenetakoa, Nafarroako mendi berdeenetatik Erribera eta Bardeetako lautada horisketara. Aukera ezin hobea da Nafarroako ingurune klimatologiko guztiak gertutik ezagutu ahal izateko eta bakoitzaren berezitasunak ezagutzeko: landare motak,

animaliak... Nafarroa bera mikroklima ezberdinek osatzen baitute. Alde batetik, uren banalerrotik gora, klima ozeanikoa, euritsua eta hezea; bestalde, klima kontinental, garia eta mahatsa nagusi direla eta, azkenik, basamortua, Bardeetan barrena, landarerik gabekoa.

AIPATU etapak, ohizko modura eginik, horrela banatzen dira: Uztarrozetik-Burgi, Burgi-Bihotzari, Bihotzari-Leire, Leire-Kaseda, Kaseda-El Poso (Bardeetara sartzeko).

Bai kultur interes aldetik baita inguruan ardiek edateko askak zituztelako, Leireko ingurunea da interesgarrienetakoa bidaia osoan.

Adi, beraz, Kresala Mendi Taldearen eskaintzari, Erronkariko artzainen bidea bakarrik egitea oso zaila delako eta horrelako aukera oso gutxitan izaten baita.

Abelbideak artzainen lan ugarioko lekua izaten ziren udazkenaren hasieran; gaur egun mendizale eta naturzaileen aisialdirako ibilbideak bihurtu dira.

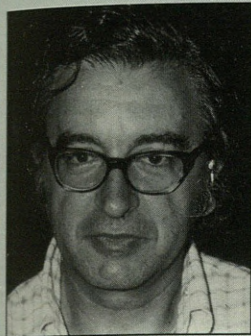

MOKO FINA

● MOKO FINA ● MOKO FINA ● MOKO FINA ● MOKO FINA

HURA OTORDUA!

JOSE LUIS ALVAREZ
ENPARANTZA
«TXILLARDEGI»
Idazlea

Itsasoaren legeko

SUKALDEAN baldarra, arrautza frijituak egiteko ere arraultzak zartaginean puskatzen zaizkio Txillardegiri. Ez da, beraz, Karlos Argiñanoren aholkuak itsu itsuan jarraitzen dituen horietakoa. Arraizale amorratua, antxoak eta amuarrainak bere onetik ateratzen dute; mariskoak, lanpernak eta ganbak bezalaxe. Belgikan egon zen sa-soian ikasi zuen Jose Luisek arraina estimatzen, eta gogoan du oraindik han makina bat bider jan eta hemen ostera oso gutxitan dastatu duen plater gozoa: muskuiluak papata frijituekin. Belgikara txangoa egitea izango da kontua! Bada, dena den, gustoko ez duen jakirik ere, orburuak. Esaera zaharrek dioen legez, zenbat buru hainbat aburu. Arrain ona dastatzeko kostaldeko edozein herri-tara abiatzeko aholkatu digu Jose Luisek, Zumai-a aldera esate batarako.

Aramotz, Bizkaiaren bihotzean

URKIOLA eta bere inguruak eremu natural izendatuak izan berri dira. Ingurune honetako iparmendebaldeko mugaren inguruan, oraindik ere barruan, Aramotz mendikatea eta Belautxikieta mendia daude.

Hara joan ahal izateko, Mañaria, Dima, Iurre, Lemoa edota Zornotza herrietatik abaiatzerik dago. Neuk abiapuntutzat azken bi herri hauek aukeratu ditut.

Itrenaldiak Durango eta Bilbo arteko bidean du abiapuntua, Euba auzoan hain zuzen ere. Handik Bornagoitiara igo eta, bertatik, Durangaldearen ikuspegi zoragarriarekin gozatu ahal izango du ibiltariak. Handik abiatzen da belar soroetara eramango gaituen sei kilometroko pista. Babeslekuen artean San Inazio basiliza dago.

Jatetxe batean bazkaldu nahi dutenek, ordea, Bernagoitiara itzuli eta Horma-ondoko mahaian eseri besterik ez dute. Lemoatik abiatutik, Aramotzeko zelairainoko ibilbidean pinudi

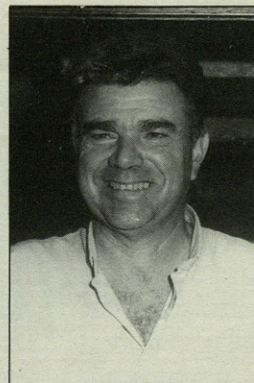
zaindu eta trinkoaren azpian dauden mahai eta aulkiak aurkituko ditugu. Ingurune honetan dago antzina «Ahuntzainaren etxea» deitu eta egun «Etorki taberna» izena duen ostalua. Leku egokia da bazkaria edota, egunak luzatzen ari diren sasoi honetan, afari-mendaria egiteko. Aipatu jatetxea, urdaiazpiko, solomo, txorizo eta gazta onez hornitua, gainera, merkea da. Hemendik, oinez eginiko orduerdiko igoerak Belautxiki-tara eramango gaitu, ibilbidean ikuspegi zoragarriak inguratuko gaituela ■

BOST IZARRETIK GORA

JUAN

JOSE

LAPITZ

BARATZAKO BOTIKA

Beherakoari irasagarra

BADITU irasagarra gutako askorentzat ezezagunak izango diren ezaugarriak. Denok dakigu postre eta plater gozoak prestatzeko beti ondo etortzen den fruitua dela; baina ez, esate baterako, beherakoari aurre egiteko eta bularraldea hartuta dugunerako erremedio ona ere badela.

Erromatarrak izan ziren, nonbait, fruitu honen ahalmen sendagarriez baliatzen hasi ziren lehendabizikotakoak. Guk dakigula, ondorengoa, dena den, Amerikako indioen sekretua da:

beherakoaren kontra, irasagarra erremedio ona da bai egosirik bai bere horretan hartuta. Arazoa larria baldin bada, dena den, irasagarrari albo batetik bihotza kendu eta libre geratutako tarte argizuri txuriz bete behar da. Ondo egosten utzi eta gero, zati txitikan jan beharra dago, ardo beltz pittin batez lagundurik ■

Spainian 800 hektarea inguru irasagar daude landatuta.

Automatika eta elektronika industriaren egoera Euskal Herrian

JAKINA da teknologia berriek gaurrengungo bizitzan duten eragina. Hauen artean, elektronikak eta automatikak izan dituzten aurrerapenak, beste arloenekoekin konparatuz, garrantzitsuenetakoa izan direla esan daiteke eta ondorioz, industri arloan gertatu diren aldakuntzak izugarriak izan dira. Euskal Herri osoan industria elektroniko eta automatikorik ez dagoela esatea gehiegikeria izango litzateke, baina zoritxarrez, industri mota honen ez du garapen handirik izan orain arte. Gaine-

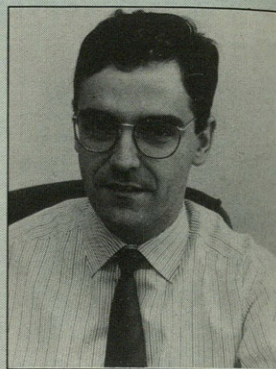
ra, industria hauek oso txikiak dira eta kasurik gehienetan, atzerrian dauden enpresa batzuen ordezkariak besterik ez dira.

Eratzen ari den Europako, konpetitibo izan nahi duen enpresak berrikuntza teknologikoei aurre egitea ezinbestekoa izango du, beraz, elektronika eta automatika era egokian erabili beharko ditu. Euskal Autonomi Elkarrean, Eusko Jaurlaritzaren babespean aipatu teknikak erabiliz goi-mailako ikerketa egiten duten zentruak egon badaude.

Tamalez, ikerketen ondorio bezala lortzen diren emaitzak eta industrietan dituzten behar zein helburuak, gehienetan ez datoz bat. Gainera, ikerketa horien fruitua garatu, mantendu eta gure industriari ezartzeko gai izango den enpresarik ez da oraingoz sortu.

Beraz, ikerketa garrantzitsua izan arren, teknologia horiek ongi ulertuz aplikazio praktikoetara eramango dituzten enpresen beharra askoz ere handiagoa da une honetan Euskal Herrian. Era honetako enpresak sortu eta bultzatu eta aldi berean, automatika zein elektronika alorrean tek-

BATA ZURIA ERANTZITA

JULIAN FLOREZ
ESNAL

Elhuyare-eko kidea

nikoak ez badira ongi prestatzen, gure industria zeharo hondatu eta enpresa atzeritarren esku geratuko da.

ZIENTZIA

Telefono bidezko itzultzaile automatikoa

TELEFONOAREN bidezko lehen itzultzaile automatikoarekin merkaturatu aurretiko hasierako saioak egin dituzte jada, eta emaitza onak eman ditu. Telefono bidezko itzultzaile automatikoaren aportazio nagusia, esaldiak hizkuntza batetik bestera hamar segunduren buruan pasatzea da.

Gehienez 1.500 hitzez osaturiko hiztegia duten esaldiak itzultzeko prestatua dagoen ordenagailuak hizkuntza batean esandako hitzak idatzi egiten ditu, gero beste hizkuntzara itzultzeko. Informazio hau telefono harien bidez bidaltzen da eta bere helmugara iristean berriro ere soinu bihurtzen du; horrela partaide guztiek lor-

tzen dute une llabur batean elkar ulertu ahal izatea.

Sistema honen lehenengo frogak Japon, Estatu Batuak eta Alemania elkartu zituen. Telefonoaren alde batean nahiz bestean zeudenak, bakoitzak bere hizkuntza erabiltzen zuen, baina elkar ulertzeko ez zuten arazorik izan, makinak bikoizle lan guztia egiten zuelako.

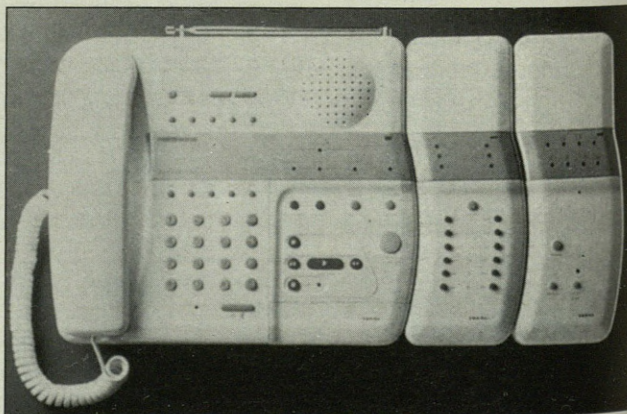
ANTZEKO sistema bat EX-POn ere aurkeztu zen, gaztelera eta ingelesaren artean itzultzeko balio duena, baina sistema hau konplexuagoa da hitzen bidezko itzultzaile sistema erabili beharrean esaldien bidezkoa darabil eta.

Hala ere, oraindik ere bere erabilera ohizkoa izan da-

din, hamar urtez zain egon beharko dugu. Bitartean, hizkuntzak ikasi beharko ditugu atzeritarrekin elkar ulertzeko. Baina lehenengo saio hau ongi atera izanak ikerketarako bidea zabaldu

du, urte askotan geldirik egona, sistema honetan sinesten ez zelako.

Beraz, pantaila duen telefonoa ez da izango etxetara hedatuko den aurrerapen bakarra ■

Azken asmakizun honen bidez, une bat baino ez da behar izango norberak bere hizkuntzan jasotzeko arrotz batek esandakoa.

OSASUNA

Argi elektrikoa: onerako ala kalterako?

GARAI batean fluoreszente txuri baten argia nahikoa zen sukalde edo gela oso bat argiztatzeko; gaur egun, berriz, bonbila halogenoen erabilera ikaragarri ugaltu da. Beraz, ez da batere harritagarria lau, sei edo zortzi argigune aurkitzea gela bakoitzean.

Aldaketa horrek, ekonomikoki gastua handitzearen beldurra zabaltzeaz gain, horrenbesteko argik eragin dezakeen kalteaz ere luze eztabaidatzea eragin du.

Baina lehenagotik ere, urtetan hitz egin izan da etxe-ko bonbilan argiak ekar dezakeen kalteaz. Eta kasu askotan arrazoi gabeko kritikak egin badira ere, badira, ordea, beste batzuk arra-

zoizkoak.

LEHEN kritika ikasleek ordu askotan argi txuri edo horipean lanean egon beharrak ekarri zuen. Ikusmenerako kaltegarriak baitziren. Aski frogaturik dago, aspaldian, askozaz ere komenigarriagoa dela argi urdina erabiltzea. Baina horretarako ez dago izpi ultramoreak dituen bonbilak edo erosi beharrik; izan ere, nahikoa da urdinez margoturiko bonbila erostea.

Eta izpi ultramoreak, eguzkitik iristen direnak, neurritz harturik komenigarriak dira, baina, esan bezala, badira tungstenoa erabiltzen duten bonbila halogenoak, horrelako izpiak ekartzen dizkigutenak. Bu-

Behar diren neurriak hartzen ez badira, argi elektrikoak ikusmenean eta azalean kaltea eragin dezake.

lego askotan daude horrelakoak, eta egunero horrelako bonbila baten pean lanean aritzeak ekar dezake azaleko minbizia.

BESTELAKO erabilpenak ere badituzte izpi ultramoreak: adibidez, filme-proiektoreak, sukaldeko

suak, hainbat osasun zerbitzu eta abar. Horien kalte nabarmenetik ihes egiteko soluzioa, bestalde, ez da zailegia. Nahikoa da iragazki ultramoreak erabiltzea eta, behar bezala ezarritik, ekartzen diguten kaltea saihas daiteke ■

ETXE ZULOAN

● ETXE ZULOAN ● ETXE ZULOAN ● ETXE ZULOAN ●

Zomorroak gonbidatu ez badituzu, bidaltzeko modua

ETXEAN leku askotan ageri dira zomorroak. Kontuan hartu behar duzu modu ezberdinak erabili behar direla gainetik kentzeko. Zaka-rrontzia da leku arriskuetsuetako bat. Zomorroak ez hurbiltzeko, naftalina jartzea da errazena, baina zaborra etxeko animalietatik —zakurrak eta katuak— urrun mantendu nahi izanez gero, ingurua amoniakoz igurtzitzea nahikoa da. Harraskaren inguruan labezomorroak ikusten baduzu, jar ezazu ardoz beteriko edalontzi bat; bereziki erakarrita sentituko dira eta, mozkortu ondoren, hantxe hilko dira. Garbi dago animalia bakoitzak ba-

duela bere etsaia!

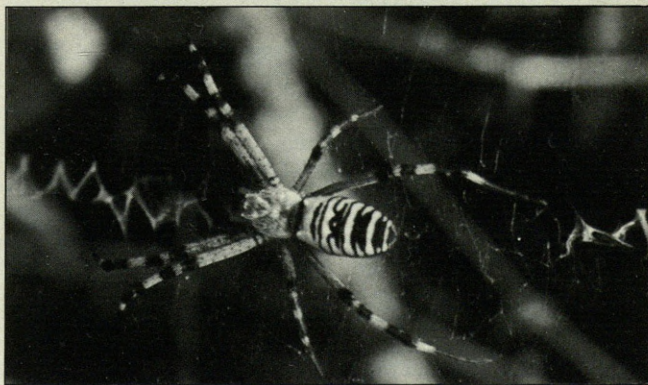
LEIHO edo balkoitik inurriak eta antzeko bestelako intsektuak etxe barnera sartzen badira, soluzio bakarra ez da leihoaren markuak aldatzea. Errazagoa da, eta batez ere merkeagoa, erramu adarrak jartzea; gainera, ez duzu egunero aldatzeko beharrik izango, erramuaren eraginak urtebete iraun baitezake. Erramua ez baduzu, kafe hautsaren hondarrak ere segituan uxatzen ditu.

Gauza bera gertatzen da arratoiekin. Izan ere, horren nazkagarri zaizkigun sagu eta arratoi horiek ez dute jasaten menda freskuaren usaina eta, leku estrategi-

koetan kimu batzuk jarritz gero, ez zaizkizu hurbildu ere egingo.

Patata bera ere oso gaizki jasaten dute zomorro eta harrek; eta zure balkoiko lan-

dareetara hurbiltzea nahi ez baduzu, patata puska zuritu bat jarritz lorerik ederrenak izango dituzu. Behar den bezala zaintzen badituzu, noski! ■

Zure esku dago armiarma bezalako zomorroak etxetik kanpo mantendu ahal izatea.

TELEBISTA-IRRATIA

• TELEBISTA-IRRATIA • TELEBISTA-IRRATIA

BOTOIA SAKATU AURRETIK

IKUSI BAIETZ

● Asteartean, martxoaren 2an, «**Zaharrak berri**» dokumentalen saioan «Frankismoa Euskadin» gaiari helduko diote. Noiz eta nola sortu zen, bere oinarri soziala, frankistek jaso zuten laguntza eta 1945etik aurrera Euskal Herriak jasandako errepresioa ukituko dira bertan. 00.15etan

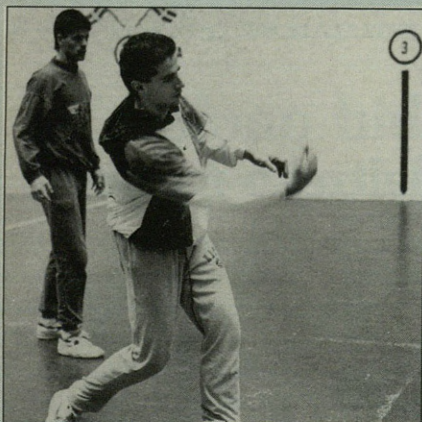
● Marrazki bizidunen sail berria estreinatuko da asteazkenean, martxoaren 3an, 18.05etan: «**Diplo-doak**», Diplou planetatik aldegin eta Lurrera etorritako umeak bezain txikiak ziren dinosaurioen istorio dibertigarriak.

● Ostiraleroko «**Flamingo Berria**» duzue ikusgai. Diskoteka honetan hamai-ka ezusteko gertatzen dira.

Aste honetan, Koro bertako gerenteak, arte abanguardistari loturiko erakusketa antolatu du, Flamingo modernotasunaren bandera bihurtu asmoz. 21.10etan.

● Pilotak tarte berezia izango du larunbatean, martxoaren 6an, «**ETB Kantxa**» kirol saioan. Eskuz binakako torneoari dagokion partidua eskainiko digu: Retegi-Tolosa Eugi-Belokiren aurka. 16.40etan.

● Egun berean, 15.50etan, «**Pole Position Taldea**». Gidari trebez osatutako familia bat akrobazia ikus-kizunak ematetik bizi da. Itxuraz oso bizimodu arriskutsua bada ere, errealitatea are arriskutsuagoa da.

Eskuz binakako txapelketako partidua pantailaratuko du larunbatean ETBk: Retegi-Tolosa Eugi-Belokiren aurka.

TXORI BATEK ESAN DIGU

GANBARAN... bai saioan ezagutu genituen, politiko hainbaten ahots eta irudiak bereganatu zituzten panpin bizi eta umoretsuak. Oraingoan, formula honen arrakastaz oharturik, ETB panpinei zuzendutako programaren bat pres-tatu nahian dabilela adierazi digute gure iturriek. Proiektua zehaztu gabe badago ere, apirilean abiatu daiteke saioa, esketx laburretan oinarrituta eta euskal kultura eta gizarte mailako pertsonaia ezaguni lotua izago dena. Marino Lejarreta, Txaro Arteaga, Iñaki Perurena, Maialen Iriarte... aukeratu omen dituzte dagoeneko, gatz eta piperrez irudikatzeke asmoz.

Gerrako lapurketak

OSTEGUNAK 4, 22.45etan,

ABENTURA ZINEA:

«ERREPIDEKO TABERNA».

ZUZENDARIA: ROWDY

HERRINGTON. **ANTZEZLEAK:**

PATRICK SWAYZE, KELLY

LINCH ETA SAM ELLIOT.

PATRICK Swayze aktorea diskoteka batean ordena mantentzearen arduraduna bilakatzen zaigu filme honetan. Herriko jauntxoak diskotekaren aurka egiten

dute, «leku zikin eta kutsagarria» delakoan. Guzti honen erdian harrapaturik izango da protagonista nagusia.

Amerikar gizarte aurrera-tuaren bihotzean dauden hainbat pentsamolde atzerakoi ukitzen ditu «Errepideko taberna» filmeak, azaletik beti ere; argudio gutxi eta bortxa askoko hariari helduko dio hasieratik bukaerara ■

Errepideko taberna honetan herriko jauntxoek ohitura zikinak baino ez dituzte ikusten. Ostegun gauean, «Abentura Zinea»n.

● **MARTXOAK 3,**

21.10ETAN. ZINE GAUA:

«HAIZEA ETA LEHOIA».

ZUZENDARIA: JOHN MILIUS.

ANTZEZLEAK: SEAN

CONNERY, CANDICE BERGEN

ETA BRIAN KEITH.

BEREBERE batek emakume iparamerikar bat eta bere semea bahitu ditu. Roosevelt presidenteak, ekintza hori erasotzat harturik, kanpaina ikusgarria burutzeke aitzakia bihurtzen du ■

● **MARTXOAK 8,**

22.30ETAN. IKUSKARIA.

BALET klasikoa eta moderno, opera eta mota guztietako ikuskizun handiak ematen ditu «Ikuskaria». Oraingoan, Nacho Duato dantzari ezagunaren bi obra eskainiko dizkigu: «Soldadu baten istorioa» eta «Groose-land». Zuzeneko emanaldia bere horretan, ordu t'erdiko iraupenaz, erakutsiko du ETBk ■

Informatiboetan jarduteaz gain, antzerki saio bat egiten du larunbatetan Arantxa Artolak, laster estudio eta tresna berriak estreinatuko dituen Hernaniko Molotoff Irratian.

Arantxa Artola: «Estudio berriarekin batera hasiko gara goizetan emititzen»

U dan etena izan ondoren, azaroan hasi zen berriro emititzen Molotoff Irratia. Hernaniko irrati libre honek laster estreinatuko du estudio berria eta zabalduko du bere programazio ordutegia. Guzti honetaz hitz egiteko, informatiboetan jarduteaz gain antzerki saio bat egiten duen Arantxa Artolarekin izan gara.

ARGIA. Zer dela eta eten ze-nuten emisioa udan?

ARANTXA ARTOLA. Irratiko gehienak ikasleak garenez, uztailean programazioa mantentzeko arazoak izaten ditugu oporrak direla eta. Orduan, emisioa etetea erabaki genuen iaz. Batzuetan saio bereziak egin izan ditugu uztailean, bi ordu gutxiago, programazioa arinagoa egiteko asmoz. Baina jendea kanpora joaten denez, uztaila eta abuztuan ez dugu emititzen eta irailan berriro hasten gara, bilerak egiten, saio berriak antolatzen eta jendearekin harremanetan jartzen, gero urrian emisioa martxan jar-

tzeko. Aurtan, azaroan hasi gara, estudio berria egiteko obretan egon garenez ezin izan dugulako emititu. Hurrengo hilabetean hasiko gara estudio berrian.

A. Zeintzuk izango dira eskainiko dituzuen gainerako berrikuntzak?

A.A. Estudioaz gain tresnak berriak izango dira, eta guzti honi esker irratia hobeto entzungo dela uste dut. Bestalde, goizean emititzeko asmoa dugu, asteartetik ostiralerara, goizeko hamaiketatik eguerdikoko ordu batera. Saio batzuk egin ditugu eta estudio berriarekin batera martxan jarriko dugu goizeko programazioa.

Bi ordu hauek zuzenean egingo ditugu, eta ordu batetik zortziak arte musikaren bidez lotu nahi dugu programazioa. Orain, arratsaldeko zortzietatik gaueko hamabiak arte emititzen dugu astelehenetik ostiralerara, lau ordu. Larunbatean ezberdina da: goizean hasten gara arratsaldeko bostak arte. Goizean emititzeko aukerak aztertzen hasteaz gain, programazioari osotasuna eman nahi diogu musikaren bidez.

Bestalde, une honetan ari garen jende bera egongo gara denboraldi berrian. Programa aldetik, goizeko saioak izango dira berrikuntza nagusia, saio berri hauek debateak lantzeko aukera gehiago eskaintzen baitute. Arratsaldeko informatiboetan eztabaidetako zatiak sartuko genituzke.

JOXI GOIKOETXEA

IKUSITAKOAK IKUSITA

Deiak

E TB-1ek «Deiak» ize-neko saio berria kale-ratu du. Programa hau Estatu Batuetatik dator eta han oso arrakastatsua izan den «Realty shows» ize-neko generoan oinarritzen da. Zorioneko amaiera izan duten bi-zi tragedia errealk eskaintzen dira: sua hartu duen eraikiaren etxetiarren salbamendua, banketxe batean bahituen askatasuna edo globo batean noraezean bidaiatzen ari den neskatxoa.

Jesus Higuera-ek, ETBko kanpoko produkzioaren arduradunak dio saio honek nahi pedagogikoak eta gizatiarrak bultzatzen dituela. Ikusentzuleek programa honen irudietatik arrisku egoeretan nola maneiatu ikastea posible dutela. Saio hau perfektu kokatzen da beraiek telebista publikoari buruz duten kontzeptzioaren barnean.

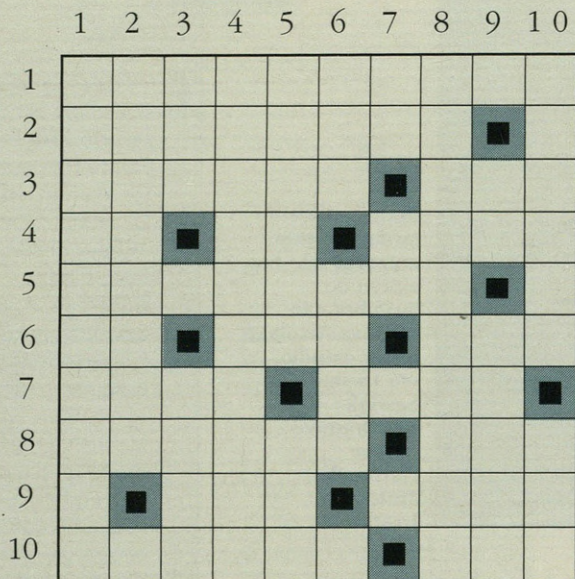
Nahi pedagogikoak eta gizatiarrak bultzatzea ETBko —telebista kate publikoa— helburuen barne zegoenik ez nekien. Orain arte ezer gutxi eskaini baitute arlo horiek bultzatzeko. Akaso egia izango da Higuera-ek esaten duena, baina hurrengoan berezko produkzioaren barne egiten badituzte horrelako ahaleginak hobeto, lparmerikako saioak behin eta berriro eskaini barik.

JAIONE OGIZA

Denborapasa

Gurutzegrama

EZKER ESKUIN: 1.- Egunero plazaratzen diren agerkariak. 2.- Jan gabe. Lehenengoa. 3.- Adarra. Gaiso. 4.- Musika nota. Dago. Gipuzkoako hiria. 5.- Pluralean, liseriketa aparatuaren erraia. Huts. 6.- Ez eme. Egunaren atal. Ukitu aditzaren infinitiboa. 7.- Arrantzgune. Iparraldean, zapore txar. 8.- Nagoen tokira eraman. Hiru adierazteko aurritzia. 9.- Tona. Bizkaian, garoa. Gabeziak. 10.- Poztu. Emakume izena.

GOITIK BEHERA: 1.- Ebaluazioa. 2.- Alak. Berrogeitamar. 3.- Oinarrizko edaria. Bostehun. Lanabes mota. 4.- Nazkagarri. 5.- Adorea. Norat atzizkia. 6.- Aratu aditzaren infinitiboa. Bizkaian, azeri. Bokala. 7.- Alderantziz, iridioa. Kasik. Bat. Bokala. 8.- Ikerketa. 9.- Bokala. Rutenioa. Arabiarren erlojio liburua. 10.- Gerretarako suzko arma. Ikas eta Ari.

Kate hitzak

Letra kopuru desberdineko hitzak ageri zaizkizu ondoan. Helburua zera da, eskuineko taula osatzea, puzzlea bailitzan. Pasa ezazu hitz bakoitza dagokion lekura, kontuan harturik hitzok ezker eskuin eta goitik behera joan daitezkeela.

8 letra

Akelarre
Izukaitz
Labainak
Miretsia

7 letra

Barneko
Gazitua
Mazelak
Sorrera

4 letra

Abar
Alai
Azak
Baba
Eako
Eman
Emea
Eroa
Esan
Ezik
Gora
Inka

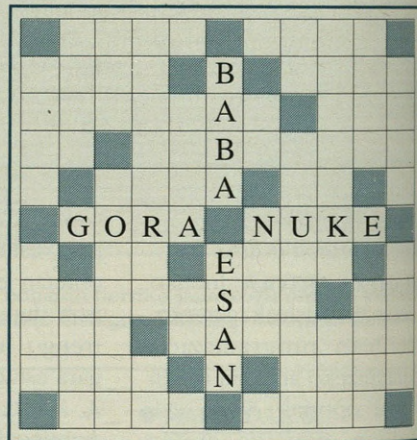
Irin
Izia
Laia
Labe
Naiz
Nano
Nire
Nuke
Saia
Sari
Tati
Zuta

2 letra

Ar
Ek
Et
Ka
Ki
Le
Nu
Te

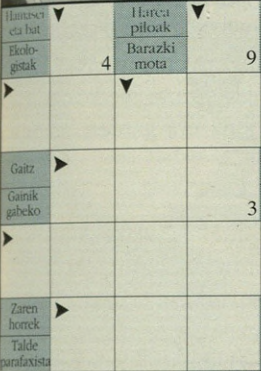
3 letra

Are
Biz
Ron
Tai

ERANTZUN zenbakidunak bete ondoan, pasa ezazu letra bakoitza
logokion goiko taulako laukira eta grabatuan ageri den pertsonaiaren izena,
tolosar soprano baten izena alegia, ageriko zaizu.

Nafarroako herria		Morea	Donostiako mendia		Krudelak
12anbor mota	11	Nafarroako herria	Bide albo-ko ubidea		
▶		▼	▼		▼
					7
Nafarroako herria	▶				
Röntgen					
▼					
(Pl.) Oinarri-zko edaria	▶				Bokala
50		8			Hiru
	Tona	▶	Hegazkin frantsesetan	▶	▼
	Laborarien lanabesa		Zuhaitz mota	1	
(Ald.) Gabezia	▶	▼	▼		
Zurrut egin				Iridioa	▶
▶	▼			Elizetako atal	▼
					Potasioa
					Ukatzeko
				5	
	Haize	▶			▼
	Bokala				
					10
▼		Arazo	▶		▼
					2

Gipuzkoako herri bat

ESTITXU Gurutzegrama

EZKER ESKUTUe 1. Zaharkitua. 2. Eraso. Zart. 3.
Zara. Iurra. 4. Ez. Li. Ater. 5. Nondak. En. 6. Kala.
Uzkia. 7. Ek. Tar. Oa. 8. T. Gurak. Ka. 9. Ala. Kato. R.
10. Kasku. Rat.
GOITIK BEHERA: 1. Zezenketak. 2. Arazook. Ia. 3.
Har. Ni. Gai. 4. Asaldatu. K. 5. Ro. Li. Arku. 6. K. L.
Kuraia. 7. Izua. Z. Ki. 8. Tarteko. Or. 9. Uneriak. A.
10. Ataria. Art.

Hieroglifikoa: Bizkaia

Hitz
Kateatuak

Atti-

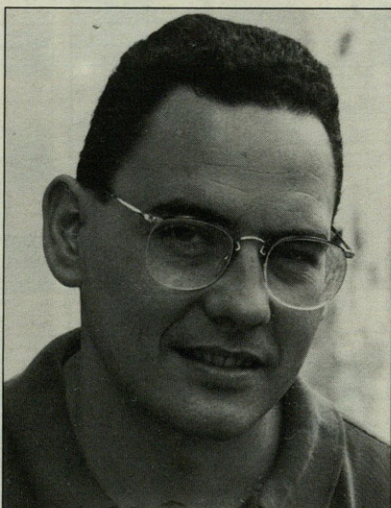

Esaminen hiria

OTSAILAREN bukaera honetan berriro ere, bai Unibertsitatea baita irakaskuntz zentru gehienak, esaminen izurriteaz jota azaldu ohi dira. Nahiz eta gauza berria ezta harrigarria ez izan, aitzitik gero eta hedatuago den neurrian, hainbat eta normalagotzat hartu behar izate honek azpimarratu bide dit egoerak eduki lezakeen ezkutuko garrantziaz. Horrexegatik, zuen baimenez, honetaz zertxobait argitzeko tenorean ibili nahiko nuke gaur ARGIAko orriotan.

Egoera jakin batean eginiko esaminak, azterketak, ebaluapenak edota ezagutza-frogek hango gizarte egituren berri ematen digutelakoan, gero eta zama handiago hartzen ari den etengabeko esaminen portaera honek geure gizartean ezkututzen omen duena azaltzeari, garai honetan, behar bada, inoiz baino egokiagoa deritzot. Alegia, zergatik inoiz bukatutzat eman ezin daitezkeen ebaluapen iraunkor haietan oinarritu behar da jakintza frogatzeko gizarteak duen sistema meritokratikoa?

HONI erantzun guran «Esaminen Hiria» deritzaneko adibide historikoa ekarri nahi izango nuke gaurko honetara. Izan ere, Txina zaharreko herrialde guztietako hiriburutan horrelako izena zeraman barrutia ba omen zegoen (Billeter, JF. «Contribution a une sociologie historique du mandarinat» in Actes de la Recherche en S.S. 15, 1977ko Ekaina. 4/29 or.). Tokia harresiaz inguratutik aurkitzen zen eta modu erabat zehatzez bigilaturik, zelata-dorreak eta guzti. Bertan, galieria ezberdinetako zeldak banatzen

FITO RODRIGUEZ BORNAETXEA

EHUko irakaslea

ziren. Haietan, eta banaka, esaminak egin behar izatearena gauzatzen zen. Gela lar txikietan (1,85m luz/ 0,90m zabal/ 1,15m sak.) azterketen zain zeudenetarik piloto batek bere buruaz beste egiten zuen. Gainditzen zutenek, berriz, ospatu eta gero, hurrengo prestatzera hasten omen ziren. Horietako zenbait hiri ikaragarri handiek (Nankinen 20.646 esamin-gela edota Zhejiangen 14.194ak...) egitura harek zuen garrantzia agerterazten digute. Horretan fondaturik zegoen, beraz, hango gizartearen egitura burokratikoa. Eguneroko bizitzaren birproduziorako zihurtatu behar zena alegia.

Azken hau dela eta, esaminen ezaugarriak eta gizarte burokratikoaren arteko loturak ikertuz hain zuzen ere, garatu zituen egungo Gizartearen paregabeko miaketak Max

Weber soziologo handiak («Ensayos de sociologia contemporanea. Mtz. Roca. Barcelona 1972). Bertan, eta hemen azaldutako antzeko adibide historikoa erabiliz («Los literatos chinos...» op.cit. 507/542.or.) diplomak nola sortzen diren erakusten duen bitartean egungo gizarte meritokratikoaren iragarpena era garden batez irakasten digu.

GURE gizarte garaikideak berdintasuna aldarrikatu arren, gizabanakoak sakabanatu eta sailkatu egiten ditu norbanakoaren ustezko merituen medio. Haien froga-agirietan badu ere egiturak eraikitzerik eta bere legitimazioa berregiterik ere. Guzti hori, «azterketa neutral» haietatik abiatutik... zeren jakintza jabetza atalka neurtu behar omen da. Eta, noski, zenbat eta ezagutza banatua-gorik hainbat eta gehiago sakontzerik dagoenez, adituen irudia izango da aipatutako prozedura honek saritu eta garatuz lagunduko duena.

Aintzinako Txinan aditu-burokrata haiei *puo-che* zeritzaien («Los literatos...» 523 or.) hau da, *liburutegi bizidunak*. Ez zuten errealitatearen ezagutza, ezta beharrik ere, baina agintarien kasta osatzen joan ziren (Ibidem 508 eta 529. or.).

Egungo gizartean bizi-irauteko gailentzen ari den kimen faltak nahiz xarmaren galerak, goian aipatutakoaren antzera, jakintza erdibituaren berri ematen digute, non ustezko aditu diplomatuaren sistemak hezkuntz egitura burokratikoari oinarria ezartzen dion. Gure hiritartasun garaikidea fondatzen duen «Esaminen Hiria» bera.

Utxura baino gehiago...

FOTOKONPOSAKETA

INPRIMATEGIA

ANTZA

Maisuen Eskutik

Industrialdea 1-2   20160 LASARTE-ORIA
Tel: (943) 37 07 38 - 37 15 45   Fax: (943) 36 54 93 - 36 10 48

Zaletasun desberdinak dauzkate.

Kirolzaleak dira batzuk, musikazale
amorratuak hainbat eta hainbat.

Informazio ona besterik ez dute
nahi izaten bezte batzuk... Baina,
hori bai, bat datoz den-denak
gogoko duten irratia aukeratzera-
koan: EUSKADI IRRATIA!

163.000 entzule desberdin eta,
hala ere, sintonia berean denak!

ESAN ETA IZAN

HAMAR
URTE

EUSKADI
IRRATIA